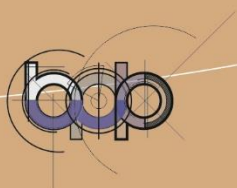

Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych

Łódź, marzec 2022

Regionalne Obserwatorium
Terytorialne
Województwa Łódzkiego

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

**Rzeczpospolita
Polska**

województwo
łódzkie

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych

Dyrektor Biura:

Roman Sasin

Raport wykonano

w Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym Województwa Łódzkiego
pod kierownictwem Anny Szymańskiej

Opracowanie:

Joanna Dytrych

Łódź, marzec 2022 r.

Rzeczpospolita
Polska

województwo
łódzkie

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Spis treści

Wprowadzenie	4
Cele badania „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych”	5
Dane liczbowe	5
Uczeń zdolny w systemie oświaty	6
Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59)	6
Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki	8
Definicja ucznia zdolnego	10
Największe łódzkie uczelnie publiczne i ich działania ukierunkowane na rozwój uczniów szczególnie uzdolnionych	13
Uniwersytet Łódzki	13
Opis działania	13
Dane liczbowe nt. uczestników programu	15
Politechnika Łódzka	16
Projekty i programy Politechniki Łódzkiej skierowane do młodzieży szkolnej	16
Szkoły objęte patronatem Politechniki Łódzkiej	20
Uniwersytet Medyczny w Łodzi	22
Licea patronackie	22
KUMPEL	24
UMED edukuje	25
Program Stażowy Uniwersytetu Medycznego w Łodzi	26
Podsumowanie i plany Uniwersytetu Medycznego w Łodzi	26
Instrumenty wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych na poziomie województwa	28
Zawodowcy w Łódzkiem	28
Opis działania	28
Dane liczbowe	30
Rozkład przestrzenny szkół, do których uczęszczali kandydaci i stypendyści	31
Jednorazowe Stypendia Naukowe Marszałka Województwa Łódzkiego	34
Opis działania	34
Dane liczbowe	36
Rozkład przestrzenny szkół, do których uczęszczali kandydaci i stypendyści	37
Młodzi zdolni o swoich sukcesach – wnioski płynące z indywidualnych wywiadów pogłębionych	39
Rozmowa nr 1	39
Rozmowa nr 2	42

Rozmowa nr 3.....	47
Analiza wyników ankiety skierowanej do dyrektorów szkół średnich z województwa łódzkiego	52
Metodologia badania	52
Prezentacja rozkładów odpowiedzi.....	53
Wnioski	61
Podsumowanie.....	64
Aneks	67
Aneks nr 1 – Uzasadnienie wyboru techników do badania ankietowego.....	67
Aneks nr 2 – Dyspozycje do wywiadu indywidualnego.....	69
Aneks nr 3 – Kwestionariusz ankiety	70

Wprowadzenie

W związku z rozpoczynającą się nową perspektywą finansową UE na lata 2021-2027 i koniecznością zapewnienia jak najtrafniejszej interwencji w ramach środków z Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego FEŁ2027, Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi we współpracy z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego zrealizowało badanie pn.

„Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych”.

Celem niniejszego badania było scharakteryzowanie aktualnie dostępnych uczniom szkół średnich form pomocy w rozwijaniu naukowych zainteresowań i pasji oraz rozpoznanie potrzeb edukacyjnych uczniów, którzy osiągają bardzo dobre wyniki w nauce oraz odnoszą sukcesy na olimpiadach i innych konkursach wiedzy. W tym celu zrealizowano własne badania terenowe – zarówno jakościowe – indywidualne wywiady pogłębione, jak również ilościowe – ankiety skierowane do dyrektorów szkół średnich zlokalizowanych na obszarze województwa łódzkiego.

Omówienie wyników każdego z modułów badawczych poprzedzone zostało krótkim wstępem teoretycznym prezentującym w pierwszej kolejności cele badania, następnie najważniejsze dane liczbowe na temat młodzieży szkolnej, a potem akty prawne regulujące zasady kształcenia zdolnych uczniów i wreszcie definicje ucznia zdolnego zaczerpnięte z literatury psychologicznej i pedagogicznej.

W części głównej raport prezentuje więc właśnie informacje pozyskane dzięki realizacji badań własnych. Przeprowadzono bowiem 5 indywidualnych wywiadów pogłębionych, podczas których pozyskano dane na temat zasad funkcjonowania programów stypendialnych realizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego oraz programów mentorskich i rozwijających zainteresowania młodzieży realizowane przez trzy największe łódzkie uczelnie publiczne. A zatem przeprowadzono rozmowy z osobami koordynującymi następujące programy: *Zawodowcy w Łódzkiem* (obecnie *Liga Zawodowców*) oraz *Jednorazowe Stypendia Naukowe Marszałka Województwa Łódzkiego*, program Uniwersytetu Łódzkiego *Zdolny uczeń, świetny student* oraz *KUMPEL* i inne programy realizowane przez Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Rozmawiano także z przedstawicielami Politechniki Łódzkiej, którzy przekazali informacje nt. licznych projektów realizowanych przez poszczególne wydziały tej uczelni.

Indywidualne wywiady pogłębione przeprowadzono także z trzema uzdolnionymi młodymi osobami, które osiągnęły sukcesy naukowe i zgodziły się opowiedzieć o tym, co ich doprowadziło do osiągniętych wyników, a także z jakimi problemami borykali się starając się rozwijać swoje zainteresowania naukowe i sprawdzać wiedzę w konkursach. Wnioski z niniejszych rozmów opisano w kolejnym rozdziale raportu.

Ostatnią część opracowania stanowi omówienie wyników badania ilościowego, czyli analiza wyników ankiety elektronicznej skierowanej do dyrektorów szkół średnich z województwa łódzkiego. Do osób zarządzających szkołami zwrócono się z prośbą o przedstawienie realizowanych w ich placówkach form i metod wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych, a także trudności i potrzeby ich szkół w zakresie zapewnienia zdolnej młodzieży optymalnych warunków rozwoju.

Raport zamyka tradycyjnie podsumowanie streszczające najważniejsze ustalenia pozyskane podczas badań i płynące z nich wnioski stanowiące jednocześnie odpowiedź na pytania badawcze.

Cele badania „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych”

Opisywane w niniejszym raporcie badanie „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych” miało na celu przede wszystkim:

1. rozpoznanie zakresu wsparcia oferowanego uzdolnionym naukowo uczniom uczęszczającym do szkół średnich na terenie województwa łódzkiego – zarówno ze strony samych szkół ponadpodstawowych, jak również uczelni wyższych oraz samorządu wojewódzkiego,
2. określenie trudności szkół średnich w zakresie zapewnienia uczniom szczególnie uzdolnionym optymalnych warunków rozwoju,
3. a co za tym idzie rozpoznanie potrzeb tychże szkół w zakresie wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych oraz
4. poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jak należy postrzegać i definiować ucznia szczególnie uzdolnionego.

By zrealizować pierwszy cel badawczy przeprowadzono indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami trzech największych łódzkich uczelni publicznych (Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Medycznego w Łodzi i Politechniki Łódzkiej) oraz z przedstawicielami Departamentu Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego. I również dla celu 1. zrealizowano 3 indywidualne wywiady pogłębione z osobami zdolnymi, co potwierdzają ich osiągnięcia na etapie edukacji w szkole średniej.

By zrealizować cele 2 i 3 poproszono dyrektorów liceów i techników funkcjonujących w województwie łódzkim o wypełnienie ankiety konkretyzującej szereg kwestii dotyczących funkcjonowania szkół średnich i ich możliwości w zakresie wspierania rozwoju uczniów przejawiających wybitne uzdolnienia w jakiejś dziedzinie nauki.

Natomiast 4 cel badawczy był motywem przewodnim całego badania „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych” i został ujęty zarówno w dyspozycjach do pogłębionych wywiadów indywidualnych, jak również w kwestionariuszu ankiety.

Dane liczbowe

W województwie łódzkim funkcjonuje¹ 185 liceów ogólnokształcących dla dzieci i młodzieży (w tym 4 specjalne – 3 publiczne: VII Liceum Ogólnokształcące Specjalne w Kutnie, LVI Liceum Ogólnokształcące Specjalne w Łodzi oraz LVII Liceum Ogólnokształcące Specjalne w Łodzi i jedno niepubliczne – Liceum Ogólnokształcące „Centrum” w Łodzi), a także 86 liceów dla dorosłych (łącznie 271 placówek). W liceach specjalnych uczy się odpowiednio: 3 uczniów w liceum w Kutnie oraz po 17 i 25 osób w publicznych liceach specjalnych w Łodzi. W niepublicznym liceum specjalnym uczy się aktualnie 60 osób. Natomiast wśród liceów dla dorosłych 41 to placówki publiczne, a 45 niepubliczne².

Jeżeli chodzi o licea dla dzieci i młodzieży to publicznych placówek w regionie znajduje się 136 i uczy się w nich łącznie 38 560 osób – przy czym znów potrzebne jest zastrzeżenie, iż dane są niepełne, ponieważ dla 5 placówek brak jest danych (a w 16 jest wpisane 0 w rubryce z liczbą uczniów). W 45 ogólnokształcących liceach niepublicznych dla dzieci i młodzieży w województwie łódzkim uczy się

¹ Wszystkie dane liczbowe nt. szkół funkcjonujących w województwie łódzkim pochodzą z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych - <https://rspo.gov.pl/> - rejestr na dzień 18.01.2022 r.

² Trudno podać aktualną liczbę uczniów publicznych i niepublicznych liceów ogólnokształcących dla dorosłych, ponieważ w Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych znajdują się liczne braki w tych danych.

4 186 osób – choć znów informacja ta jest niekompletna, gdyż o 7 szkołach nic nie wiadomo na temat liczby ich uczniów (dodatkowo jedna placówka ma 0 uczniów).

W województwie łódzkim funkcjonuje 127 techników, z czego 108 to technika publiczne, a 19 to placówki niepubliczne. Warto zauważyć, że wszystkie szkoły niepubliczne to placówki samodzielne, natomiast wśród techników publicznych tylko 3 funkcjonują jako placówki samodzielne (Technikum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Kutnie, Technikum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich im. św. Faustyny Kowalskiej w Łodzi i Technikum nr 3 w Łodzi).

Liczba uczniów w technikach publicznych wynosi 36 875 osób, w niepublicznych 2 315 osób (przy czym dla trzech techników publicznych oraz dwóch techników niepublicznych brak jest danych nt. liczby uczniów, a ponadto dla trzech techników publicznych liczba uczniów wynosi 0). Łącznie więc liczba uczniów uczących się w technikach w województwie łódzkim wynosi 39 190 osób.

W województwie łódzkim funkcjonują również dwa publiczne technika specjalne – Technikum Specjalne nr 23 w Łodzi oraz Technikum Specjalne nr 24 w Łodzi. W pierwszym z nich uczy się 19 uczniów, w drugim 35.

Trudno szacować, ilu spośród uczniów szkół średnich to osoby szczególnie uzdolnione. Dla pewnego wyobrażenia jedynie można posłużyć się popularną miarą jaką jest iloraz inteligencji. Uważa się, iż „około 50% naszej populacji ma wartość IQ właśnie na poziomie średnim³. Tylko 13% populacji mieści się w przedziale od 117 do 147, zaś 1,5% mieszkańców Ziemi zalicza się do geniuszy”⁴. W każdej populacji funkcjonuje zatem kilkanaście procent osób o bardzo dużych zdolnościach intelektualnych.

Uczeń zdolny w systemie oświaty

W polskim systemie oświaty funkcjonuje zbiorcze określenie dla wszystkich sytuacji, w których rozwój dziecka wykracza poza przyjęte dla danego wieku normy rozwojowe i są to – niezależnie czy z obniżonym czy też ponadprzeciętnym potencjałem intelektualnym – uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. A zatem „uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to zróżnicowana grupa pod względem możliwości uczenia się, a także przyczyn trudności. W tej grupie wyróżnia się zarówno dzieci wybitnie zdolne, jak i dzieci z problemami w uczeniu się”⁵. Swoistym uzasadnieniem dla takiego połączenia definicyjnego odmiennych sposobów funkcjonowania młodzieży jest fakt, iż zarówno uczniowie z problemami w przyswajaniu wiedzy, jak również ci, którzy przejawiają wyjątkowe zdolności, potrzebują właściwego wsparcia w zakresie kształtowania ich karier edukacyjnych. „Powoduje to konieczność zindywidualizowania oddziaływań pedagogicznych podczas nauczania i oceniania tych uczniów oraz potrzebę udzielania im odpowiedniego wsparcia. Gdy system szkolny dostosuje się do możliwości uczniów, możliwe będzie efektywne uczenie się i lepsze ich funkcjonowanie”⁶ oraz osiąganie sukcesów na miarę faktycznych możliwości uczniów. Dlatego tak silnie podkreśla się aktualnie potrzebę indywidualizacji kształcenia w polskim systemie oświaty i w tym kierunku zmierza wprowadzając kolejne reformy edukacji.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59)

Ustawa w bardzo ogólny sposób odnosi się do kwestii ucznia zdolnego, podkreśla głównie potrzebę stosowania wobec wszystkich uczniów indywidualizacji procesu nauczania i wychowania.

³ Wartość ilorazu inteligencji na poziomie średnim wynosi między 86 a 116.

⁴ <https://test-iq.live/>

⁵ Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli: Indywidualizacja kształcenia po wprowadzeniu zmian w przepisach oświatowych, 2020, s. 6

⁶ Tamże

A zatem w Artykule 1 można przeczytać, iż system oświaty zapewnia w szczególności: *dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej* (Art. 1 ust. 5). Ale w Artykule znajduje się też już odniesienie bezpośrednio do uczniów uzdolnionych, bowiem system oświaty zapewnia również *opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwianie realizowania indywidualnych programów nauczania oraz ukończenia szkoły każdego typu w skróconym czasie* (Art. 1 ust. 8), a także system oświaty zapewnia *warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego* (Art. 1 ust. 20), jednak brak jest jakichkolwiek uszczegółowień.

Poza tym w ustawie następuje jeszcze rozwinięcie kwestii związanej z trybem przyznawania indywidualnego programu i toku nauki w następujący sposób:

Art. 115. ust. 1. *Na wniosek lub za zgodą rodziców albo pełnoletniego ucznia dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, może zezwolić uczniowi na indywidualny program lub tok nauki oraz wyznaczyć nauczyciela – opiekuna. Odmowa udzielenia zezwolenia następuje w drodze decyzji administracyjnej.*

Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku uczniów szkół artystycznych – przy czym nie wskazuje się tutaj na konieczność zasięgnięcia opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej:

Art. 115. ust. 2. *Na wniosek lub za zgodą rodziców albo pełnoletniego ucznia dyrektor szkoły artystycznej realizującej wyłącznie kształcenie artystyczne, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, może zezwolić uczniowi na indywidualny program lub tok nauki realizowany pod opieką nauczyciela przedmiotu głównego tego ucznia. Odmowa udzielenia zezwolenia następuje w drodze decyzji administracyjnej.*

Ustawa przewiduje, iż warunki i tryb udzielania zezwoleń na indywidualny program i tok nauki zostanie określony przez właściwego ministra w drodze rozporządzenia:

Art. 115. ust. 4. *Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, warunki i tryb udzielania zezwoleń, o których mowa w ust. 1, oraz organizację indywidualnego programu lub toku nauki, uwzględniając umożliwienie uczniom szczególnie uzdolnionym rozwoju ich uzdolnień oraz ukończenie szkoły w skróconym czasie.*

Art. 115. ust. 5. *Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, warunki i tryb udzielania zezwoleń, o których mowa w ust. 2, oraz organizację indywidualnego programu lub toku nauki, uwzględniając umożliwienie uczniom szczególnie uzdolnionym rozwoju ich uzdolnień oraz ukończenie szkoły w skróconym czasie.*

W Artykule 115 ustawodawca określa jeszcze sposób klasyfikowania uczniów realizujących indywidualny tok nauki:

Art. 115. ust. 3. *Uczeń realizujący indywidualny tok nauki jest klasyfikowany na podstawie egzaminów klasyfikacyjnych. Egzaminy klasyfikacyjne są przeprowadzane zgodnie z przepisami art. 44l ustawy o systemie oświaty i przepisami wydanymi na podstawie art. 44zb ustawy o systemie oświaty, a w przypadku zajęć edukacyjnych artystycznych realizowanych w szkole artystycznej – zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 44zq ustawy o systemie oświaty.*

W artykule 44I ustawy o systemie oświaty można więc przeczytać, iż egzamin klasyfikacyjny (...) przeprowadza komisja powołana przez dyrektora szkoły, ma on miejsce nie później niż w dniu poprzedzającym dzień zakończenia rocznych zajęć dydaktyczno-wychowawczych, a termin tegoż egzaminu klasyfikacyjnego uzgadnia się z uczniem i jego rodzicami. Jeśli uczeń z przyczyn usprawiedliwionych nie przystąpił do egzaminu klasyfikacyjnego w ustalonym terminie, może przystąpić do niego w dodatkowym terminie wyznaczonym przez dyrektora szkoły.

A z Artykułu 44zb ustawy o systemie oświaty wynika, że *minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych, w tym m.in.:*

- przypadki, w których dostosowuje się wymagania edukacyjne (...) do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów i słuchaczy;
- rodzaje obowiązkowych zajęć edukacyjnych, z których realizacji uczeń może być zwolniony i przypadki, w których to zwolnienie może nastąpić,
- skalę rocznych, semestralnych i końcowych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych wraz ze wskazaniem, które z ocen według tej skali uznaje się za oceny pozytywne, a które za negatywne, oraz podstawowe obszary, które bierze się pod uwagę przy ocenianiu zachowania ucznia, skalę rocznej i końcowej oceny klasyfikacyjnej zachowania,
- oraz warunki, tryb i formę przeprowadzania egzaminu klasyfikacyjnego, jak również egzaminu poprawkowego.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki

Niniejszym rozporządzeniem ustanowiono, iż uczeń może realizować *indywidualny program nauki* – wówczas *kształci się w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w tygodniowym rozkładzie zajęć dla danej klasy, według programu dostosowanego do jego uzdolnień, zainteresowań i możliwości edukacyjnych (§ 1.).*

Poza tym uczeń ma też możliwość realizować indywidualny tok nauki, który polega na tym, iż:

- *uczeń kształci się według systemu innego niż udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w tygodniowym rozkładzie zajęć dla danej klasy (§ 2. ust. 1.),*
- *uczeń może realizować w ciągu jednego roku szkolnego program nauczania z zakresu dwóch lub więcej klas i może być klasyfikowany i promowany w czasie całego roku szkolnego (§ 2. ust. 2.),*
- *indywidualny tok nauki ucznia może być realizowany według programu nauczania objętego szkolnym zestawem programów nauczania lub indywidualnego programu nauki (§ 2. ust. 3.).*

A zatem indywidualny tok nauki można uznać za modyfikację systemu klasowo-lekcyjnego, dzięki któremu uczeń może ukończyć naukę w skróconym czasie poprzez możliwość klasyfikowania i promowania ucznia w ciągu całego roku szkolnego. Uczeń w indywidualnym toku może realizować indywidualny program nauki. I co jeszcze istotne – *uczeń może realizować indywidualny program lub tok nauki na każdym etapie edukacyjnym i w każdym typie szkoły (§ 3.).*

Rozporządzenie zobowiązuje nauczyciela prowadzącego zajęcia edukacyjne, których dotyczy wniosek ucznia lub jego rodziców o udzielenie zezwolenia na indywidualny program nauki do jego przygotowania lub do zaakceptowania indywidualnego programu nauki opracowanego poza szkołą, jako iż program ten uczeń będzie realizował pod jego kierunkiem (§ 5. ust. 1.). Poza tym:

- *indywidualny program nauki nie może obniżyć wymagań edukacyjnych wynikających ze szkolnego zestawu programów nauczania, ustalonego dla danej klasy (§ 5. ust. 2.),*
- *w pracy nad indywidualnym programem nauki może uczestniczyć nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne w szkole wyższego stopnia, nauczyciel doradca metodyczny, psycholog, pedagog zatrudniony w szkole oraz zainteresowany uczeń (§ 5. ust. 3.),*
- *przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy uczeń ma realizować indywidualny tok nauki według indywidualnego programu nauki (§ 5. ust. 4.),*
- *w przypadku zezwolenia na indywidualny tok nauki, umożliwiający realizację w ciągu jednego roku szkolnego programu nauczania z zakresu więcej niż dwóch klas, wymaga się także pozytywnej opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą (§ 7. ust. 2.),*
- *dyrektor szkoły, po udzieleniu zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki, wyznacza uczniowi nauczyciela-opiekuna i ustala zakres jego obowiązków (§ 8.).*

Ciekawy, bo świadczący o dużej elastyczności w zakresie dostosowywania sposobu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów stanowi zapis:

Jeżeli uczeń o wybitnych uzdolnieniach jednokierunkowych nie może sprostać wymaganiom z zajęć edukacyjnych nieobjętych indywidualnym programem lub tokiem nauki, nauczyciel prowadzący zajęcia może, na wniosek wychowawcy lub innego nauczyciela uczącego ucznia, dostosować wymagania edukacyjne z tych zajęć do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia, z zachowaniem wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej (§ 10.).

A zatem – choć w aktach prawnych systemu oświaty brak definicji ucznia zdolnego, czy też szczególnie uzdolnionego – powyżej cytowany paragraf zaświadcza, iż nie oczekuje się od młodzieży wszechstronności, ale premiuje także uzdolnienia jednokierunkowe. Pośrednio wskazuje na to również fakt, iż nigdzie nie wyszczególnia się średniej ocen, jako kryterium dostępu do indywidualnego programu lub toku nauki. Za to do wniosku o zezwolenie na niniejsze udogodnienia – składanego do dyrektora szkoły za pośrednictwem wychowawcy klasy (§ 4. ust. 3), tenże wychowawca jest zobowiązany dołączyć *opinię o predyspozycjach, możliwościach i oczekiwaniach ucznia. Opinia powinna także zawierać informację o dotychczasowych osiągnięciach ucznia* (§ 4. ust. 4). Uczeń jest zatem oceniany niejako jakościowo przez osobę, która powinna znać go najlepiej, czyli jego wychowawcę.

Co niepokojące zmalała liczba uczniów, którzy korzystają z indywidualnego programu lub toku nauki, pomimo zmian w prawie oświatowym zmierzających w stronę indywidualizacji kształcenia – „w Polsce w latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 indywidualny program/tok nauki realizowało ok. 6 tys. uczniów (0,11% wszystkich uczniów), podczas gdy w roku szkolnym 2016/2017 ok. 6,3 tys.”⁷.

⁷ Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli: Indywidualizacja kształcenia po wprowadzeniu zmian w przepisach oświatowych, 2020, s. 18

Definicja ucznia zdolnego

W przeciwieństwie do źródeł legislacyjnych, w psychologii i pedagogice nie brakuje definicji uzdolnień oraz ich typologii polegających głównie na stopniowaniu zdolności (umiejętność, talent, geniusz). Oczywiście podstawowe rozróżnienie w zakresie uzdolnień dotyczy ich typu, czyli można wykazywać szczególne predyspozycje w zakresie poszczególnych dziedzin nauki, dziedzin twórczości artystycznej lub sportowej. Ale też niewątpliwie pojęcie zdolności jest bardzo wieloznaczne, czego dobitnie dowodzi dokonane przez psycholog z UMCS w Lublinie Ryszardę Ewę Bernacką rozróżnienie 4 ujęć uzdolnień:

- ❖ Pierwsze ujęcie dotyczy aspektu poziomu **sprawności funkcjonowania** jednostek w porównywalnych sytuacjach, bez poszukiwania przyczyny różnic między ludźmi, w tym:
 - zdolność bywa ujmowana jako synonim sprawności i szybkości w działaniu – jeśli np. jedna dziewczynka w odróżnieniu od drugiej szybciej i lepiej buduje zamek z klocków, to o tej pierwszej mogę powiedzieć, że jest bardziej zdolna w tej dziedzinie działalności;
 - zdolność bywa ujmowana jako większa (lepsz) pojemność niektórych procesów poznawczych, np. jeden uczeń zapamiętuje więcej informacji z lekcji niż drugi – w zakresie pamięci ten pierwszy uczeń jest więc bardziej zdolny od drugiego;
 - zdolność bywa kojarzona z wyższą jakością, głębokością i rozległością operacji intelektualnych, np. jeden uczeń rozwiązuje szybciej i poprawniej zadanie z matematyki od drugiego.
- ❖ Drugie ujęcie dotyczy **możliwości wykonania** czegoś przez jednostkę, w tym:
 - zdolność może być rozumiana jako aktualna (tu i teraz) możliwość wykonania czegoś, np. potrafię narysować drzewo;
 - zdolność może być rozumiana jako potencjalna możliwość nabycia umiejętności, której jednostka jeszcze nie posiada (to ujęcie rozwojowe zdolności), np. dziecko może nauczyć się czytać i pisać, chociaż w wieku 2 lat jeszcze tego nie potrafi;
 - zdolność może być rozumiana jako maksymalny poziom osiągnięć (górną pułap), do którego może dojść jednostka, dzięki zadatkom wrodzonym, w optymalnych warunkach i przy odpowiednim treningu, np. wiele dzieci uczy się w szkole muzycznej pierwszego stopnia, ale ich osiągnięcia są zróżnicowane i tylko niektóre kontynuują naukę w szkole muzycznej wyższego stopnia.
- ❖ Trzecie ujęcie dotyczy aspektu instrumentalnego, w którym zdolności sprowadza się do względnie trwałych **właściwości procesów poznawczych**:
 - jest to układ poznawczych właściwości jednostki stanowiących przyczynę niejednakowych rezultatów w uczeniu się i działaniu (kombinacja definicji 1b i 1c) w określonej dziedzinie, np. matematyce czy technice;
 - jest to iloraz inteligencji powyżej przeciętnej. Zgodnie z tym ujęciem zdolny jest uczeń, który ma łatwość przyswajania i wykorzystywania wiedzy w określonej sytuacji.
- ❖ Czwarte ujęcie ujmuje zdolność jako właściwość złożoną i wielostronnie uwarunkowaną. W tym ujęciu zdolności są to **indywidualne właściwości osobowości człowieka**, które zapewniają zróżnicowane osiągnięcia w jakiejś dziedzinie. Inaczej mówiąc, za poziom osiągnięć człowieka są odpowiedzialne nie tylko jego lepsze właściwości procesów poznawczych i intelektualnych, ale też inne cechy osobowości człowieka, jak np. poziom

odporności na stres, skłonność do ryzyka, ambicja, konsekwencja w dążeniu do celu pomimo przeciwności, wytrwałość i pracowitość⁸.

Powyższa lista prezentuje dość wyczerpująco najważniejsze sposoby postrzegania uzdolnień w ogóle. Natomiast w odniesieniu do dzieci w wieku szkolnym nadal bardzo często przywoływana jest definicja z Raportu Marlanda⁹, czyli:

Uzdolnionymi i utalentowanymi nazywamy dzieci, o których mówi się, że dzięki wybitnym zdolnościom są w stanie wykazać się zaawansowanymi dokonaniami. Są to dzieci wykazujące się osiągnięciami i/lub potencjalnymi zdolnościami w jednej lub kilku dziedzinach, takich jak: – ogólne zdolności umysłowe – specyficzne umiejętności w głównych przedmiotach szkolnych – zdolności przywódcze – sztuki plastyczne i wykonawcze – zdolności psychomotoryczne¹⁰.

Oczywiście ujęć teoretycznych i dookreśleń ukierunkowanych na opis zakresu definicyjnego uzdolnień osób młodych, które jeszcze się uczą jest bardzo wiele, jak choćby:

- ❖ Propozycja identyfikacji ucznia zdolnego według Marii Tyszkowej to: *o uczniach zdolnych mówimy w odniesieniu do jednostek przejawiających wysoki poziom zdolności ogólnych (inteligencji) lub posiadających określoną zdolność specjalną w sferze działalności umysłowej¹¹,*
- ❖ Czy definicja ucznia wybitnie zdolnego, która zdaniem Erwina Gondzika *obejmuje poza wysoką inteligencją m.in. możliwości i wyobraźnię twórczą, łatwość uczenia się oraz szerokie zainteresowania, samokrytycyzm, pracowitość¹².*

Niewątpliwie rozstrzygnięcie – nawet przy zastosowaniu wybranej koncepcji teoretycznej – czy dziecko jest uzdolnione, to zadanie trudne i wymagające odpowiednio długiej obserwacji postępów, rozpoczętej w możliwie najwcześniejszym wieku. Nie można przy tym zapominać, że każde dziecko jest inne i rozwija się w swoim tempie. I tak jak nie ma jednej definicji zdolności, co do której wszyscy naukowcy byliby zgodni, tak również wielu pedagogów i psychologów twierdzi, iż nie ma jednego uniwersalnego modelu rozwoju uzdolnień, bowiem najważniejsze są indywidualne predyspozycje dziecka.

W naukach zajmujących się rozwojem człowieka pojawiło się wiele prób ustalenia warunków determinujących w największym stopniu rozwój i kształtowanie uzdolnień i talentów. Wymienia się w tym kontekście interakcję takich czynników, jak: wysoki poziom uzdolnień specjalnych, iloraz inteligencji powyżej przeciętnej, wysoki poziom uzdolnień twórczych, odpowiednia struktura osobowości zabezpieczająca efektywność działania często wbrew przeciwnościom, aktywność własna, środowisko społeczne sprzyjające rozwojowi uzdolnień oraz czynnik losowy (trochę szczęścia – znaleźć się we właściwym miejscu i czasie)¹³. I o ile wpływ potencjału intelektualnego dziecka w jego różnych

⁸ Bernacka Ryszarda Ewa, Zdolność a uzdolnienie, <https://m.katolik.pl/zdolnosc-a-uzdolnienie,2334,416,cz.html>

⁹ Badania nad tym, w jaki sposób skuteczna edukacja zaspokaja potrzeby uczniów szczególnie utalentowanych zostały zapoczątkowane przez amerykański Departament Edukacji w 1969 r. – ich efektem był m.in. Raport Marlanda ukończony w 1972 r., w którym po raz pierwszy przedstawiono ogólną definicję pojęcia „utalentowany” i zalecono jej przyjęcie. Raport ten pozwolił na wykazanie przez uczniów wybitnych uzdolnień, których nie udało się zmierzyć w testach na inteligencję (https://pl.wikipedia.org/wiki/Nauczanie_dzieci_uzdolnionych#cite_ref-13)

¹⁰ Raport Marlanda, za: Wybrane definicje zdolności, uzdolnień, talentu, <https://www.npseo.pl/data/documents/3/238/238.pdf>, str. 1

¹¹ W. Pomykała (red.), Encyklopedia pedagogiczna, tamże, str. 2

¹² Dykik W. (red.), Pedagogika specjalna, tamże, str. 2

¹³ Tamże, str. 6

przejawach na rozwój uzdolnień jest raczej oczywisty, o tyle wpływ otoczenia społecznego może być niedoceniany w ocenie czynników sprzyjających sukcesom edukacyjnym i zawodowym. Coraz częściej zwraca się bowiem uwagę na niezwykle niekorzystne, a – szacunkowo ponoć nierzadkie zjawisko, jako, iż przypuszcza się, że może dotyczyć nawet 50% zdolnych dzieci¹⁴ – jakim jest Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć (SNO) lub Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych (SNOS). Jak obrazowo opisuje to Małgorzata Łoskot:

*W skali ogólnoswiatowej miliony dzieci zdolnych do uczenia się – zarówno tych przeciętnie, jak i ponadprzeciętnie czy wybitnie uzdolnionych – nie osiągają wyników odpowiednich do swoich możliwości. Tacy uczniowie są również w polskich szkołach, w każdej klasie, i to o nich nauczyciele mówią: zdolni, ale leniwi, niezmotywowani do nauki, na niczym im nie zależy, brak im umiejętności samodzielnej pracy i dyscypliny, często zapominają o odrobieniu lekcji, gubią zeszyty, książki, gapią się ciągle przez okno...*¹⁵

Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych to bowiem:

*swoisty problem niepowodzenia szkolnego dosięgającego uczniów zdolnych, którego podłoże i główna przyczyna nie tkwi w braku możliwości, lecz w ich niewykorzystywaniu. O SNOS mówimy bowiem wtedy, gdy zauważamy duże rozbieżności pomiędzy ocenami i zachowaniami szkolnymi ucznia, a jego wysokim potencjałem, takim jak inteligencja czy twórczość*¹⁶.

Pojęcie SNOS, choć wprowadzone do polskiej literatury pedagogicznej już blisko 30 lat temu (bo w 1994 roku¹⁷), nadal wydaje się być mało rozpoznawane. A ponieważ uważa się, że *cechą charakterystyczną Syndromu Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych jest jego złożoność, czyli współwystępowanie trzech rodzajów problemów: osobowościowych, rodzinnych i szkolnych*¹⁸ – należałoby dążyć do uwrażliwienia otoczenia na problemy młodych osób, których potencjał intelektualny i szanse na sukces edukacyjny i zawodowy mogą zostać zaprzepaszczone. Środowisko szkolne i profesjonalne podejście pedagogów, wychowawców i osób zarządzających placówkami szkolnymi zdają się odgrywać tutaj kluczową rolę. Z jednej strony nauczyciele mogą bowiem wspierać rodziców/opiekunów dziecka uzdolnionego w podejmowaniu właściwych decyzji związanych z rozwojem ich ucznia, z drugiej stwarzać dzieciom i młodzieży optymalne warunki do rozwijania zainteresowań i uzdolnień. Za jedną z przyczyn wystąpienia SNOS uważa się bowiem *brak indywidualizacji nauczania, nieefektywne metody, przesadna koncentracja uwagi na porażkach i błędach, brak elastyczności i sztywność w ocenianiu i nacisk na zewnętrzną ocenę*¹⁹ – co demotywuje uczniów – zwłaszcza tych, których fascynuje określona dziedzina wiedzy i nie odczuwają potrzeby lub nie potrafią osiągać możliwie najwyższych wyników także z innych przedmiotów. Z uwagi więc na ważkość problemu określanego jako Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych, zdecydowano się w niniejszym badaniu na zamieszczenie w kwestionariuszu ankiety skierowanej do dyrektorów szkół

¹⁴ Dyrda Beata, Trudności w nauce szkolnej uczniów zdolnych, czyli kilka słów o Syndromie Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych, Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 2

¹⁵ Łoskot Małgorzata, Syndrom nieadekwatnych osiągnięć szkolnych – czym jest i jak mu przeciwdziałać?, Głos Pedagogiczny, <https://www.glospedagogiczny.pl/artukul/syndrom-nieadekwatnych-osiagniec-szkolnych-czym-jest-i-jak-mu-przeciwdzialac>

¹⁶ Dyrda Beata, Syndrom nieadekwatnych osiągnięć, Kraków 2000, za: Bremer Natalia, Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych u dzieci, https://nowastrona.sp5.chorzow.pl/images/stories/kacikedukacyjny/syndrom_nieadekwatnych_osiagniec_szkolnych_u_dzieci.pdf

¹⁷ Pojęcie wprowadzone przez Dorotę Ekiert-Grabowską – Łoskot Małgorzata, „Syndrom nieadekwatnych...”, przyp. cit.

¹⁸ Dyrda Beata, Trudności w nauce szkolnej..., op. cit., s. 2

¹⁹ Łoskot Małgorzata, Syndrom Nieadekwatnych..., op. cit.

średnich pytań zarówno o definicje „ucznia szczególnie uzdolnionego”, ich doświadczenia w pracy z uczniami ze SNOS, jak również działań podejmowanych przez szkoły w stosunku do rodziców/opiekunów uczniów uzdolnionych. Natomiast podczas wywiadów indywidualnych zwracano baczna uwagę na sposób formułowania kryteriów dostępu do programów mentorskich i stypendialnych, które w swoisty sposób definiują, kim jest uczeń uzdolniony i premią określane typy karier szkolnych.

Największe łódzkie uczelnie publiczne i ich działania ukierunkowane na rozwój uczniów szczególnie uzdolnionych

Uniwersytet Łódzki

Uniwersytet Łódzki wspiera szkoły średnie i umożliwia rozwój naukowy uczniom szczególnie uzdolnionym poprzez realizowanie – od 2017 roku – innowacyjnego programu „Zdolny uczeń, świetny student” skierowanego do uczniów szkół średnich. Celem programu jest rozwój uczniów posiadających pasję badawczą i/lub sprecyzowane zainteresowania naukowe poprzez umożliwienie im bezpośredniego kontaktu z akademickimi ekspertami. Można zatem stwierdzić, iż program ma charakter programu mentorskiego – udział w projekcie umożliwia uczniom korzystanie z wiedzy, umiejętności i kompetencji oraz doświadczenia pracowników naukowych Uniwersytetu Łódzkiego na zasadach współpracy uczeń-mistrz.

Opis działania

Zasady programu „Zdolny uczeń, świetny student” są następujące:

- Uczestnik korzysta zarówno z indywidualnych konsultacji z nauczycielami akademickimi, jak również ma możliwość uczestniczyć w wybranych zajęciach dydaktycznych (wspólnie ze studentami), seminariach i projektach badawczych.
- W ramach projektu uczestnicy mają też możliwość pisania i publikowania artykułów naukowych oraz uczestniczenia w konferencjach i innych wydarzeniach organizowanych przez Uniwersytet Łódzki.
- Dzięki udziałowi w programie uczniowie szkół średnich poznają od strony merytorycznej i organizacyjnej pracę naukową i zasady funkcjonowania uczelni wyższych – a to niewątpliwie pozwoli im w przyszłości łatwiej zaadaptować się do akademickiej rzeczywistości podczas studiów i potencjalnie ułatwi odnoszenie sukcesów naukowych.
- Program skierowany jest przede wszystkim do uczestników olimpiad przedmiotowych oraz uczniów uzyskujących bardzo wysokie wyniki w nauce, ale też do osób, które interesują się jakąś dziedziną nauki i posiadają obszerną wiedzę z jej zakresu.
- Co roku, mniej więcej w sierpniu, wrześniu wysyłane są zaproszenia do wszystkich szkół, których adresy są dostępne na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej. Aktualnie, ze względu na RODO, należy najpierw wysłać do szkół zapytanie, czy wyrażają zgodę na przesłanie zaproszenia.
- Zgłoszenia ucznia do programu dokonuje szkoła poprzez wysłanie wypełnionego i podpisanego formularza kandydata. Formularz dostępny jest na stronie internetowej programu (<https://www.uni.lodz.pl/zuss>) i może zostać zeskanowany i wysłany pocztą elektroniczną lub pocztą tradycyjną – przy czym w pierwszym przypadku konieczne jest doręczenie na UŁ również wersji papierowej zgłoszenia.
- Zdarzało się, że uczeń sam zdobywał podpisy i przysłał zgłoszenie. Ale zasada jest taka, że zgłoszenie przychodzi ze szkoły i jest to uczeń, którego szkoła wybrała i stanowi niejako jej przedstawiciela.

- Przy kwalifikacji uczniów do udziału w projekcie obowiązują jedynie limity przyjęć i decyduje kolejność zgłoszeń – tzn. dopóki są miejsca w danym temacie, każdy uczeń prawidłowo zgłoszony przez szkołę do udziału w programie, zostanie do niego przyjęty. Szkoły przysyłają zgłoszenia do koordynatora programu, a on – po sprawdzeniu poprawności formalnej dokumentacji, rozsyła dalej, do poszczególnych koordynatorów wydziałowych. I to koordynator wydziałowy ustala, czy uczeń będzie mógł realizować projekt, czy też brak już miejsc dla kolejnej osoby w danym temacie. Proponuje też ewentualnie uczniowi i nauczycielowi inny temat u innego mentora.
- Projekt przeznaczony jest dla wszystkich uczniów szkół średnich (publicznych i niepublicznych) – niezależnie od ich miejsca zamieszkania lub umiejscowienia szkoły, do której uczęszczają. Mogą zostać więc zgłoszeni uczniowie spoza województwa łódzkiego, dla których udział w programie będzie zachętą do podjęcia studiów w naszym regionie.
- Już na etapie zgłoszenia uczeń podaje temat lub zakres tematyczny przyszłego projektu – wybierając spośród oferty tematycznej (każdego z wydziałów UŁ osobno) znajdującej się również na stronie internetowej programu.
- Po przyjęciu zgłoszenia przez Uniwersytet Łódzki w ciągu 14 dni dziekan właściwego wydziału lub wydziałowy koordynator projektu wyznaczają dla ucznia opiekuna akademickiego, z którym to uczeń ustala zasady i harmonogram współpracy.
- Następnie ma miejsce podpisanie porozumienia o współpracy przez rektora UŁ, dyrektora szkoły ucznia i dziekana wydziału, na którym realizowany będzie projekt ucznia, a następnie uczeń, nauczyciel i mentor podpisują harmonogram prac.
- Nie ma też żadnych sztywnych ram, że musi się np. odbyć min. 5 spotkań. Wszystko zależy od mentora, ucznia i nauczyciela, czyli zespołu realizującego projekt.
- Nie ma też sztywnych ram czasowych dla projektów naukowych realizowanych w programie – jeśli projekt nie wymaga wielomiesięcznej pracy, może się zdarzyć, że uczeń zgłasza się np. w grudniu, mentor ocenia, że projekt można zrealizować w krótszym czasie i umowa zostaje podpisana. Więc tak naprawdę rekrutacja jest cały czas otwarta, ale praktycznie pojedyncze zgłoszenia trafiają się jeszcze do końca roku.
- Ze względu na pandemię COVID-19 udział uczniów w zajęciach dydaktycznych i innych wydarzeniach organizowanych przez Uniwersytet Łódzki był mocno ograniczony (już od III edycji programu) – często przybierały jedynie formę zdalną, nie było możliwości pracy laboratoryjnej lub terenowej. Z tego powodu, jak również z uwagi na duże obciążenie nauczycieli i mentorów UŁ pracą zdalną, wielu uczniów zdecydowało się na zawieszenie realizacji swoich projektów.
- Współpraca polega na realizacji przez ucznia projektu naukowo-badawczego pod opieką i przy wsparciu akademickiego opiekuna, a efekt owej współpracy może zostać zaprezentowany podczas uroczystego podsumowania każdej edycji programu odbywającego się na zakończenie roku akademickiego (i znów z uwagi na pandemię COVID-19 gale podsumowujące ostatnie dwie edycje odbywały się z opóźnieniem lub zdalnie).
- Program „Zdolny uczeń, świetny student” koordynowany jest przez zespół, w skład którego wchodzi – jako osoby zarządzające – prorektor ds. studentów i jakości kształcenia oraz dyrektor Centrum Obsługi Studentów i Doktorantów UŁ, a także uczelniany koordynator programu i wydziałowi koordynatorzy programu.
- Koordynatorzy wydziałowi przesyłają do Rektora – za pośrednictwem koordynatora projektu – sprawozdanie z realizacji programu na każdym wydziale. Nie ma jednej formuły sprawozdania, każdy koordynator wydziałowy robi to wg własnego uznania.

- Zespół koordynujący program spotyka się co najmniej dwa razy w roku – na zakończenie każdego z semestrów. Spotkania te mają na celu wymianę doświadczeń związanych z organizacją współpracy ze szkołami, przedyskutowanie wątpliwości i szukanie rozwiązań usprawniających działanie programu na poszczególnych wydziałach oraz zaplanowanie kolejnych kroków na przyszłość.
- Choć jednym z głównych celów programu jest zachęcenie uczniów szkół średnich do studiowania na UŁ, badanie losów absolwentów programu jest na razie tylko planowane i brak jest na chwilę obecną rozwiązań pozwalających sprawdzić, ilu absolwentów programu zdecydowało się na podjęcie studiów na Uniwersytecie Łódzkim. A zatem trudno też ocenić skuteczność programu „Zdolny uczeń, świetny student”.

Dane liczbowe nt. uczestników programu

Aktualnie – w roku akademickim 2021/22 ma miejsce V edycja programu „Zdolny uczeń, świetny student”. Od początku cieszył się on dużą popularnością, a liczba uczestników wzrastała w kolejnych edycjach, co obrazują poniższe dane (oprócz IV edycji – na co zapewne wpływ miała pandemia COVID-19):

- I edycja (rok akademicki 2017/18) – udział wzięło 69 uczniów z 19 szkół z województwa łódzkiego,
- II edycja (rok akademicki 2018/19)- udział wzięło 116 uczniów z 34 szkół – w tym z jednej szkoły spoza województwa łódzkiego,
- III edycja (rok akademicki 2019/20) – udział wzięło 129 uczniów z 33 szkół,
- IV edycja (rok akademicki 2020/21) – udział wzięło 73 uczniów z 21 szkół,
- V edycjach (rok akademicki 2021/22) – dotychczas zgłosiło się 147 uczniów z 32 szkół.

Oprócz szkół średnich z Łodzi, w programie uczestniczyły też szkoły z Piotrkowa Trybunalskiego, Tomaszowa Mazowieckiego, Szczercowa, Łowicza, Łasku, Łęczycy, Wielunia, Ozorkowa, Zduńskiej Woli, Bełchatowa, Koluszek, Skierniewic, Sieradza, Pabianic, Zelowa i Lublińca.

Najwięcej uczestników programu „Zdolny uczeń, świetny student” poprzez wszystkie edycje realizowało swoje projekty na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska UŁ – w I edycji było to 13 projektów, w II edycji 26, III edycja była rekordowa dla całego programu – zrealizowano wówczas aż 42 projekty i w IV edycji – 18 projektów. Następny pod względem liczby uczestników był Wydział Chemii – w kolejnych latach zrealizowano na nim odpowiednio: 4, 21, 21 i 7 projektów. A zatem łącznie przez cztery edycje programu projekty realizowało:

- na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska (WBiOŚ) 99 uczniów,
- a na wydziale Chemii (WCH) – 53.

Wydaje się zatem, iż do programu „Zdolny uczeń, świetny student” relatywnie często zgłaszają się uczniowie o zainteresowaniach osadzonych w ramach przedmiotów ścisłych. Dotychczas w programie brało bowiem udział 385 osób, z czego na powyższych dwóch wydziałach łącznie swój projekt realizowało 152 uczniów, co stanowi 40% wszystkich uczestników przez 4 edycje.

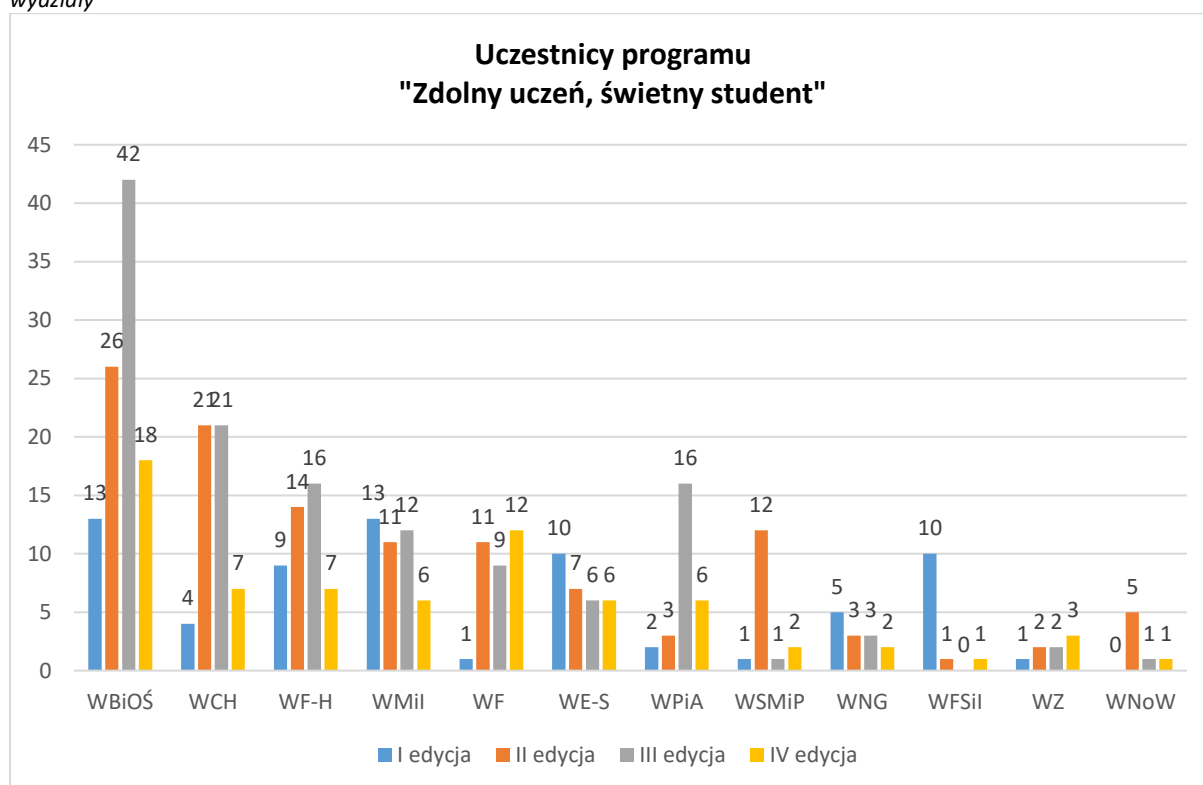
Na pozostałych wydziałach Uniwersytetu Łódzkiego w czterech edycjach programu łącznie brało udział:

- na Wydziale Filozoficzno-Historycznym (WF-H): 46 uczniów,
- na Wydziale Matematyki i Informatyki (WMiI): 42 uczniów,
- na Wydziale Filologicznym (WF): 33 uczniów,

- na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym (WE-S): 29 uczniów,
- na Wydziale Prawa i Administracji (WPiA): 27 uczniów,
- na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych (WSMiP): 16 uczniów,
- Na Wydziale Nauk Geograficznych (WNG): 13 uczniów,
- na Wydziale Fizyki i Informatyki Stosowanej (WFilS): 12 uczniów,
- na Wydziale Zarządzania (WZ): 8 uczniów,
- na Wydziale Nauk o Wychowaniu (WNoW): 7 uczniów.

Poniższy wykres przedstawia dokładne liczby uczestników programu w poszczególnych edycjach i na poszczególnych wydziałach Uniwersytetu Łódzkiego.

Wykres 1 – Liczba uczestników programu „Zdolny uczeń, świetny student” w poszczególnych edycjach z podziałem na wydziały

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Biuro Obsługi Studentów i Doktorantów Uniwersytetu Łódzkiego.

Politechnika Łódzka

Projekty i programy Politechniki Łódzkiej skierowane do młodzieży szkolnej

Politechnika Łódzka realizuje imponującą liczbę projektów i wydarzeń ukierunkowanych na wspieranie rozwoju uzdolnionej młodzieży – co ciekawe już od etapu edukacji przedszkolnej, czego przykładem są zajęcia warsztatowe z zasad działania turbiny wiatrowej, które odbyły się dla grupy dzieci z Przedszkola Miejskiego nr 202 w Łodzi i Przedszkola Miejskiego nr 106 w Łodzi oraz dla Przedszkola w Dłutowie na Wydziale Mechanicznym PŁ. Dla dzieci w wieku szkolnym funkcjonuje natomiast na Politechnice Łódzkiej Uniwersytet Dziecięcy, w ramach którego organizowane są zajęcia w trzech grupach wiekowych: dla siedmiolatków, dla dzieci w wieku 8-12 lat i 13-17 lat – na wydziałach: Mechanicznym (tu odbywają się zajęcia w laboratorium aplikacji robotów przemysłowych oraz ma miejsce udostępnianie komory bezdechowej do prowadzenia zajęć), Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki, Biotechnologii i Nauk o Żywności, Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej oraz w Centrum Nauczania Matematyki i Fizyki.

Projekty realizowane przez wydziały i jednostki Politechniki Łódzkiej przeznaczone dla młodzieży w wieku szkolnym:

❖ Francuska Akademia Młodego Inżyniera – FAMI

Jest to niezwykle interesujące przedsięwzięcie organizowane przez Centrum Kształcenia Międzynarodowego Politechniki Łódzkiej (IFE), czyli jednostkę Centrum Współpracy Międzynarodowej Politechniki Łódzkiej przy wsparciu Ambasady Francji w Polsce oraz Międzynarodowej Agencji Uniwersyteckiej ds. Frankofonii (AUF). Celem projektu jest wypromowanie języka francuskiego i kultury francuskiej wśród młodzieży z Łodzi i regionu łódzkiego, a także pokazanie szans, jakie daje znajomość tego języka dla rozwoju naukowego i zawodowego.

❖ Centrum Mistrzostwa Informatycznego – CMI

Projekt grantowy realizowany na Wydziale Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki, który daje możliwość uczniom od czwartej do ostatniej klasy szkoły podstawowej udziału w kołach algorytmicznych lub projektowych – robotycznych. Uczestnicy odkrywają i rozwijają swoje talenty, szczególnie w zakresie informatycznym i nastawionym na rozwiązywanie problemów. Jednym z elementów projektu jest danie uczniom możliwości startu w zawodach algorytmicznych CMI i projektowych CMI, co może dodatkowo motywować uczniów do rozwijania swoich zainteresowań i podejmowania prób sił na ogólnopolskich i międzynarodowych olimpiadach informatycznych.

❖ Informatyka bez granic

Projekt również prowadzony na Wydziale Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki. Jego celem jest organizacja kursów semestralnych, rocznych i wakacyjnych dla dzieci i młodzieży w wieku 7-18 lat, rozwijających wiedzę i umiejętności informatyczne, pasje i talenty uczniów z dziedzin pokrewnych (matematyka, robotyka) oraz wzbogacenie zainteresowań, zaspokajanie ciekawości poznawczej i inspirowanie do odkrywania nowych obszarów zainteresowań, a także popularyzacja nauki – w szczególności informatyki i dziedzin pokrewnych.

❖ Od grania do programowania

Jest to flagowy program szkoleniowy Wydziału Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki, który ukierunkowany jest na uczenie dzieci programowania komputerowego i przekazanie im przez to wiedzy i umiejętności z zakresu rozwiązywania problemów analitycznego i logicznego myślenia oraz współpracy w grupie.

❖ Matury próbne w wersji online z matematyki, fizyki i chemii

Od dwóch lat na wydziale Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Robotyki prowadzone są trzy razy w ciągu roku matury próbne z matematyki na poziomie podstawowym i rozszerzonym oraz z fizyki i chemii na poziomie rozszerzonym. Wykorzystywany w tym celu jest dedykowany system informatyczny, dzięki czemu możliwy jest w nich udział uczniów z całego kraju. Zabezpieczone hasłem arkusze dostępne są dla nauczycieli na stronie internetowej, a hasła udostępnione są nauczycielom drogą elektroniczną. Organizowanie próbnych matur online ma na celu motywowanie uczniów do pogłębiania wiedzy przed maturą oraz zachęcać do systematycznego powtarzania materiału przed egzaminem dojrzałości.

❖ Warsztaty dla nauczycieli

Na Wydziale Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki prowadzone są warsztaty dla nauczycieli wspierające ich pracę z młodzieżą szkolną w obszarze przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

❖ Konkursy wiedzy

Na Wydziale Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki prowadzone są też konkursy z fizyki, matematyki i informatyki dla uczniów szkół średnich, zaś dla uczniów szkół podstawowych także z chemii i języka angielskiego. Na podstawie Uchwały Senatu PŁ²⁰ laureaci konkursów na poziomie ponadpodstawowym mogą ubiegać się o przyjęcie na studia z pominięciem postępowania kwalifikacyjnego. Konkursy mają rangę konkursów ogólnopolskich. Działania skierowane są głównie do uczniów szkół średnich, tym niemniej mają one również na celu zachęcić uczniów klas 7 i 8 do wybierania w szkole średniej profili matematyczno-fizycznych lub pokrewnych. Dzięki podpisanemu z Kuratorium Oświaty w Łodzi porozumieniu, laureaci konkursów na tym poziomie otrzymują dodatkowe punkty uwzględniane w rekrutacji do szkół średnich.

Wszystkie konkursy są organizowane przy współpracy ze Stowarzyszeniem Nauczycieli Fizyki Ziemi Łódzkiej, co zapewnia dostosowanie wymagań do obecnych programów nauczania, a także pomaga w rozpropagowaniu informacji o konkursach i płynących z wygranej profitów wśród zdolnej młodzieży.

❖ „Mała olimpiada chemiczna” i inne konkursy chemiczne

Wysoką rangę i szeroki zasięg ma współorganizowany przez Wydział Chemiczny od 2000 roku, wraz z Zespołem Szkół Centrum Edukacji im. Ignacego Łukasiewicza w Płocku, Konkurs Chemiczny im. Ignacego Łukasiewicza dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych. Laureaci konkursu mogą bez kwalifikacji dostać się na studia na Wydziale Chemicznym.

Wydział Chemiczny jest też partnerem konkursów edukacyjnych dla młodzieży szkół podstawowych: konkursu przyrodniczego „Z dziobakiem-naukowcem do Wiednia” organizowanym przez Pijarskie Liceum Ogólnokształcące im. Królowej Pokoju w Łowiczu oraz Konkursu Matematyczno-chemiczne pierwiastkowanie” – organizowanego przez Technikum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Wieluniu.

Od 2014 roku organizowany jest również Konkurs Chemiczny Trzech Wydziałów PŁ – Wydziału Chemicznego, Wydziału Biologii i Nauk o Żywności oraz Wydziału Inżynierii Procesowej i Ochrony Środowiska. Konkurs ten z roku na rok zdobywa coraz większe uznanie wśród uczniów i nauczycieli chemii szkół średnich w Polsce, o czym świadczy fakt, iż w ostatniej edycji konkursu udział wzięło ponad 200 uczniów z całego kraju.

❖ Koło młodych Chemików

Koło działa na Wydziale Chemicznym od ponad 30 lat. W ramach jego działalności odbywają się cotygodniowe zajęcia laboratoryjne dla uczniów szkół ponadpodstawowych zainteresowanych pracą w laboratorium chemicznym prowadzone przez pracowników Wydziału.

❖ Centrum Nauczania Chemii

W 2016 roku na Wydziale Chemicznym wydzielono i dostosowano do prowadzenia zajęć z młodzieżą szkolną laboratorium dydaktyczne o nazwie „Centrum Nauczania Chemii”. W laboratorium tym pracownicy Wydziału realizują zajęcia dydaktyczne dla młodzieży szkolnej, a ich treść dostosowana jest do poziomu nauczania i podstawy programowej. W ramach działania laboratorium zajęcia praktyczne realizują szkoły, które nie mają własnych pracowni chemicznych - wówczas realizowany jest cały program praktyczny nauczania chemii (szkoły pokrywają koszty odczynników i materiałów) lub też realizowane są laboratoria dodatkowe – w ramach doskonalenia procesu nauczania.

²⁰ Uchwała nr 8/2018 z dnia 30.05.2018 r.

❖ Ścieżka edukacyjna

Jest to realizowane od 2008 roku przez Wydział Chemiczny (w ostatnich latach w ścisłej współpracy z Miastem Łódź i Centrum Nauki i Techniki EC1 w Łodzi), unikatowe na skalę kraju przedsięwzięcie, które ma charakter popularno-naukowy i adresowane jest do dzieci i młodzieży (ale też do osób dorosłych) – w szczególności do grup zorganizowanych ze szkół ponadpodstawowych oraz nauczycieli przedmiotów ścisłych. W ramach „Ścieżki” na zaaranżowanych stanowiskach pracownicy Wydziału, wspólnie ze studentami i doktorantami, prezentują gościom wybrane tematy. Rokrocznie „Ścieżki” cieszą się ogromną popularnością przyciągając ok. 1500-2000 osób w ciągu 3 dni każdej edycji. Tematy „Ścieżek” w ostatnich latach były następujące:

- Sztuka chemią zainspirowana (2016 rok),
- Z chemią zmieniamy Łódź (2017 rok),
- Historia eksperymentu chemicznego (2018 rok),
- Historia Chemii dla niecierpliwych – czyli od alchemii do nanotechnologii w 60 minut (2019 rok).

❖ Matematyczny Trening Olimpijski

Jest to oferta Wydziału Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej skierowana do uzdolnionych matematycznie uczniów oraz ich opiekunów, którzy chcieliby podnieść swoje kompetencje w zakresie zagadnień olimpiad matematycznych (akcja miała 2 edycje, została zawieszona w czasie pandemii COVID-19).

❖ Tydzień z Matematyką i Fizyką

Wydział Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej prowadzi też cyklicznie, na początku każdego roku szkolnego we wrześniu, warsztaty i wykłady dla pięciu klas z wybranych szkół.

❖ Projekt zespołu Lodz Solar Team²¹: Promocja oraz zwiększenie świadomości w szkołach średnich na temat ekotechnologii rozwijanych na Politechnice Łódzkiej

Projekt realizowany jest dzięki wsparciu Fundacji Politechniki Łódzkiej oraz dofinansowaniu w ramach grantów Centrum Inicjatyw Obywatelskich OPUS finansowanych z budżetu Miasta Łodzi. Celem projektu było zapoznanie uczniów z pojęciami takimi jak elektromobilność, odnawialne źródła energii w motoryzacji, ale również zachęcenia uczniów do wybrania Politechniki Łódzkiej jako ich przyszłej uczelni.

❖ Projekty realizowane przez Centrum Nauczania Matematyki i Fizyki PŁ dofinansowane przez UE w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, np.:

- E-pogotowie matematyczne – konsultacje dla maturzystów,
- Z kalkulatorem za Pan Brat – zajęcia dla uczniów szkół ponadpodstawowych z wykorzystaniem kalkulatorów graficznych,
- Wspomaganie nauczania matematyki w technikum w oparciu o nowoczesne technologie informacyjne – zajęcia zdalne dla uczniów techników,
- 10 projektów na temat podejmowania działalności gospodarczej w różnych obszarach (zawodach) dla uczniów techników.

²¹ „Lodz Solar Team to koło naukowe studentów Politechniki Łódzkiej. Konstruujemy samochody elektryczne napędzane energią słoneczną i reprezentujemy Polskę w wyścigach na całym świecie. Aktualni Wicemistrzowie Europy!” – opis zaczerpnięty z konta Lodz Solar Team na Facebooku.

❖ LangTech – Olimpiada Języka Angielskiego z elementami technicznymi

Jest to konkurs organizowany przez Centrum Językowe Politechniki Łódzkiej o zasięgu ogólnopolskim dedykowany utalentowanym językowo uczniom szkół średnich. Laureaci trzech pierwszych miejsc przy rekrutacji na studia na PŁ otrzymują automatycznie 100% punktów z języka angielskiego. Celem Olimpiady LangTech jest rozwijanie wśród uczniów zainteresowania językiem angielskim, podniesienie poziomu wiedzy z zakresu języka technicznego oraz lepsze przygotowanie do dalszego kształcenia w szkołach wyższych.

Szkoły objęte patronatem Politechniki Łódzkiej

Jak informuje uczelnia na swojej stronie internetowej w zakładce „Oferta dla szkół”²² Politechnika Łódzka realizuje następujące formy współpracy ze szkołami:

- Drzwi zawsze otwarte i Drzwi zawsze otwarte online
- Wykłady w szkołach
- Zwiedzanie wydziałów
- Laboratoria szkolne na wydziałach
- Konkursy przedmiotowe
- Patronat Rektora PŁ
- Wydarzenia cykliczne

ale także:

- Stała współpraca dydaktyczna ze szkołą, czyli:

Każda szkoła zainteresowana stałą współpracą dydaktyczną z Politechniką Łódzką może podpisać stosowną umowę z władzami uczelni i przywozić uczniów na zajęcia. Można nawiązać kontakty bezpośrednio z poszczególnymi wydziałami, albo z Politechniką ogólnie. Każda forma współdziałania jest omawiana indywidualnie uwzględniając zapotrzebowanie uczniów i nauczycieli²³.

Wiele spośród powyżej wymienionych form współpracy zostało przedstawionych szczegółowo w poprzednim podrozdziale. W tym miejscu warto jeszcze zwrócić uwagę na działalność patronacką Politechniki Łódzkiej, która polega na tym, iż: *Władze Politechniki Łódzkiej mogą brać udział w Komitecie honorowym zewnętrznych wydarzeń. Można także uzyskać zgodę władz uczelni na objęcie patronatem honorowym, naukowym Politechniki Łódzkiej organizowanego przez siebie przedsięwzięcia²⁴.*

Bardziej konkretny opis idei i celu patronatu PŁ nad szkołami zawarty jest w samej „Umowie o patronat”, której wzór również znajduje się na stronie uczelni. Można tam przeczytać, że celem współpracy w ramach patronatu jest:

Poszerzanie zainteresowań i pogłębianie wiedzy uczniów w zakresie fizyki, matematyki, chemii i informatyki, zwiększenie zainteresowania uczniów podejmowaniem studiów na Politechnice Łódzkiej oraz wymiana doświadczeń dydaktycznych pomiędzy nauczycielami i kadrą naukowo-

²² <https://rekrutacja.p.lodz.pl/pl/oferta-dla-szkol>

²³ <https://rekrutacja.p.lodz.pl/pl/stala-wspolpraca-dydaktyczna-ze-szkolami>

²⁴ <https://rekrutacja.p.lodz.pl/pl/patronat>

*dydaktyczną PŁ. A dalej, wśród zadań patronatu wymienia się także dodatkowo: **Wspieranie wybitnie uzdolnionych uczniów w realizacji indywidualnego toku nauczania.***

Szkoła może zostać objęta patronatem Politechniki Łódzkiej jako takiej, jak również poszczególnych wydziałów – i są to następujące szkoły²⁵:

Patronat Politechniki Łódzkiej:

1. XXV Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Łodzi
2. II Liceum Ogólnokształcące im. Janusza Korczaka w Wieluniu
3. II Liceum Ogólnokształcące im. Królowej Jadwigi w Pabianicach
4. Katolickie Publiczne Liceum Ogólnokształcące im. św. Jana Pawła II

Patronat Wydziału Organizacji i Zarządzania:

1. II Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II w Zduńskiej Woli

Patronat Wydziału Chemicznego:

1. III Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Kaliszu (spoza województwa łódzkiego)
2. Technikum Analityczne Centrum Zawodowego i Ustawicznego w Łodzi
3. XXI Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa w Łodzi
4. Technikum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich (SPSK) w Wieluniu
5. Zespół Szkół Rzemiosła im. Jana Kilińskiego w Łodzi
6. II Liceum Ogólnokształcące im. Królowej Jadwigi w Pabianicach
7. Prywatna Szkoła Podstawowa Spółki Oświatowej "Scholasticus" w Łodzi
8. XIII LO im. Marii Piotrowiczowej w Łodzi
9. Samorządowe Liceum Ogólnokształcące im. Romualda Traugutta w Zgierzu
10. Szkoła Podstawowa nr 65 im. Juliusza Słowackiego w Łodzi
11. Prywatna Szkoła Podstawowa "Kornelówka" w Łodzi

Patronat Wydziału Inżynierii Procesowej i Ochrony Środowiska:

1. I Liceum Ogólnokształcące im. Kazimierza Wielkiego w Zduńskiej Woli
2. XXXII Liceum Ogólnokształcące im. Haliny Poświatowskiej w Łodzi
3. Zespół Szkół nr 3 im. Władysława Grabskiego w Kutnie

Patronat Wydziału Mechanicznego:

1. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu
2. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. Jana Kilińskiego w Pabianicach
3. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. gen. L. Czyżewskiego w Bełchatowie

Patronat Wydziału Technologii Materiałowych i Wzornictwa Tekstyliów:

1. Zespół Szkół nr 1 im. gen. Józefa Bema w Ciechanowie (spoza województwa łódzkiego)
2. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 5 im. gen. Władysława Sikorskiego w Siedlcach (spoza województwa łódzkiego)
3. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 19 im. Karola Wojtyły w Łodzi
4. Zespół Szkół Technicznych im. gen. prof. S. Kaliskiego w Turku (spoza województwa łódzkiego)
5. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 8 w Łodzi
6. Zespół Szkół Przemysłu Mody w Łodzi

²⁵ Lista przekazana przez Politechnikę Łódzką.

7. Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Biłgoraju (spoza województwa łódzkiego)
8. Zespół Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego im. A. Frycza Modrzejewskiego w Wolborzu
9. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Sosnowcu (spoza województwa łódzkiego)

Patronat Wydziału Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej:

1. II Liceum Ogólnokształcące im. Królowej Jadwigi w Pabianicach
2. I Liceum Ogólnokształcące im. J. Dąbrowskiego w Tomaszowie Mazowieckim
3. III Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Łodzi
4. III Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Piotrkowie Trybunalskim
5. I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Łodzi
6. XIII LO im. Marii Piotrowiczowej w Łodzi

Patronat Wydziału Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki:

1. I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Ozorkowie
2. Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa w Skierniewicach
3. Technikum Nowoczesnych Technologii w Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Kleszczowie
4. Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. Jana Kilińskiego w Pabianicach

Aktualnie zatem patronatem Politechniki Łódzkiej lub też jej poszczególnych wydziałów objętych jest 37 szkół²⁶, wśród których znajduje się:

- 17 liceów ogólnokształcących
- 13 zespołów szkół ponadpodstawowych
- 3 technika
- 3 szkoły podstawowe
- i jedno centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego

A szkoły te znajdują się w:

- Łodzi (14 szkół)
- Miastach województwa łódzkiego (17 szkół)
- Miastach spoza województwa łódzkiego (6 szkół z: Kalisza, Ciechanowa, Siedlec, Turku, Biłgoraja i Sosnowca).

Uniwersytet Medyczny w Łodzi

Uniwersytet Medyczny w Łodzi realizuje w tej chwili kilka projektów skierowanych do zdolnej młodzieży w wieku licealnym, czyli do swoich potencjalnych studentów. Są to projekty „Licea patronackie”, program „KUMPEL”, „UMED edukuje” oraz rozpoczynający się właśnie Program Stażowy.

Licea patronackie

„Licea patronackie” jest to pierwszy z projektów Uniwersytetu Medycznego, finansowany ze środków własnych uczelni, zorientowany na uczniów szkół średnich – uruchomiony został w 2009 roku. Porozumienie o współpracy z uczelnią podpisały wówczas trzy łódzkie licea: I LO, XXVI LO oraz XXIII LO – a „inicjatywa miała na celu stworzenie pomostu pomiędzy uczelnią oraz szkołami

²⁶ Suma patronatów wynosi 41, natomiast III LO im. Królowej Jadwigi w Pabianicach posiada 3 patronaty, XIII LO im. Marii Piotrowiczowej w Łodzi posiada 2 patronaty, podobnie jak Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. J. Kilińskiego w Pabianicach.

ponadgimnazjalnymi, zapoznanie licealistów z ofertą edukacyjną UM w Łodzi oraz umożliwienie im udziału w interesujących zajęciach i warsztatach”²⁷. Ponadto na stronie projektu (<http://licea.umed.pl/>) cel projektu jest w następujący sposób rozwinięty: „Chcemy zwiększać wiedzę oraz podnosić świadomość naszych podopiecznych na temat zachowań prozdrowotnych, a także pomóc im dostać się na wymarzone studia. Liczymy, że nasza współpraca pozwala zwiększyć zainteresowanie uczniów naukami medycznymi i zachęca ich do podjęcia studiów u nas. Naszym zdaniem do uczelni, gdzie największą troską jest zdrowie człowieka, powinni trafiać najzdolniejsi uczniowie i uczniowie z pasją. Najpierw jednak trzeba im to wszystko pokazać i przybliżyć, żeby nie był to wybór przypadkowy ale świadomy”.

Do pierwszych trzech szkół łódzkich objętych patronatem, dołączyły w kolejnych latach następne, także spoza Łodzi. W tej chwili Uniwersytet Medyczny ma 8 liceów patronackich. Są to następujące szkoły:

- I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Chrobrego w Piotrkowie Trybunalskim
- Akademickie Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi w Kutnie im. Prof. Zbigniewa Religii
- Katolickie Liceum Ogólnokształcące oo. Bernardynów im. o. Anastazego Pankiewicza w Łodzi
- Publiczne Liceum Ogólnokształcące UŁ im. Sprawiedliwych wśród Narodów Świata w Łodzi
- XXXIII Liceum Ogólnokształcące im. Armii Krajowej w Łodzi
- XXVI Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Łodzi
- III Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Łodzi
- I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Łodzi.

Licea wybierane są głównie pod kątem statystyk z rekrutacji – czyli patronat jest proponowany szkołom, z których najwięcej absolwentów składa dokumenty na studia na Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Poza tym brane są pod uwagę także wyniki szkoły w nauczaniu – np. poprzez średnią z matur lub miejsce w rankingu „Perspektyw”²⁸.

W momencie przeprowadzania badań (listopad 2021 r.) Uniwersytet Medyczny prowadził także rozmowy z XXI LO w Łodzi mające na celu włączenie tej szkoły do projektu „Liceów patronackich” – docelowo bowiem szkół w programie będzie 10. Szkoły same też zgłaszają się do UMed-u z prośbą o objęcie patronatem, jednak uczelnia określiła swoje maksymalne możliwości na zrealizowanie wszystkich zobowiązań wobec uczestników projektu na maksymalnie 10 szkół. W ocenie koordynatorów udział w programie powinien być czymś wyróżniającym tylko wybrane, bardzo dobre licea w województwie łódzkim.

Patronat nie jest na zawsze, koordynatorzy programu śledzą osiągnięcia szkoły i mogą z danej szkoły zrezygnować. Najpierw jednak zastrzeżenia są szkole zgłaszane, otrzymuje ona czas (2 lata) na poprawienie wyników – jeśli jej się do to nie uda, w miejsce tego liceum wejdzie inna szkoła.

Dla liceów patronackich odbywają się dwa rodzaje zajęć – ćwiczenia laboratoryjne i wykłady. Na ćwiczenia laboratoryjne obowiązują limity – jest to 12 osób, ale nie ma limitu wieku – aplikować można już od I klasy. Ćwiczenia są trzygodzinne. Tych 12 uczniów wybiera szkoła/nauczyciel – Uniwersytet nie bierze w tym udziału, jak wynika jednak z wiedzy koordynatorów jest bardzo dużo chętnych, a szkoły

²⁷ <https://umed.pl/wspolpraca/umed-odpowiedzialny-spoecznie/licea-patronackie/>

²⁸ „Perspektywy” to czasopismo edukacyjne dla młodzieży, które od lat 90-tych XX wieku corocznie publikuje rankingi szkół średnich (początkiem przedsięwzięcia było przygotowanie w 1992 roku przez wydawnictwo „Perspektywy Press” I Rankingu Liceów Warszawskich, uzupełnionego potem o ogólnopolski ranking stołecznych szkół średnich), a od 2000 roku (razem z dziennikiem „Rzeczpospolita”) także rankingi szkół wyższych. (https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1655&Itemid=292)

różnie rozwiązują kwestię dużego zainteresowania uczniów udziałem w projekcie – zdarza się, że uczniowie piszą testy wiedzy, ale też niektóre szkoły wyznaczają jedną dwunastkę uczniów do udziału w całym cyklu ćwiczeń, inne szkoły wyznaczają na każde ćwiczenia inną grupę uczniów. Na wykłady jest nieograniczona liczba miejsc, ponieważ ze względu na pandemię cały czas są prowadzone zdalnie. Na bieżący semestr zapisało się prawie 400 osób. Gdy wykłady były prowadzone stacjonarnie, to uczestniczyło w nich około 300 osób (ze względu na pojemność auli mogło w nich brać udział nawet 1000 osób). Zdarza się też, że zgłaszają się szkoły niepatronackie z prośbą o udział w wykładach swoich uczniów (są to pojedyncze osoby) i zawsze dostają zgodę na udział w wykładach (bo to nie generuje dodatkowych kosztów), na laboratoria niestety nie – te zarezerwowane są tylko dla uczniów liceów patronackich.

Wszystkie zajęcia – zarówno wykłady, jak i ćwiczenia laboratoryjne odbywały się stacjonarnie do momentu wybuchu pandemii. Aktualnie powrócono do ćwiczeń stacjonarnych, bo jednak ćwiczenia laboratoryjne nie mają racji bytu w formie zdalnej (w przeciwieństwie oczywiście do wykładów, które – jak wspomniano powyżej – nadal są realizowane w formie on-line). Na ćwiczeniach uczniowie zdobywają wiedzę w szeregach studentów: pracują zodczynnikami, robią badania, eksperymenty – dlatego powinni znajdować się pod baczłą opieką nauczycieli akademickich.

KUMPEL

Projekt „KUMPEL” jest dodatkowym projektem Uniwersytetu Medycznego w Łodzi skierowanym do liceów patronackich. Jest realizowany ze środków własnych uczelni, a pierwsza edycja projektu odbyła się 5 lat temu.

Projekt „KUMPEL” polega na tym, że w każdej szkole wewnętrznie najpierw jest konkurs, w którym wyłaniany jest najlepszy uczeń. Uczniowie sami zgłaszają się do tego wewnętrznego konkursu w szkole. Potem zbiera się komisja, której członkiem zawsze jest przedstawiciel Uniwersytetu Medycznego. Przeprowadzana jest rozmowa rekrutacyjna z uczniami aplikującymi do projektu (którzy spełnili wymogi formalne, m.in., mają średnią powyżej 4,75 oraz odpowiednią frekwencję). Kandydaci przedstawiają swoje CV, listy motywacyjne – dlaczego chcieliby studiować na UM w Łodzi – domyślnie można bowiem ten program rozumieć jako skierowany tylko do osób, które swoją przyszłość edukacyjną wiążą z Uniwersytetem Medycznym w Łodzi. Dokonywana jest ocena jakościowa osiągnięć ucznia²⁹, nie tylko naukowych, ale np. brana jest pod uwagę działalność ucznia w wolontariacie. I na tej podstawie wybierany jest najzdolniejszy uczeń z każdego liceum patronackiego, który później przez rok, u określonego mentora/opiekuna prowadzi dany projekt. Temat narzuca mentor, a koordynatorzy projektu zapraszając nauczycieli akademickich do pełnienia roli mentora (mentorzy zmieniają się) w każdej z edycji programu dbają o to, by tematyka badań realizowanych z udziałem uczniów była różnorodna i stanowiła przekrój przez wszystkie wydziały UM W Łodzi.

Po zakończeniu projektu uczeń dostaje indeks, czyli tak naprawdę „złoty bilet” na Uniwersytet Medyczny. Warunkiem jest tylko to, że uczestnik zobowiązany jest zdać przedmioty maturalne brane pod uwagę w procesie rekrutacji przynajmniej na poziomie 70% – jeśli chce się dostać na kierunek lekarski lub lekarsko-dentystyczny. Na inne kierunki nie ma tego limitu.

W ciągu 5 lat trwania projektu zmieniał się jego regulamin, m.in. pod wpływem doświadczeń, np. wcześniej nie było wewnątrzszkolnej rekrutacji, nauczyciele wybierali uczestników programu wg dowolnych kryteriów. Zachodziła więc obawa, że nauczyciele mogą być nieobiektywni, kierować się np. osobistą sympatią, a nie osiągnięciami i zdolnościami ucznia. Wprowadzono zatem obowiązek

²⁹ Wśród osób składających dokumenty na rekrutację do „KUMPLa” nie zdarzają się laureaci olimpiad, bo oni już mają indeks na wszystkie uczelnie wyższe w kraju, zdarzają się jedynie uczestnicy olimpiad.

ogłaszania naboru w dzienniku elektronicznym. Dzięki temu wszyscy uczniowie są poinformowani, każdy chętny może się zgłosić. Zazwyczaj jest ok. 10 uczniów, którzy się zgłaszają do udziału, rekordowo było 16 osób. Średnia ocen jest warunkiem dostępu, choć złożyć aplikację może także uczeń z niską średnią. Nie jest on wykluczony z rekrutacji, ale nie spełnia wymogów formalnych, więc nie ma szans na wygraną miejsca w programie.

W programie każdy z mentorów otrzymuje wynagrodzenie w wysokości 2 000 zł (jednorazowo za całą edycję) oraz 10 000 zł (raz, na 12 miesięcy), które może wykorzystać dowolnie w ramach realizowanego z uczniami badania – na odczynniki, na zakup podręczników dla uczestników, na udział w konferencji zagranicznej (jeden z zespołów ma zaplanowany wyjazd do Plastinarium³⁰). Uczestnicy poza korzyściami wynikającymi stricte z uczestnictwa w badaniach akademickich, zyskują też wiele ze współpracy z mentorem – towarzyszą im np. na konferencjach (jedna z menterek zabrała uczniów do Paryża, do Instytutu Marii Curie-Skłodowskiej), a w pierwszej edycji mentor dopisał uczestników jako współautorów do swojej publikacji.

Także nauczyciele są wynagradzani w programie dość symbolicznie – każdy otrzymuje kartę podarunkową do Manufaktury w wysokości 500 zł.

Zdarzają się sytuacje, że absolwenci programu „KUMPEL” nie podejmują studiów na UMed, np. w II edycji 4 osoby nie wzięły indeksów, czyli połowa uczestników. Koordynatorzy programu analizują przyczyny takich zachowań. Co prawda uczniowie przystępujący do programu nie podpisują żadnego oficjalnego zobowiązania, ale w momencie rekrutacji do programu niejako deklarują, że chcą studiować na UMedzie i uzasadniają dlaczego. Zdarza się, że niepodjęcie studiów przez absolwenta wynika z losowych sytuacji, np. zmiana miejsca zamieszkania rodziny ucznia. Lecz częściej okazuje się jednak, że wielu młodym ludziom plany i priorytety zmieniają się przez rok udziału w projekcie.

Losy edukacyjne absolwentów „KUMPLa” są obserwowane przez zespół projektu, ale tylko tych uczestników, którzy podjęli studia na UMed. W planach również jest, by śledzić ich kariery po ukończeniu studiów, ale to kwestia przyszłości, bo pierwsi absolwenci „KUMPLa” są na razie na IV roku studiów. Dlatego najprawdopodobniej pojawią się nowe zapisy w regulaminie, które zobligują absolwentów do pozostawania przez jakiś czas w kontakcie z UMed i kadrą programu oraz zobowiązanie, iż będą pełnić zaszczyt i funkcję ambasadorów programu.

UMED edukuje

Program „UMed edukuje” realizowany jest przez Uniwersytet Medyczny w Łodzi jako grant Narodowego Centrum Badań i Rozwoju z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Działanie 3.1 „Trzecia misja uczelni”. W programie bierze udział 6 klas z 5 liceów z województwa łódzkiego, tj. z:

- I Liceum Ogólnokształcącego im. J. Chełmońskiego w Łowiczu
- I Liceum Ogólnokształcącego im. J. Śniadeckiego w Pabianicach
- I Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego w Piotrkowie Trybunalskim
- I Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki w Wieluniu (2 klasy)
- Samorządowego Liceum Ogólnokształcącego im. R. Traugutta w Zgierzu.

Na zajęcia w ramach projektu przyjeżdża cała klasa – ok. 30 osób – która dzielona jest na 3 grupy po 10 osób, tak, by każdy uczestnik miał szansę sam wykonywać zadania określone przez prowadzącego. Ćwiczenia odbywają się w sześciogodzinnych blokach. W ramach projektu uczniowie mają zabezpieczone finansowo kwestie organizacyjne – tzn. Uniwersytet Medyczny zapewnia autokar

³⁰ Znajdujący się w niemieckim mieście Gubin ośrodek preparacji głównie ludzkich zwłok, z zastosowaniem techniki zwanej plastynacją – <https://www.plastinarium.de/>

dowożący uczniów na zajęcia, materiały dydaktyczne, przerwę kawową, obiad, ubezpieczenie, wynagrodzenie dla nauczycieli opiekujących się uczniami.

Projekt został zaplanowany na 3 edycje (trwające rok), w każdej uczestniczyć będzie 180 uczniów. Co roku jest rekrutacja i nowe klasy wchodzi do programu. To są zazwyczaj klasy drugie/trzecie. Czyli szkoła jest ta sama przez 3 lata, ten sam nauczyciel – opiekun, ale dzieci są co roku inne, bo zmieniają się roczniki w szkole. Projekt powinien skończyć się w grudniu 2021 roku, ale przez pandemię przez rok program był zawieszony (projekt polega głównie na pracy w laboratoriach, które tracą sens w formie zdalnej, zrealizowany był tylko jeden komponent warsztatów zdalnie), czyli aktualnie trwa drugi rok, jeszcze jedna edycja będzie w styczniu 2022 r.

Program Stażowy Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Program stażowy to nowy program Uniwersytetu Medycznego w Łodzi realizowany z własnych środków finansowych uczelni, skierowany do maturzystów z całego kraju. Projekt promowany był płatną kampanią internetową (na Facebooku). Kandydaci w niewielkim tylko stopniu rekrutują się z liceów patronackich, a pojawiły się zgłoszenia np. z Warszawy, Częstochowy, Poznania. Rekrutacja odbyła się jesienią 2021 roku (w listopadzie zaplanowano test wiedzy dla wszystkich kandydatów do projektu, którego wyniki pozwolą na wybór stażystów I edycji). Zaplanowano przyjąć 20 osób, które odbędą 20-godzinny staż w jednym z pięciu Zakładów Uniwersytetu Medycznego, tj.:

- w Zakładzie Biochemii Farmaceutycznej i Diagnostyki Molekularnej,
- w Zakładzie Mikrobiologii i Immunologii Doświadczalnej,
- w Zakładzie Genetyki Klinicznej,
- w Zakładzie Biochemii,
- w Zakładzie Chemii i Biochemii Medycznej.

Stáže powinny odbyć się do końca marca – ze względu na maturę i inne obowiązki maturzystów. Dla wszystkich uczniów-stażystów przewidziane są nagrody rzeczowe, ale absolwenci programu, którzy zdecydują się aplikować na studia do UMed, zostaną także zwolnieni z opłaty rekrutacyjnej na wszystkie kierunki. Ponadto stażyści, którzy dostaną się na studia na Uniwersytecie Medycznym, otrzymają specjalną Nagrodę Rektora w wysokości 1000 zł, czytnik e-booków ufundowany przez FUMED (czyli Fundację dla Uniwersytetu Medycznego w Łodzi³¹) oraz jednodniowe warsztaty przygotowane przez Akademickie Biuro Karier.

Podsumowanie i plany Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

- UMed nie realizuje projektów ukierunkowanych na uczniów z grup defaworyzowanych (jedynie w „Akademii Młodego Odkrywcę” realizowanej – podobnie jak „UMED edukuje” z grantu NCBiR „Trzecia misja uczelni” – był warunek, aby 50% uczniów pochodziło z gmin wiejskich).
- Na chwilę obecną Uniwersytet Medyczny nie prowadzi innych projektów skierowanych do uczniów szkół średnich, ponieważ nie ma konkursów, w których można byłoby pozyskać finansowanie takich działań.
- Być może przy pomocy Urzędu Marszałkowskiego udałoby się przygotować np. program stażowy dla uczniów przygotowujących się do olimpiad przedmiotowych. Udział w programie dawałby im nie tylko wsparcie merytoryczne nauczycieli akademickich, ale również dostęp do infrastruktury, co niewątpliwie znacząco zwiększałoby ich szanse na osiągnięcie sukcesów na

³¹ <http://fumed.pl/>

olimpiadach. UMed miałby możliwość przygotowania i zrealizowania takiego projektu od strony merytorycznej, potrzebne byłoby jednak wsparcie finansowe.

- Koordynatorzy programu postulowali również o zwiększenie wynagrodzenia dla mentorów w programie „KUMPEL”.
- W programie „KUMPEL” planowane jest zwiększenie korzyści dla nauczycieli opiekujących się uczestnikami projektu – np. organizacja jednodniowych szkoleń dla nauczycieli z kompetencji miękkich, kreatywnego uczenia. UMed ma zaplecze, pracowników i możliwości, by zorganizować takie szkolenia. Problemem pozostaje pokrycie kosztów dojazdu i wyżywienia dla nauczycieli.
- Na chwilę obecną Uniwersytet Medyczny nie rozważa objęcia patronatem szkół spoza województwa łódzkiego, ponieważ uczniowie mają problem z dojazdami do Łodzi – im bardziej oddalona będzie szkoła od Łodzi, tym tych problemów zapewne będzie więcej. A uczniowie szkół z dużych miast akademickich i tak najprawdopodobniej wybiorą swoje miasto do studiowania.
- Koordynatorzy projektów skierowanych do uczniów szkół średnich zauważyli, że część laureatów olimpiad z naszego regionu nie wybiera studiów na Uniwersytecie Medycznym w Łodzi, lecz wyjeżdża na studia na inną uczelnię – głównie na Uniwersytet Jagielloński lub Warszawski albo za granicę. UMed podejmuje starania, by przeciwdziałać tej niekorzystnej sytuacji – władze uczelni oferują laureatom olimpiad różne korzyści (w tym np. stypendium od rektora, 50% rabatu w opłacie za akademik i pozwolenie na indywidualny tok studiów), a także Uniwersytet Medyczny sponsorował dwa finały olimpiady i zabiegał o możliwość zorganizowania finału w swojej siedzibie (gdyż dysponuje odpowiednią infrastrukturą). I choć powinno się oczekiwać, by finały olimpiad przedmiotowych odbywały się kolejno w regionach (tak by każde województwo mogło zaprezentować swoje uczelnie), są one jednak organizowane od lat w Warszawie. Uniwersytet Medyczny w Łodzi przygotowuje więc jedynie materiały promocyjne z gadżetami UMedu, które są wręczane wszystkim finalistom.
- W Urzędzie Miasta Łodzi odbywają się spotkania roboczej grupy przedstawicieli szkół wyższych, podczas których omawiane są sprawy łódzkich uczelni. Na jednym z nich przedstawiane były wyniki badania fokusowego wśród młodzieży, z których wynikało, że przedstawianie młodym ludziom oferty uczelni od strony świetnego wyposażenia i zaplecza naukowego nie jest trafne, gdyż im w pierwszej kolejności musi podobać się miasto (np. aktualnie modny jest Wrocław i Kraków), ważna jest też dla młodych osób oferta kulturalna danego miasta. A jeśli chodzi o olimpijczyków, którzy mogą wybrać również uczelnie zagraniczne, to gdy tylko mają takie możliwości finansowe, to decydują się na studia za granicą.
- Bardzo dobrze oceniane są programy realizowane przez Urząd Miasta Łodzi, np. „Młodzi w Łodzi”, „Zasmakuj studiowania w Łodzi”, czy „Miasto talentów”. W ramach projektu „Zasmakuj studiowania w Łodzi” w jednym z dni projektowych udział wzięli też dyrektorzy szkół, co jest ważne z uwagi na potrzebę zmiany niekorzystnych stereotypów na temat Łodzi wśród dorosłych, którzy mają wpływ na wybory edukacyjne młodzieży.
- UMed uczestniczył w organizowanych przez Urząd Miasta Łodzi wyjazdach przedstawicieli UŁ, PŁ i UMedu do szkół średnich spoza województwa łódzkiego i np. w Skarżysku Kamiennej było duże zainteresowanie, ale rodzi się pytanie, czy ci uczniowie – jeśli zainteresowali się dzięki temu spotkaniu medycyną, to czy wybiorą łódzką uczelnię, jeśli mają możliwość studiowania bliżej, np. w Kielcach. Dlatego też UMed planuje cykl 10 wyjazdów do szkół w mniejszych miejscowościach, ale tylko województwa łódzkiego, które zajmują dobre miejsca w rankingach. Dotychczas zresztą przedstawiciele uczelni wraz ze studentami niejednokrotnie odwiedzali łódzkie szkoły średnie, nie tylko w stolicy województwa. Oczywiście wszystkie te wizyty i wyjazdy miały i będą miały na celu zachęcanie młodzieży do studiowania na

Uniwersytecie Medycznym w Łodzi. Pomimo, że uczelnia nie cierpi na brak kandydatów – co roku około 25 000 osób bierze udział w rekrutacji, przyjmowanych jest ok. 3 000. Chodzi o to, by tych lepszych uczniów przekonać do wyboru UMedu. Wyniki ostatniej matury były niskie, UMed też musiał w związku z tym obniżyć swoje progi w rekrutacji.

- Potrzebna byłaby zatem kampania, która uświadomiłaby maturzystom, że UMed jest świetnie wyposażoną uczelnią, ma doskonałych dydaktyków, więc zdobyte wykształcenie będzie porównywalne z innymi uczelniami, a np. dodatkowym bonusem może być to, że koszty utrzymania są w Łodzi niższe niż w Krakowie i Warszawie. Być może samorząd mógłby także oferować jakiś pakiet korzyści dla najzdolniejszych uczniów, laureatów olimpiad, aby pozostali w Łodzi – tu się uczyli i tutaj pracowali zapewniając mieszkańcom regionu usługi medyczne na wysokim poziomie.

Instrumenty wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych na poziomie województwa

Departament Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego realizuje obecnie dwa programy wspierające zdolną młodzież uczącą się na obszarze naszego województwa, tj. Zawodowcy w Łódzkiem oraz Jednorazowe Stypendia Naukowe Marszałka Województwa Łódzkiego.

Zawodowcy w Łódzkiem

Opis działania

Projekt „Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych” realizowany jest od 2018 roku przez Województwo Łódzkie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020 współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego i skierowany jest do uczniów szkół średnich realizujących kształcenie zawodowe. Odbyły się dotychczas cztery edycje projektu pod następującymi nazwami:

- w roku szkolnym 2018/19:
 - „Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych”
- w roku szkolnym 2019/20:
 - „Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych na BIS”
- w roku szkolnym 2020/21:
 - „Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych. III edycja”
- w roku szkolnym 2021/22:
 - „Liga Zawodowców”.

Uczeń, który chciałby uzyskać stypendium, musi spełnić następujące kryteria:

- szkoła, w której uczy się kandydat znajduje się na obszarze województwa łódzkiego,
- ponadto musi to być szkoła prowadząca kształcenie zawodowe,
- kandydat musi być uczniem co najmniej drugiej klasy,
- uczeń uzyskał średnią ocen z przedmiotów zawodowych nie niższą niż – w pierwszej, drugiej i trzeciej edycji – 4,5; w czwartej edycji – 4,75. Przedmioty zawodowe są wyróżnione na świadectwie, więc osoba weryfikująca wniosek widzi, czy do średniej zostały wzięte odpowiednie przedmioty (skan świadectwa dołącza się do dokumentacji aplikacyjnej),
- wnioskujący nie pobierał dotychczas żadnego stypendium w poprzednich edycjach programu,
- jak również nie pobiera innego stypendium na cele edukacyjne finansowanego lub współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej.

W ramach oceny merytorycznej, punkty przyznawane są za:

- uczestnictwo w konkursach i olimpiadach,
- wpisywanie się zawodu, w których kształci się wnioskujący uczeń, w inteligentną specjalizację regionalną w ramach Regionalnej Strategii Inowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030,
- wpisywanie się zawodu w grupę zawodów, dla których prognozowane jest zapotrzebowanie na pracowników w województwie łódzkim (zgodnie z obwieszczeniem Ministra Edukacji i Nauki),
- dodatkowe punkty można otrzymać za:
 - posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego,
 - a w drugiej edycji doszła też punktacja dodatkowa za Kartę Dużej Rodziny.

Procedura przyznawania stypendium wygląda następująco:

- nabór do projektu jest zautomatyzowany przez dedykowaną aplikację,
- do systemu informatycznego obsługującego rekrutację do programu loguje się w celu złożenia wniosku pełnoletni uczeń lub w jego imieniu opiekun prawny (na etapie składania wniosku przez ucznia, nie jest jeszcze określone, na co zostaną wydane środki ze stypendium),
- jeżeli uczeń trafi na listę rankingową, czyli ma wymaganą liczbę punktów do otrzymania stypendium, to podpisuje umowę,
- po ogłoszeniu listy rankingowej podpisywana jest także umowa zlecenie z nauczycielami – opiekunami dydaktycznymi uczniów. Dlatego po ogłoszeniu listy rankingowej nauczyciel musi uzupełnić swoje dane, złożyć swój wniosek – po to, żeby można było przygotować dla niego umowę zlecenie, w której określone jest, jakie są etapy projektu i do czego opiekun dydaktyczny jest zobowiązany,
- nauczyciel – opiekun dydaktyczny jest zobowiązany do przygotowania Indywidualnego Planu Rozwoju i na koniec projektu – do rozliczenia wydatków ucznia,
- Indywidualny Plan Rozwoju nauczyciel wypełnia w porozumieniu z uczniem i w jego imieniu – to w IPR wypisuje się, co tak naprawdę uczeń chce osiągnąć, co chce kupić, w czym chce wziąć udział, czyli co chce mieć sfinansowane ze środków stypendium,
- Indywidualny Plan Rozwoju jest częścią wniosku nauczyciela składanego w portalu (uczeń może ze swojego konta sprawdzić, co złożył nauczyciel),
- nauczyciel – na podstawie umowy zlecenia – otrzymuje wynagrodzenie w wysokości aktualnie 400 zł od jednego ucznia (w pierwszej edycji było to 500 zł),
- uczeń otrzymuje środki na swoje konto po zatwierdzeniu przez pracowników Departamentu Kultury i Edukacji (czyli po sprawdzeniu, czy wydatki, które ma zamiar ponieść stypendysta są zgodne z katalogiem wydatków dopuszczanych w programie – ów katalog jest ostatnim załącznikiem do regulaminu),
- wymagane są faktury za poniesione wydatki,
- następnie nauczyciel rozlicza stypendystę z tych wydatków, które są poniesione,
- w przypadku dokonania przez stypendystę zakupu, który nie znajduje się w katalogu dopuszczalnych w programie wydatków, kwota ta będzie musiała zostać przez stypendystę zwrócona (ale nie całe stypendium).

Dodatkowe informacje o programie:

- w pierwszej i drugiej edycji osoby z niepełnosprawnościami otrzymywały wyższe stypendium, w kolejnych dwóch edycjach kwoty stypendiów są takie same dla wszystkich;

- w pierwszej edycji wszystkie osoby, które złożyły poprawne formalnie wnioski, otrzymały stypendium – w kolejnych edycjach stypendium otrzymywali uczniowie, którzy uzyskali największą liczbę punktów zliczaną przez aplikację;
- nie ma ograniczenia jeśli chodzi o liczbę osób, które mogą się zgłosić z danej szkoły;
- jeden nauczyciel może być opiekunem dydaktycznym maksymalnie 4 uczniów;
- opiekunem dydaktycznym może być także pracownik szkolnej biblioteki;
- opiekun dydaktyczny może się zmienić w trakcie udziału ucznia w programie – kolejny nauczyciel wyznaczony przez dyrektora szkoły może kontynuować współpracę z uczniem w celu realizacji umowy stypendialnej;
- szkoły uczestniczące w programie co roku się powtarzają (ponieważ już znają ten program);
- program promowany jest za pomocą Biura Prasowego Urzędu Marszałkowskiego WŁ w mediach (gazetach), na portalach społecznościowych, na stronie internetowej UMWŁ oraz na stronie samego projektu; wysyłana jest też informacja do szkół (wraz z plakatami), do starostw i do kuratorium z prośbą o rozpropagowanie informacji o projekcie.

Zakłada się, że Program będzie kontynuowany w nowej perspektywie finansowej UE. Aktualnie pracownicy Departamentu Kultury i Edukacji są na etapie przygotowywania ewentualnych zmian w programie w przyszłych edycjach. Zauważone dotychczas problemy w funkcjonowaniu projektu, które są rozważane do ewentualnej korekty to m.in.:

- rezygnacja ze sprawdzania faktur, ponieważ to bardzo przedłuża okres rozliczania programu, zakończenia i zamknięcia sprawozdań;
- podwyższenie kwoty stypendiów;
- jest też rozważane przesunięcie pieniędzy przeznaczonych dla nauczycieli na stypendia i przebudowa systemu w taki sposób, by uczeń sam składał Indywidualny Program Rozwoju i sam się z niego rozliczał (bez udziału nauczyciela). Wynika to z faktu, iż rozliczenie nauczycieli wymaga bardzo wielu formalności (sprawy kadrowe, ewidencja czasu pracy, rachunki – bywa, że bardzo trudno jest uzyskać od nauczycieli niezbędną do tego dokumentację), a jednak musi to zostać wykonane do końca projektu, jak również wynagrodzenia muszą być wypłacone. A poza tym stypendyści zyskaliby dodatkową kwotę;
- usunięcie kryterium wpisywania się zawodu w inteligentne specjalizacje LORIS 2030, ponieważ w każdej edycji programu wystąpił problem z kwalifikowaniem zawodów do inteligentnych specjalizacji. Dlatego został w aplikacji zamieszczony checkbox, który uczeń zaznacza potwierdzając, że zakwalifikowanie zawodu do określonej inteligentnej specjalizacji było konsultowane z nauczycielem. Kryterium to więc jest oparte o wiedzę nauczyciela – pracownicy Departamentu Kultury nie weryfikują tej informacji.

Dane liczbowe

Wartość projektów jest bardzo duża – tym niemniej z każdą kolejną edycją maleją wartości wszystkich wskaźników, tzn. – składanych wniosków, przyznawanych stypendiów oraz liczby szkół uczestniczących w programie. Dwie ostatnie wartości uwarunkowane są oczywiście w głównej mierze sumą dostępnych środków finansowych przeznaczonych na program. Różnica między pierwszą a czwartą edycją³² wynosi aż niemal 14 mln zł.

Maksymalna liczba punktów, jaką mogli uzyskać kandydaci w pierwszych dwóch edycjach wynosiła 100 punktów, w kolejnych dwóch 125.

³² Kwota wydatkowana w czwartej edycji podana jest na podstawie doniesień prasowych.

Zestawienie najważniejszych informacji liczbowych w rozbiu na cztery edycje programu zawiera poniższa tabela.

Tabela 1 – Dane liczbowe nt. czterech edycji stypendiów „Zawodowcy w Łódzkiem”

L.p.	Rodzaj informacji	Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych	Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych na BIS	Zawodowcy w Łódzkiem – stypendia dla najzdolniejszych. III edycja	Liga Zawodowców Województwa Łódzkiego
1.	Liczba wniosków złożonych	3 020	3 139	3 514	2 544
2.	Liczba przyznanych stypendiów	2 821	1 235	1 500	800
3.	Liczba szkół uczestniczących w projekcie	147	127	138	107
4.	Suma wydana na stypendia	17 078 889 zł	7 811 113 zł	4 498 294 zł	3 128 000 zł
5.	Kwota stypendium dla ucznia bez niepełnosprawności	6 000 zł	6 000 zł	3 000 zł	3 000 zł
6.	Kwota stypendium dla ucznia z niepełnosprawnością	10 000 zł	10 000 zł	3 000 zł	3 000 zł
7.	Maksymalna liczba punktów możliwa do uzyskania podczas oceny merytorycznej	100	100	125	125
8.	Najwyższa liczba punktów uzyskana przez stypendystę w danej edycji	80,00	74,30	84,00	87,00
9.	Najniższa liczba punktów kwalifikująca do otrzymania stypendium w danej edycji	45,00	45,00	53,30	60,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Rozkład przestrzenny szkół, do których uczęszczali kandydaci i stypendyści

W czterech edycjach programu, jakie odbyły się do tej pory, złożonych zostało łącznie 12 217 wniosków i przyznanych 6 356 stypendiów. W programie uczestniczyło ogółem 519 szkół – 147 w roku 2018, 127 w roku 2019, 138 w roku 2020 i 107 w 2021 roku (oczywiście w każdym roku szkoły się powtarzały). Najwięcej wniosków złożonych zostało przez szkoły z Łodzi (2 449), w następnej kolejności przez szkoły w Tomaszowie Mazowieckim (1 130) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (1 057). Największa liczba uczniów, którym przyznano stypendium pochodziła z Łodzi (1 369 osób), z Piotrkowa Trybunalskiego (571 osób), Tomaszowa Mazowieckiego (565 osób) i ze Zduńskiej Woli (532 osoby). Natomiast jeśli chodzi o liczbę szkół, to oczywiście powiatem o największej liczbie szkół uczestniczących w programie była Łódź (132 szkoły łącznie, po 35, 33, 36 i 28 w kolejnych latach), następnie Piotrów Trybunalski (37 szkół łącznie, po 8, 10, 10 i 9 w kolejnych latach) oraz Zduńska Wola i Tomaszów Mazowiecki – po 30 szkół łącznie.

Poniżej tabele prezentują dokładne dane na temat liczby wniosków złożonych przez szkoły z poszczególnych powiatów województwa łódzkiego, liczby przyznanych w każdej edycji stypendiów oraz liczby szkół uczestniczących w programie w kolejnych latach.

Tabela 2 – Liczba wniosków złożonych w programie „Zawodowcy w Łódzkiem” – w podziale na powiaty

L.p.	Powiat, w którym znajduje się szkoła składająca wnioski	Liczba wniosków złożonych				
		Zawodowcy w Łódzkiem	Zawodowcy w Łódzkiem – na BIS	Zawodowcy w Łódzkiem – III edycja	Liga Zawodowców Województwa Łódzkiego	Suma
1.	Łódź	634	695	636	484	2449
2.	Piotrków Trybunalski	195	273	358	231	1057
3.	Skierniewice	117	68	93	61	339
4.	bełchatowski	163	189	161	116	629
5.	brzeziński	13	17	26	8	64
6.	kutnowski	135	111	110	81	437
7.	łaski	48	25	48	24	145
8.	łęczycki	59	71	86	64	280
9.	Łódźki wschodni	21	13	11	8	53
10.	Łowicki	125	140	198	128	591
11.	Opoczyński	32	56	79	76	243
12.	pabianicki	138	102	104	87	431
13.	pajęczański	11	22	31	14	78
14.	piotrkowski	23	35	48	43	149
15.	poddębicki	34	20	43	15	112
16.	radomszczański	249	231	237	185	902
17.	rawski	94	109	114	94	411
18.	Sieradzki	72	109	147	110	438
19.	skierniewicki	8	2	0	5	15
20.	tomaszowski	279	261	335	255	1130
21.	wieluński	143	213	198	129	683
22.	wieruszowski	91	84	110	90	375
23.	zduńskowolski	267	209	222	181	879
24.	zgierski	69	84	119	55	327
Suma:		3 020	3 139	3 514	2 544	12 217

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Tabela 3 – Liczba przyznanych stypendiów w programie „Zawodowcy w Łódzkiem” – w podziale na powiaty

L.p.	Powiat, w którym znajduje się szkoła stypendysty	Liczba przyznanych stypendiów				
		Zawodowcy w Łódzkiem	Zawodowcy w Łódzkiem – na BIS	Zawodowcy w Łódzkiem – III edycja	Liga Zawodowców Województwa Łódzkiego	Suma
1.	Łódź	568	321	332	148	1369
2.	Piotrków Trybunalski	184	105	199	83	571
3.	Skierniewice	114	24	23	21	182
4.	bełchatowski	143	70	77	41	331
5.	brzeziński	13	8	9	0	30
6.	kutnowski	125	54	55	28	262
7.	łaski	46	4	19	1	70
8.	łęczycki	55	28	42	22	147
9.	Łódźki wschodni	21	4	4	2	31
10.	Łowicki	105	36	49	33	223
11.	Opoczyński	28	27	49	22	126
12.	pabianicki	133	29	23	15	200
13.	pajęczański	11	15	21	3	50
14.	piotrkowski	23	7	17	4	51
15.	poddębicki	33	9	11	2	55
16.	radomszczański	245	80	100	55	480
17.	rawski	89	34	41	29	193
18.	Sieradzki	70	51	81	34	236
19.	skierniewicki	8	0	0	0	8
20.	tomaszowski	261	87	117	100	565
21.	wieluński	124	82	80	41	327
22.	wieruszowski	87	16	22	18	143
23.	zduńskowolski	267	100	88	77	532
24.	zgierski	68	44	41	21	174
Suma:		2821	1235	1500	800	6356

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Tabela 4 – Liczba szkół uczestniczących w programie „Zawodowcy w Łódzkiem” – w podziale na powiaty

L.p.	Powiat, w którym znajduje się szkoła uczestnicząca w programie	Liczba szkół uczestniczących w programie				
		Zawodowcy w Łódzkiem	Zawodowcy w Łódzkiem – na BIS	Zawodowcy w Łódzkiem – III edycja	Liga Zawodowców Województwa Łódzkiego	Suma
1.	Łódź	35	33	36	28	132
2.	Piotrków Trybunalski	8	10	10	9	37
3.	Skieriewice	4	4	3	4	15
4.	bełchatowski	10	9	8	6	33
5.	brzeziński	1	1	1	0	3
6.	kutnowski	5	7	7	5	24
7.	łaski	3	2	2	1	8
8.	łęczycki	5	3	4	2	14
9.	Łódźki wschodni	1	1	1	1	4
10.	Łowicki	6	5	6	7	24
11.	opoczyński	5	3	5	3	16
12.	pabianicki	7	3	4	2	16
13.	pajęczański	3	1	2	1	7
14.	piotrkowski	4	3	4	2	13
15.	podębicki	1	1	1	1	4
16.	radomszczański	7	5	7	5	24
17.	rawski	4	4	5	2	15
18.	sieradzki	3	3	4	3	13
19.	skieriewicki	1	0	0	0	1
20.	tomaszowski	10	7	7	6	30
21.	wieluński	5	5	5	6	21
22.	wieruszowski	3	3	2	2	10
23.	zduńskowski	9	8	8	5	30
24.	zgierski	7	6	6	6	25
Suma:		147	127	138	107	519

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Najbardziej aktywne w programie szkoły, czyli takie, które w czterech edycjach znajdowały się w pierwszej dziesiątce szkół, które złożyły największą liczbę wniosków to:

1. Technikum w Zespole Szkół Ekonomicznych w Radomsku
2. Technikum nr 2 w Zduńskiej Woli
3. Technikum Mechaniczno-Elektryczne w Piotrkowie Trybunalskim.

Szkoły, które w trzech edycjach programu znajdowały się w pierwszej dziesiątce szkół pod względem liczby złożonych wniosków to:

1. Technikum w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu
2. Technikum nr 1 w Tomaszowie Mazowieckim
3. Technikum nr 10 w Zespole Szkół Elektryczno-Informatycznych w Łodzi
4. Technikum Ekonomiczno-Handlowe w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 5 w Piotrkowie Trybunalskim
5. Technikum nr 1 w Sieradzu.

Natomiast szkoły, które w dwóch edycjach znajdowały się na pierwszych dziesięciu miejscach rankingu szkół wg liczby złożonych wniosków to:

1. Technikum Elektryczno-Elektroniczne w Radomsku
2. Technikum w Zespole Szkół – Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej im. M. Kopernika w Rawie Mazowieckiej.

Ostatnią grupę stanowią szkoły, które tylko raz znalazły się w pierwszej dziesiątce szkół z największą liczbą złożonych wniosków. Są to:

1. Technikum nr 1 w Zduńskiej Woli
2. Technikum nr 3 w Kutnie
3. Technikum w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica w Wieruszowie
4. Technikum nr 9 w Zespole Szkół Politechnicznych im. Komisji Edukacji Narodowej w Łodzi
5. Technikum nr 5 w Tomaszowie Mazowieckim
6. Technikum Kształtowania Środowiska w Zespole Szkół Ponadpodstawowych i Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych nr 3 im. Władysława Reymonta w Piotrkowie Trybunalskim
7. Technikum nr 2 w Łęczycy
8. Liceum Sztuk Plastycznych w Tomaszowie Mazowieckim
9. Technikum w Opocznie

Jednorazowe Stypendia Naukowe Marszałka Województwa Łódzkiego

Opis działania

Zasady ubiegania się o stypendium są następujące:

- O możliwości ubiegania się o stypendium Departament Kultury i Edukacji informuje:
 - na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego;
 - generowana jest lista szkół z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych (<https://rspo.gov.pl/>) wszystkich szkół ponadpodstawowych z województwa łódzkiego i wysyłana jest do nich mailem informacja o naborze wraz z wnioskami; podobnie z uczelniami – wszystkie uczelnie w województwie łódzkim dostają informację o programie;
 - przez Biuro Prasowe UMWŁ jest zamieszczany komunikat w mediach.
- Każda szkoła ponadpodstawowa może złożyć maksymalnie 3 wnioski, a każda uczelnia może złożyć maksymalnie 12 wniosków. Chodzi o to, by szkoły już na etapie składania wniosków wybierały tych najlepszych uczniów/studentów. W przeciwnym razie mogłoby wpływać bardzo dużo wniosków uczniów przeciętnych. Liczba środków jest określona i w tej sytuacji ważne jest, by pieniądze trafiły do najlepszych. Kwota stypendium też nie może być niska (poniżej 2 000 zł), tak by można było za nią nabyć w miarę dobrej jakości np. sprzęt komputerowy.
- Departament Kultury i Edukacji UMWŁ nie ingeruje w procedurę wyboru uczniów/studentów przez szkoły/uczelnie – jest to w całości proces realizowany przez placówki we własnym zakresie i wg własnych kryteriów. W ogłoszeniu o naborze jest informacja, że obowiązuje wewnętrzny tryb wyboru ucznia/studenta do zgłoszenia udziału w programie stypendialnym.
- O stypendium mogą ubiegać się uczniowie uczący się w szkołach zlokalizowanych na obszarze województwa łódzkiego, niezależnie od miejsca zamieszkania/zameldowania (zgodnie z Ustawą o systemie oświaty, Art. 90t). Ta zasada została wprowadzona 29.10.2019 r., czyli obowiązuje w programie stypendialnym od 2020 roku.
- W programie udział mogą wziąć uczniowie szkół ponadpodstawowych, czyli liceów, techników, branżowych szkół I i II stopnia, również szkół policealnych.
- W pierwszej kolejności wniosek oceniany jest pod względem poprawności formalnej, następnie merytorycznej (na stronie UMWŁ zamieszczone są Karty Oceny Formalnej i Karty Oceny Merytorycznej ucznia i studenta). Liczba punktów, którą uzyskać może osoba ubiegająca się o stypendium jest podana w Załączniku nr 1 do regulaminu programu, czyli we Wniosku. Składając dokumentację każdy uczestnik może samodzielnie obliczyć, jaką uzyska liczbę punktów – proces oceny merytorycznej jest zatem całkowicie transparentny.

- Przy ocenie merytorycznej wniosków nie jest brana pod uwagę średnia ocen, ponieważ nie zawsze średnia świadczy o wybitnych uzdolnieniach ucznia. Uczeń może mieć niską średnią, ale być świetny w jednej, konkretnej dziedzinie, w jednym kierunku się rozwija, osiąga sukcesy.
- W ocenie merytorycznej brane są natomiast pod uwagę sukcesy w konkursach wiedzy, olimpiadach, dorobek naukowy – przy czym konkursy te są bardzo zróżnicowane pod względem poziomu trudności. Przy punktowaniu udziału w konkursach obowiązuje więc podział w zależności od zajętego miejsca (czy uczeń brał udział, był finalistą, czy laureatem), ale również czy był to etap międzynarodowy, ogólnopolski, regionalny, czy lokalny. Natomiast nigdy nie ma różnicowania punktacji i nie waloryzowano konkursów wg dziedzin (np. na zasadzie, że za osiągnięcia w konkursach z nauk ścisłych otrzymuje się więcej punktów niż za sukcesy w konkursach humanistycznych).
- Od uczniów nie wymaga się składania kserokopii dokumentów potwierdzających osiągnięcia deklarowane we wniosku. Komisja oceniająca wnioski opiera się na założeniu, że ponieważ wnioskodawcą jest rektor, prorektor lub dyrektor szkoły – to oni potwierdzają swoim podpisem, że informacje zawarte we wniosku są zgodne ze stanem faktycznym. Czyli tak naprawdę weryfikacja prawdziwości dokumentów leży po stronie szkoły/uczelni.
- Po zakończeniu oceny merytorycznej sporządzana jest liczba rankingowa uczniów – wg liczby zdobytych punktów, a następnie komisja stypendialna rozdziela środki dostępne w danej edycji dzieląc kwoty na trzy stopnie (przedziały) – osoby z największą liczbą punktów dostają stypendium I stopnia, kolejne – II stopnia i kolejne – III stopnia.
- Następnie z uczniem/studentem podpisywana jest umowa, w której określone są wszystkie obowiązujące go terminy, czyli przede wszystkim do kiedy muszą wydać środki ze stypendium i do kiedy muszą złożyć sprawozdanie:
 - Stypendyści są zobowiązani wydać pieniądze ze stypendium do końca roku kalendarzowego, w którym to stypendium zostało przyznane.
 - Stypendyści rozliczają się ze sposobu wydatkowania środków do lutego kolejnego roku – tzn. każdy stypendysta sporządza sprawozdanie z wydatkowania – tabelę, w której wpisuje się numer faktury, na co ona została przeznaczona, jaka jest kwota, jaka kwota została pokryta ze środków stypendialnych. Nie jest natomiast wymagane dołączanie kserokopii faktur. Stypendyści są proszeni o przedłożenie faktur, jedynie, gdy pojawią się podczas kontroli sprawozdań wątpliwości co do zasadności wydatków.
- Stypendia są to wypłaty jednorazowe, kwota nigdy nie jest dzielona.
- Stypendysta jest zobowiązany wydatkować stypendium zgodnie z planowanymi wydatkami, które wskazał we wniosku.
- Stypendysta może zmienić plany wydatkowania stypendium wnioskując do Departamentu Kultury i Edukacji o zgodę na tę zmianę.
- Wydatki w ramach stypendium nie mogą być realizowane np. na rozrywkę, wycieczki. Uczeń może przeznaczyć kwotę stypendium na dowolny cel – ważne jest, że te wydatki mają pomóc mu w rozwoju naukowym, w rozwoju zainteresowań. Nie ma określonej listy, kategorii wydatków, które mogą być pokryte ze stypendium.
- Zdarzają się rzadkie sytuacje, że uczeń nie wydał kwoty stypendium lub wydał niezgodnie z umową – wtedy środki podlegają zwrotowi. Jeżeli nie wydatkował w całości, to tę różnicę musi oddać. A jeśli wydatkował całkowicie niezgodnie i nie wnioskował o zmianę, to zwraca stypendium w całości.

Uwagi i spostrzeżenia na temat programu:

- Program jest realizowany nieprzerwanie od 15 lat; aktualnie trwa XVI edycja programu. W tym czasie zasady programu ewoluowały. Z jednej strony były modyfikowane w odpowiedzi na zmiany przepisów, wytycznych. Ale zmianą było np. to, że we wniosku wpisano zasady punktowania osiągnięć – było to reakcją na prośby rodziców i szkół, aby proces przyznawania stypendiów był w pełni transparentny.
- Program w całości jest finansowany ze środków budżetu samorządu województwa łódzkiego.
- Zasady wielokrotnego udziału w programie są takie, że uczeń we wniosku może wykazać swoje osiągnięcia i sukcesy za ostatnie 3 lata. Natomiast jeśli ta sama osoba bierze udział w kolejnej edycji programu, to może we wniosku wpisać tylko te osiągnięcia, które nie znalazły się w poprzednim wniosku, od momentu uzyskania poprzedniego stypendium, czyli de facto za ostatni rok. I są osoby, które składają corocznie i zawsze osiągają wymaganą do stypendium liczbę punktów.
- Stypendium kierowane jest do osób szczególnie uzdolnionych, czymś się wyróżniających. Zauważalne jest, że wśród szkół, których uczniowie aplikują o stypendium, zdecydowanie dominują licea nad innymi typami szkół ponadpodstawowych. Wynika to zapewne z faktu, że udział w olimpiadach i konkursach wiedzy jest domeną liceów – a to właśnie sukcesy w konkursach są premiowane w kwalifikacji do stypendium. Zdarzają się technika, jeśli mają ucznia naprawdę wybitnego, szkół branżowych w zasadzie brak.
- Osoby z niepełnosprawnościami nie otrzymują dodatkowych punktów przy ocenie wniosków.
- W związku z ochroną danych osobowych dane stypendystów mogą być przez Departament Kultury i Edukacji udostępniane (m.in. na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego) nie dłużej niż 12 miesięcy. Dlatego informacje o uczestnikach z minionych edycji programu są zanonimizowane, a dostęp do biogramu stypendystów jest tylko do ostatniej edycji – biogramy uczestników wcześniejszych edycji są usuwane.
- Losy absolwentów programu nie są monitorowane – stypendysta nie jest zobowiązany dostarczać żadnych informacji o swojej ścieżce edukacyjnej. Jedynie nieformalnie zdarzają się takie sytuacje, że byli stypendyści informują mailowo o swoich kolejnych sukcesach lub kolejnym etapie edukacyjnym, w którego osiągnięciu pomogły środki ze stypendium.
- Wiele osób – nawet jeżeli ma Stypendium Marszałka Województwa Łódzkiego, wybiera uczelnie warszawskie, wrocławskie. Widać to też we wnioskach, gdzie kandydaci piszą swoje plany, zamierzenia i województwo łódzkie często nie jest w planach tych osób. Departament Kultury i Edukacji analizował ten problem. Razem z Urzędem Statystycznym dokonano porównania, z którego wyniknęło, że najczęściej wybierane są uczelnie w miastach, w których jest najwyższa średnia wynagrodzenia. Wniosek jest taki, że młodymi osobami wybierającymi miejsce studiowania kieruje chęć zapewnienia sobie możliwości znalezienia dobrze płatnej pracy po studiach.
- Jeśli chodzi o przyszłość programu, to w tej chwili opracowywana jest nowa koncepcja programu – „Fundusz Wsparcia”, ale na razie brak jeszcze konkretnych ustaleń. Powstał zespół, który ma za zadanie opracować koncepcję nowego programu, ale jeszcze nie wiadomo, czy nowy program zastąpi dotychczasowy, czy uzupełni ofertę wsparcia uzdolnionej młodzieży.

Dane liczbowe

Przez piętnaście edycji programu przyznano 433 Stypendia Naukowe Marszałka Województwa Łódzkiego na łączną kwotę 1 700 088 zł i to wszystko były środki własne z budżetu województwa. Poniższa tabela prezentuje dane z ostatnich trzech edycji. Zauważyć można, iż na przestrzeni ostatnich 3 lat wzrosła zarówno liczba złożonych wniosków, jak również przyznanych stypendiów oraz suma

wydana na stypendia – choć kwoty stypendiów zostały zmniejszone. W zakresie punktacji wartości istotnie wzrosły pomiędzy rokiem 2019 i 2020, pozostając w 2021 roku na zbliżonym już do roku poprzedniego poziomie.

Tabela 5 – Dane liczbowe nt. trzech ostatnich edycji programu Jednorazowych Stypendiów Naukowych Marszałka Województwa Łódzkiego

L.p.	Rodzaj informacji	Edycja XIII – 2019 r.	Edycja XIV – 2020 r.	Edycja XV – 2021 r.
1.	Suma wydana na stypendia	64 000 zł	60 000 zł	69 500 zł
2.	Kwota stypendium I stopnia	5 000 zł	4 000 zł	4 000 zł
3.	Kwota stypendium II stopnia	4 000 - 4 500 zł	3 000 zł	3 000 zł
4.	Kwota stypendium III stopnia	2 500 - 3 500 zł	2 000 - 2 500 zł	2 500 zł
5.	Maksymalna liczba punktów możliwa do uzyskania podczas oceny merytorycznej	130	150	150
6.	Najwyższa liczba punktów uzyskana przez stypendystę w danej edycji	109	122	122
7.	Najniższa liczba punktów kwalifikująca do otrzymania stypendium w danej edycji	49	54	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Rozkład przestrzenny szkół, do których uczęszczali kandydaci i stypendyści

W ciągu ostatnich 3 lat o stypendium ubiegało się 316 osób – kolejno w latach: 93 uczniów, 103 uczniów i 120 uczniów – z czego w roku 2019 stypendium otrzymało 19 uczniów, w roku 2020 – 22 osoby, a w roku 2021 – 25 uczniów (stypendium otrzymywało więc ok. 20% kandydatów) – łącznie 66 osób.

Tabela 6 – Liczba kandydatów ubiegających się o Jednorazowe Stypendium Naukowe Marszałka WŁ w latach 2019-2021

L.p.	Powiat, w którym mieszka kandydat	Liczba wniosków złożonych			Suma
		Edycja XIII – 2019 r.	Edycja XIV – 2020 r.	Edycja XV – 2021 r.	
1.	Łódź	23	18	19	60
2.	Piotrków Trybunalski	5	1	5	11
3.	Skierniewice	2	1	5	8
4.	bełchatowski	7	5	3	15
5.	brzeziński	3	-	-	3
6.	kutnowski	3	7	10	20
7.	łaski	5	6	4	15
8.	łęczycki	3	2	1	6
9.	łódzki wschodni	-	2	1	3
10.	łowicki	1	3	4	8
11.	opoczyński	4	5	8	17
12.	pabianicki	5	6	4	15
13.	pajęczański	2	4	2	8
14.	piotrkowski	5	3	5	13
15.	poddębicki	-	-	1	1
16.	radomszczański	5	1	2	8
17.	rawski	1	3	2	6
18.	sieradzki	4	8	5	17
19.	skierniewicki	-	1	1	2
20.	tomaszowski	6	11	7	24
21.	wieluński	-	3	10	13
22.	wieruszowski	2	3	2	7
23.	zduńskowolski	2	6	9	17
24.	zgierski	2	3	8	13
25.	częstochowski (woj. śląskie)	1	-	-	1
26.	kłobucki (woj. śląskie)	1	-	-	1
27.	przysuski (woj. mazowieckie)	1	-	-	1
28.	grójecki (woj. mazowieckie)	-	1	-	1
29.	cieszyński (woj. śląskie)	-	-	1	1
30.	gostyński (woj. mazowieckie)	-	-	1	1
Suma:		93	103	120	316

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Najwięcej kandydatów zgłoszonych zostało przez szkoły z Łodzi (60 uczniów w ostatnich trzech edycjach), Tomaszowa Mazowieckiego (24 uczniów) i Kutna (20 uczniów). Najwięcej stypendiów przyznanych zostało uczniom ze szkół w Łodzi (20 osobom w ostatnich trzech edycjach), Kutna (9 uczniów) i z Piotrkowa Trybunalskiego (8 uczniów).

Tabela 7 – Liczba stypendystów Jednorazowe Stypendium Naukowe Marszałka WOŁ w latach 2019-2021

L.p.	Powiat, w którym mieszka stypendysta	Liczba przyznanych stypendiów			Suma
		Edycja XIII – 2019 r.	Edycja XIV – 2020 r.	Edycja XV – 2021 r.	
1.	Łódź	8	8	4	20
2.	Piotrków Trybunalski	4	1	3	8
3.	Skierniewice	-	-	1	1
4.	bełchatowski	1	1	1	3
5.	brzeziński	-	-	-	0
6.	kutnowski	-	2	7	9
7.	łaski	-	-	1	1
8.	łęczycki	-	1	-	1
9.	łódzki wschodni	-	-	-	0
10.	łowicki	-	1	-	1
11.	opoczyński	-	1	2	3
12.	pabianicki	1	1	-	2
13.	pajęczański	-	1	-	1
14.	piotrkowski	-	1	-	1
15.	poddębicki	-	-	-	0
16.	radomszczański	2	-	1	3
17.	rawski	-	-	-	0
18.	sieradzki	-	1	1	2
19.	skierniewicki	-	-	-	0
20.	tomaszowski	2	2	-	4
21.	wieluński	-	-	1	1
22.	wieruszowski	1	1	-	2
23.	zduńskowolski	-	-	2	2
24.	zgierski	-	-	-	0
25.	gostyniński (woj. mazowieckie)	-	-	1	1
Suma:		19	22	25	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Departament Kultury i Edukacji UMWŁ

Najbardziej aktywne w programie Jednorazowych Stypendiów Naukowych Marszałka Województwa Łódzkiego szkoły średnie, czyli placówki, które w ostatnich trzech edycjach złożyły maksymalną liczbę wniosków swoich uczniów (czyli po 3 wnioski) to:

1. Publiczne Liceum Ogólnokształcące Politechniki Łódzkiej
2. I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Łodzi
3. II Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Tomaszowie Mazowieckim
4. I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Opocznie

Ponadto po 8 wniosków swoich uczniów w ciągu ostatnich 3 lat złożyły następujące szkoły (w przypadku wszystkich tych szkół, po 2 wnioski złożone zostały przez nie w 2019 roku):

1. Publiczne Liceum Ogólnokształcące Uniwersytetu Łódzkiego im. Sprawiedliwych wśród Narodów Świata
2. I Liceum Ogólnokształcące im. Gen. J.H. Dąbrowskiego w Kutnie
3. I Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Łasku.

Natomiast po 7 wniosków otrzymano od:

1. I Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Jagiellończyka w Sieradzu (szkoła złożyła w 2019 roku tylko 1 wniosek, w kolejnych latach po 3);

2. XXI Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Prusa w Łodzi (po 3 wnioski wpłynęły od szkoły w latach 2019 i 2020, w 2021 roku tylko 1);
3. Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Prusa w Skierniewicach (3 kandydatów zgłoszono w roku 2019 i w 2021, jednego w 2020 roku).

Młodzi zdolni o swoich sukcesach – wnioski płynące z indywidualnych wywiadów pogłębionych

W ramach badania „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych” poproszono o wypowiedź także młode zdolne osoby, które mogą pochwalić się już sukcesami naukowymi. Celem tego etapu badań własnych było poznanie oceny systemu wsparcia od strony osób potencjalnie z niego korzystających – a zatem pytano o to, co stanowiło dla nich realną pomoc w rozwoju zainteresowań i ich zdaniem przyczyniło się do osiągnięcia wyznaczonych sobie celów naukowych, jakiego wsparcia ewentualnie zabrakło, a także – co można zmienić, by skuteczniej pomagać młodzieży uzdolnionej w budowaniu satysfakcjonujących ścieżek rozwoju edukacyjnego i zawodowego.

Od strony metodologicznej badanie przybrało formę badania case study, czyli studium przypadku zrealizowanego przy zastosowaniu techniki indywidualnego wywiadu pogłębionego. Rozmowy toczyły się na bazie przygotowanych wcześniej dyspozycji, a każda z osób uczestniczących w badaniu opowiedziała przebieg swojej kariery edukacyjnej.

Do badania zaproszono 3 osoby, poniżej przedstawiono najważniejsze informacje i wnioski, jakie pojawiły się podczas wywiadów.

Rozmowa nr 1

Pierwszym rozmówcą był student IV roku medycy na Uniwersytecie Medycznym w Łodzi, który będąc uczniem szkoły średniej (znajdującej się poza stolicą województwa) został laureatem olimpiady biologicznej. A droga do tego sukcesu rozpoczęła się w następujący sposób:

Nauczycielka mnie zainspirowała, zachęciła. Już od I klasy wspominała o możliwości... o olimpiadzie. I nie tylko o olimpiadzie, o innych konkursach. Zachęcała nas – całą klasę. Przy czym nie na takiej zasadzie, że wszystkich zapraszała, tylko proponowała: „Są konkursy, są olimpiady. Jeżeli jesteście chętni, weźcie w nich udział. Ja wam pomogę się przygotować. Uważam, że jest to dla was cenne, przydatne. Nawet jeżeli nie pójdzie wam bardzo dobrze, ale....” – właśnie, na zasadzie propozycji.

Rozmówca zaznaczył jednak, że:

Natomiast oprócz tego były... było koło biologiczne – też dla wszystkich chętnych – na którym oprócz tej takiej suchej, książkowej nauki, która była na lekcjach, mieliśmy pierwsze rzeczy praktyczne. A to jakieś oglądanie pod mikroskopem preparatów, czy samodzielne ich przygotowywanie. A to też rzeczy praktyczne... np. sekcje drobnych zwierząt. Od strony takiej troszeczkę ciekawostek, troszeczkę umiejętności praktycznych.

A poza tym:

I oprócz tego zajęcia właśnie dla osób przygotowujących się do olimpiady. W małym gronie, tam powiedzmy w trzy, cztery osoby. Stricte problematyka pojawiająca się na olimpiadzie, czyli zakres materiału, jaki na tej olimpiadzie miał być. Powiedzmy umiejętność podejścia do pisan

tych pytań, nieco odmiennych od pytań, od problemów maturalnych. No i wreszcie umiejętności praktyczne, czyli rozwinięcie troszkę tego, co na kole robiliśmy jako ciekawostkę.

Jak również nie do przecenienia było:

Nawiązaliśmy kontakt z Instytutem Ogrodnictwa w Skierniewicach. Tam też... dzięki uprzejmości tamtejszych naukowców np. z zakresu mykologii, nauki o grzybach, udało się nam wejść do laboratorium, udało nam się... właśnie to już z kolegą³³ na tym ostatnim etapie przygotowań, przed ostatnim etapem olimpiady, wejść do laboratorium, samodzielnie przeprowadzić... nauczyć się przeprowadzać takie podstawowe procedury laboratoryjne. Były to kontakty zapewnione przez naszą nauczycielkę.

Można zatem przyjąć, że to nauczycielka przedmiotu odegrała decydującą rolę w kształtowaniu kariery edukacyjnej Rozmówcy – zresztą jak on sam konstatuje – nie tylko na etapie szkoły średniej:

Nauczycielka dała nam też dobre przygotowanie praktyczne, które dla mnie osobiście było bardzo cenne. I uważam, że też się przełożyło i na moją decyzję i o pójściu... pójścia na medycynę i... to, że na razie się na niej utrzymuję.

Nauczycielka zapewniła więc Rozmówcy wsparcie merytoryczne i organizacyjne w przygotowaniach do olimpiady, ale też – co wielokrotnie zostało przez Rozmówcę podkreślone – jej sposób prowadzenia lekcji był dla uczniów ciekawy i motywujący do poszerzania wiedzy:

Ja nie lubiłem, ciągle nie lubię uczyć się z książek suchej treści. Tylko właśnie nauczycielka zachęcała nas do dyskusowania na lekcji i do rozważania popełnionych błędów, do zagłębiania się, próbowania zrozumienia istoty danego problem, danego zjawiska biologicznego, a nie tylko wkuwanie na pamięć. To znaczy czasami trzeba było coś wkuć, ale według mnie bardzo cenne było takie nastawienie, żeby uczniowie coś rozumieli. Nie tylko pamiętali, ale rozumieli.

I jak to Rozmówca sam nieco sarkastycznie stwierdził również:

Zostałem zainspirowany przez nauczycielkę biologii – uczeń był leniwy, a biologia mnie ciekawiła.

Na pytanie „Czego Panu brakło, jakiego wsparcia w przygotowywaniu się do olimpiady?” Rozmówca odpowiedział:

Przed wszystkim uważam, że szkoła ma zaplecze wystarczające, żeby przygotować nas do matury, czyli wiedza teoretyczna. Natomiast brakuje zaplecza... brakuje tej sfery praktycznej. Czyli to co w szkołach zazwyczaj jest rozwiązywane za pomocą jakichś kół zainteresowań. Według mnie to jest trochę mało, dla ludzi interesujących się tematem. Bardzo cenny był dla mnie, dla nas z kolegą, kontakt z Instytutem Ogrodnictwa. Wejście wtedy, że tak powiem do PRAWDZIWEGO laboratorium.

Zaznaczył jednocześnie, że w korzystaniu z laboratorium (i domyślnie każdej infrastruktury zewnętrznej w stosunku do szkoły) ważna jest też kadra tej placówki:

Chodzi o wyposażenie i o nauczyciela, bo od kogoś tę wiedzę musimy zdobyć. Jeżeli byłoby wyposażenie, a nie byłoby osoby umiejącej to obsługiwać i chętniej przekazać tę wiedzę uczniom.... Chyba to byli doktorzy nauk biologicznych, na których my trafiliśmy – byli chętni i skłonni do współpracy. Chociaż wyraźnie... sami też przyznawali się, że nie mają

³³ Rozmówca uczestniczył w olimpiadzie razem ze kolegą z klasy, obaj zostali laureatami w tej edycji.

doświadczenia w pracy z uczniami, ale według mnie przekazali nam wiedzę w bardzo dobry sposób. No im się chciało. Bo chcieli, bo nam pomogli.

Tym niemniej Rozmówca ostrożnie podchodzi do oferty programów uczelnianych skierowanych do młodzieży uczącej się – zwłaszcza w formie warsztatowej:

Takie warsztaty uważałem, uważam trochę czasami za taką pokazówkę. W naszym przypadku, to co wtedy mieliśmy, weszliśmy do instytutu, który – z tego, co wiem – co do zasady raczej nie prowadzi działalności dydaktycznej, tylko bardziej działalność naukową. To były spotkania bezpośrednie i indywidualne, bezpośrednio w laboratorium, czy w zakładzie można było podejść zapytać „A jak to działa?”, „A jak to robi?”, „A co tutaj...?”... jakby trochę na zasadzie kontaktu uczeń-mistrz (...). Niektórzy uczniowie drążą, szukają, dopytują się.

A zatem dla uczniów szczególnie uzdolnionych bardziej wartościowe są te formy wsparcia w rozwijaniu zainteresowań naukowych, które pozwalają na indywidualny kontakt z osobą prowadzącą zajęcia. Można więc założyć, iż większym zainteresowaniem cieszyć się będą oferty programów mentorskich nad warsztatowymi w odniesieniu do uczniów najlepszych, którzy mają duże szanse na osiągnięcie nieprzeciętnych wyników w dziedzinie swoich zainteresowań.

W zaskakujący sposób Rozmówca odpowiedział na pytanie o zakres ewentualnego wsparcia finansowego potrzebnego uczniom uzdolnionym:

Czy pieniądze w którymś momencie były barierą i pozyskanie takich pieniędzy otworzyłoby inne możliwości? – Dla mnie barierą nie było. Jeżeli już, co mi się wydaje, to właśnie zapewnienie ze strony szkoły zaplecza technicznego. Nie mówimy tutaj o super skomplikowanych maszynach do przeprowadzania jakichś tam testów genetycznych, mikrobiologicznych ciepłarek i tak dalej. Zresztą na poziomie szkoły uczeń by nie był w stanie tego ogarnąć. Ale mówimy tutaj takie drobne rzeczy w stylu zamiast właśnie stare pipety pasteurowskie, tylko żeby były porządne pipety mechaniczne. Zamiast musieć gnieździć się w jakiejś tam małej salce na strychu, no to żeby była taka sala a’la laboratoryjna. Jakby takie rzeczy, według mnie. Takie środowisko, w którym uczeń mógłby... właśnie przeprowadzić pracę badawczą, narzędzia, z których mógłby skorzystać. Narzędzia proste, ale też uczeń sam sobie kolekcji fiolek raczej nie kupi, bo po co mu.

Tak więc – w przypadku dostępu do dobrze wyposażonych placówek (począwszy od szkoły i jej pracowni przedmiotowych) – można założyć, że uczeń uzdolniony ma zaspokojone podstawowe potrzeby pozwalające mu rozwijać zainteresowania naukowe. Oczywiście Rozmówca ocenia sytuację z perspektywy osoby, której udało się uzyskać dostęp do infrastruktury naukowej we własnej szkole i w laboratorium relatywnie blisko miejsca zamieszkania:

Ja kosztów nie odczułem. Ani przy współpracy z instytutem, z tego co wiem, ani też nawet ze strony samej szkoły czy przeprowadzenia tego eksperymentu... znaczy tam powiedzmy trzeba było kilka pieniążków wydać żeby te drożdże skądś skombinować, na których się doświadczenie przeprowadzało. Ale np. sprzęt laboratoryjny... fioleki były wypożyczone z sali chemicznej, pipety mechaniczne w szkole były dwie. Z instytutu udało się pożyczyć jakieś tam szkiełko mikroskopowe itd. Więc ja kosztów nie odniosłem.

Można jednak przypuszczać, że w przypadku osób, które chciałyby uczestniczyć w programach realizowanych przez odległe ich miejscem zamieszkania ośrodki naukowe, koszty stanowią już mogą barierą udziału. Podobnie zresztą jak fakt, że:

...jest to wyzwanie organizacyjne, zajmuje czas, trzeba zorganizować wyjazdy, powroty. – Jest, chociaż no w dzisiejszym świecie jest chyba troszeczkę łatwiej. Tylko wtedy właśnie coś za coś. Bo trzeba poświęcić na to czas, którego to czasu nie ma wtedy np. w szkole, nie ma czasu po szkole.

A kogo należy uważać za ucznia zdolnego zdaniem Rozmówcy? Otóż:

Według średniej ocen? – Niekoniecznie, tutaj niekoniecznie. Gdybyśmy chcieli być najbardziej obiektywni, trzeba by sięgnąć po jakieś zewnętrzne narzędzia, jakieś zewnętrzne powiedzmy testy standaryzowane. Teraz już mówię niestety pod kątem takiego skrzywienia naukowego. Ale jednak średnie w dużym stopniu zależą do szkoły, od nauczyciela, od klasy. Także owszem – zazwyczaj uczniowie lepsi osiągają lepsze średnie, uczniowie gorsi osiągają gorsze średnie. Ale czy można ze sobą porównywać średnie z różnych szkół np.? Według mnie nie. Ja wiem, że za tym co mówię, wiążą się bardzo duże trudności techniczne, bo trzeba by właśnie skombinować skądś jakąś zewnętrzną instytucję, wystandaryzowane testy, w których uczniowie też musieliby być chętni wziąć udział, w których też szkoły musiałyby wziąć udział. Ale takim... takimi właśnie zewnętrznymi, wystandaryzowanymi testami są egzamin gimnazjalny, maturalny... no też one są rzadko i są uznawane przez uczniów za niesprawiedliwe.

W jaki więc sposób wybierać osoby do udziału w programach mentorskich?

Właśnie można by polegać i częściowo na średniej i częściowo na opiniach konkretnych nauczycieli. Bo właśnie – zdarzają się osoby, które są powiedzmy wybitne, czy zdolne z jednych przedmiotów, a z innych np. nie lubią się z nauczycielem, albo nie lubią danego przedmiotu, lekceważą, co automatycznie średnią zaniża. Więc w takiej sytuacji zarówno średnia byłaby cenna, jak i opinia konkretnych nauczycieli. Albo nauczyciel wychowawca – jeśli ma dużo kontaktu z klasą. Albo nauczyciel powiedzmy właśnie prowadzący ucznia w jakimś przedmiocie. Tak, jak w moim przypadku była to biologia.

A jaki rodzaj wsparcia należałoby zapewnić uczniom, by mieli szanse na osiągnięcie sukcesów naukowych?

Według mnie np. mogłoby być cenne ze strony szkoły zapewnienie nauczycielowi możliwości właśnie indywidualnych lekcji, czy lekcji w grupkach albo na zasadzie powiedzmy, takich dodatkowych zajęć dla uczniów chętnych do konkursów. Żeby nie było tak, że nauczyciel ma ileś tam klas, musi z tymi klasami zrobić mnóstwo materiału i tyle. No wtedy nie będzie chciał współpracować z tymi uczniami powiedzmy zdolniejszymi.

Rozmowa nr 2

Drugą osobą, która zgodziła się uczestniczyć w badaniu była studentka I roku filologii włoskiej z językiem portugalskim na Uniwersytecie Łódzkim, która w szkole średniej (ukończyła jedno z łódzkich liceów ogólnokształcących) osiągnęła tytuł laureatki olimpiady z języka łacińskiego, a także jest absolwentką programu „Zdolny uczeń, świetny student”. Rozmówczyni tak relacjonuje, dlaczego wzięła udział w programie:

Brałam udział w dwóch edycjach. Podczas tych dwóch edycji realizowałam projekty w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego. No i właśnie oba moje projekty dotyczyły starożytności (...). O programie usłyszałam chyba pod koniec pierwszej klasy liceum (...). Ale no usłyszałam,

pomyślałam, że to jest bardzo fajna inicjatywa i właśnie pod koniec pierwszej klasy liceum mój nauczyciel historii zaproponował mi udział w tym programie. Powiedział, żebym to przemyślała. No dla mnie była to... bardzo duża szansa i bardzo atrakcyjna, więc no zgodziłam się oczywiście. I po skontaktowaniu się właśnie z panią koordynator programu w Instytucie Historii, został mi przydzielony opiekun. No i potem te spotkania kontynuowaliśmy. Na początku w formie stacjonarnej, później już zdalnej.

A program ocenia następująco:

Generalnie jeśli chodzi o kontakt z moim opiekunem, to myślę, że był bardzo dobry, ta współpraca układała się naprawdę modelowo, bo zawsze kiedy czegoś potrzebowałam, no to dostawałam szybką odpowiedź – czy to mailową czy poprzez jakieś spotkanie na Zoomie, na Teams. No też pan doktor był otwarty na wszelkie moje sugestie. Był bardzo elastyczny. Także tutaj naprawdę myślę, że nie mogę narzekać. Jedyne co, no to wiadomo, tak jak mówię, pandemia trochę spowolniła te prace, no ale to jest tak naprawdę niczyja wina w tym momencie. Opiekun był też pomocą nie tylko w kwestii tego konkretnego projektu, ale też chętnie odpowiadał na pytania dotyczące studiów, dotyczące pracy naukowej. Więc dzięki jego opiniom ja miałam taki szerszy obraz na wszystko. To też pozwoliło mi nieco zdecydować o kierunku swoich studiów.

Na pytanie, co należałoby w programie ulepszyć, Rozmówczyni stwierdziła, że:

Tak, myślę, że jest to o tyle... o tyle jakby atrakcyjny program, że należałoby go o wiele bardziej promować. Bo to, że raz na jakiś czas podczas tej gali pojawiają się wpisy na stronie Uniwersytetu Łódzkiego chociażby, to wydaje mi się, że to jest za mało. Tym bardziej, że zauważyłam przez te dwie edycje, że tak naprawdę... No oczywiście w tych statystykach, podsumowaniach, w których właśnie podczas tych uroczystości były prezentowane, uczniów biorących udział jest więcej, ale zauważyłam, że to tak naprawdę są zawsze te same licea. Więc ta informacja, mimo, że ona jest w jakiś sposób przekazywana, to wydaje mi się, że niewystarczająco.

Co ciekawe, Rozmówczyni zastanawiając się nad możliwymi modyfikacjami programu, nawiązała do jego tytułu, a tym samym do problem stawianego w tym badaniu – kim jest zdolny uczeń:

...co to tak naprawdę znaczy „zdolny uczeń”? Gdy nauczyciele lub uczniowie widzą plakat takiego programu, to zastanawiają się, czy mój uczeń, czy ja jestem na tyle zdolny, zdolna, żeby wziąć w tym udział. A wydaje mi się, że to też nie o to chodzi, bo każdy, kto jest w jakimś stopniu pasjonatem, powinien rozwijać te swoje zainteresowania. I myślę, że właśnie ta... to, że ten program jest nadal mało rozpoznawany, to w jakimś stopniu krzywdzi... jakby wpływa negatywnie i na ten program i też na uczniów, którzy mogliby wziąć udział w tym programie.

Okazuje się, że nauczyciele w szkole Rozmówczyni sami wybierali uczniów do udziału w programie:

Bo no tak, z mojego liceum w tej edycji, kiedy ja brałam udział pierwszy raz – to była trzecia edycja, jeśli się nie mylę – chyba trzy, cztery osoby ze szkoły brały udział. Ale nadal nie było to podawane do wiadomości publicznej. To znaczy, z tego co mi się wydaje, to jest taka praktyka, że oferuje się tym najlepszym uczniom.

Tym bardziej mocy nabiera więc postulat Rozmówczyni, by zintensyfikować promocję programu, ponieważ przełoży się to na zwiększenie szans wzięcia w nim udziału osób, które mają sprecyzowane zainteresowania naukowe, ale niekoniecznie są uważane przez nauczycieli za najlepszych uczniów:

A w moim mniemaniu, no oczywiście wiadomo, że mogę się mylić, potrzeba by było, żeby to uniwersytet postarał się zachęcić jak najwięcej osób i nie tylko, no nie wiem, poprzez wysyłanie plakatów, ale może należałoby się skontaktować z absolwentami programu, zaprosić ich do pewnego rodzaju współpracy. Tak żeby może na początku każdego roku szkolnego przyjechali do kilku szkół, opowiedzieli sami o swoich doświadczeniach. Powiedzieli, jak to wygląda w praktyce. No bo... nie oszukujemy się – na papierze wszystko wygląda dobrze, niezależnie jakie się okazuje. A tutaj myślę, że program jest naprawdę ciekawy i dający no ogrom możliwości i tylko należałoby pomyśleć, jak to dobrze zaprezentować.

Rozmówczyni przyznała bowiem, że gdy zobaczyła plakat programu pomyślała, że zdolny uczeń, to ten z wysoką średnią, ponieważ:

Tak, no bo żyjemy w takim systemie gdzie no niestety oceny są bardzo ważne. I zawsze się wszystko mierzy miarą ocen. (...) Szczerze mówiąc na początku nie zwracałam na to uwagi, aż właśnie jedna osoba, jeden pan, bodajże był to nauczyciel z jednej ze szkół, która brała udział w programie, poruszył tę kwestię. No i pomyślałam sobie, że faktycznie należałoby doprecyzować, do kogo skierowany jest ten program. Oczywiście jest to też program dla uczniów, którzy... mmm... szczególnie interesują się jakąś dziedziną. I to jest o tyle jakby ważne, że nie wszystkie te dziedziny, w których można się realizować w ramach programu, to są przedmioty szkolne. Przykładowo wiele osób realizuje program na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym – a możliwe, że w szkole wcale nie ma świetnych wyników w nauce.

Rozmówczyni relatywizuje również kryterium osiągnięć w konkursach wiedzy:

...sama biorąc udział i to w konkursach tak zwanych kuratorskich w gimnazjum i w olimpiadach w liceum, wiem, że to nie jest takie czarno-białe. Wiem, że uczniowie nawet wybitni w jakiejś dziedzinie nie zawsze zostają tymi laureatami i składa się na to milion czynników, naprawdę. Tak, że... oczywiście laureat, finalista jakiejś olimpiady jest zdolny, jest bardzo zdolny, ale to nie znaczy, że ci laureaci, finaliści, zwycięzcy jakichś konkursów to, że to są tylko, że tylko oni są zdolnymi uczniami, tak? No bo to jest dobry tok rozumowania, ale wiem po prostu i... jak czasem wyglądają te olimpiady, że czasem może się komuś powinąć noga, a to wcale nie umniejsza jego, czy jej talentowi, zdolnościom, czy wiedzy.

Natomiast sam sukces na olimpiadzie – z perspektywy Rozmówczyni jako laureatki jednej z nich – zależy z jednej strony oczywiście od:

...od rodzaju olimpiady, od specyfiki tego konkursu. Ale ważna jest motywacja i nastawienie – biorę udział w olimpiadzie bo... np. chcę sobie ułatwić drogę na studia. Dodatkowo myślę, że trzeba się skupić na tym, co najważniejsze. Czy to będzie literatura dodatkowa, czy ćwiczenie jakichś konkretnych umiejętności. Na pewno jeśli chodzi o te wszystkie olimpiady humanistyczne, to bardzo trzeba dbać o regularne czytanie listy lektur.

Ale również:

No i myślę, że jeśli chodzi o olimpiady bardzo... bardzo jakby na to wpływa nauczyciel – to, czy nauczyciel faktycznie angażuje się w ten proces. Czy też po prostu mówi: „No czytaj, ja ci więcej nie pomogę”. Bo to też nie do końca tak jest. No akurat moi nauczyciele licealni świetnie mnie przygotowali do olimpiady. Nawet jeśli to była stricte wiedza pamięciowa, no to spotykali się np. z nami i podawali tematy, na które my np. odpowiadaliśmy ustnie, pisaliśmy wypracowania – tak, żeby ćwiczyć to i przygotowywać nas do tej formy olimpiady.

Jednocześnie Rozmówczyni zwraca również uwagę, że:

Znaczenie ma takie jakby zaznajamianie się z tym światem akademickim, bo jednak olimpiada często wybiega poza zakres programu nauczania. I tutaj już jest niezbędne korzystanie z jakichś opracowań, podręczników akademickich. Więc trzeba sobie na pewno wyrobić umiejętność analizy, wyciągania wniosków, decydowania co jest istotne, a co nie i takiego krytycznego myślenia.

Dlaczego też niezwykle pożądaną formą wsparcia w przygotowywaniu się do konkursów wiedzy jest dostęp do nauczycieli akademickich, o czym świadczy przywołany przez Rozmówczynię przykład:

Bo jeśli chodzi o samo przygotowanie do olimpiady – i uważam, że był to bardzo dobry pomysł – ja akurat w olimpiadzie literatury i języka polskiego nie brałam udziału, ale miałam koleżankę i kolegę, którzy brali udział i w momencie, kiedy oni się zakwalifikowali do drugiego etapu, to... nie wiem, czy nasza szkoła, czy to ogólnie wszyscy z Łodzi, z województwa, miała taki cykl spotkań z wykładowcami z Instytutu Polonistyki, które no pewnie jakoś przygotowywały do tego... no bardziej miały charakter taki... no wiadomo – nie typowo szkolny, ale akademicki, co na pewno pozwalało im takiej bardziej naukowo-akademickiej perspektywy nabrać nawet.

Tym niemniej Rozmówczyni raczej nie odczuwała braku wsparcia, gdy przygotowywała się do nauki, a problem z jakim się borykała miał charakter – można uznać – losowy:

Pierwszy przykład, którzy przyszedł mi do głowy, to oczywiście pandemia i oczywiście kwestia tego, że biblioteki działały w takich jakby ograniczonych warunkach. Jeśli jakaś książka była tylko w „wolnym dostępie”, a nie można było korzystać na miejscu, no to był to problem.

Poza tym ważne jest także, by szkoła zapewniła swoisty komfort w przygotowaniach polegający na zwolnieniu z innych obowiązków szkolnych w momentach najbardziej intensywnej nauki przed kolejnymi etapami konkursów:

Akurat w mojej szkole było coś takiego, co nazywa się urlopem olimpijskim, czyli takimi dniami do wykorzystania przygotowując się do drugiego lub trzeciego etapu olimpiady. Dużo zależało od tego, ile nauczyciel, w cudzysłowie, wywalczył – ja akurat miałam tydzień, siedem dni. I po prostu wtedy kontaktowałam się z wychowawcą, że w tym terminie mnie nie będzie i moja nieobecność wpisuje się w ten urlop olimpijski. Dodatkowo ja miałam też takie ulgi, że dodatkowo pan profesor, nauczyciel historii poprosił po prostu nauczycieli, żeby w tym okresie kilka dni przez olimpiadą, nie pytać mnie, żebym ja nie musiała czytać lektur.

Rozmówczyni zaznacza jednak, że:

Ale wiem, że w wielu innych szkołach i też nawet w innych klasach, to wcale to tak nie wyglądało. I nawet też zauważałam – oczywiście no wiadomo, nie było mnie tam, więc nie mogę tego obiektywnie ocenić, bazuję jedynie na tym, co słyszałam – niektórzy nauczycieli byli wręcz źli, że ktoś nie poświęca wystarczająco... wystarczającej ilości uwagi jego przedmiotowi, dlatego, że przygotowuje się na olimpiadę. Wychodzili z założenia, że jak uczeń jest zdolny, to powinien nie spać, tylko pracować.

A poza tym:

Ja akurat miałam nauczycieli, którzy byli zaangażowani w cały ten proces, ale też wiem właśnie od znajomych, kolegów olimpijczyków, że no nie wszyscy nauczyciele tak samo angażowali się w ten udział, bo... trudno... i to nie zawsze też wynikało z tego, że nie chcieli. Czasem było to tak, że oni wychodzili z założenia, że olimpiada to jest coś dodatkowego i „to nie leży w moim geście, żeby pomagać”, bo to jest coś innego.

Kwestia potrzeb w zakresie wsparcia finansowego przed olimpiadą – z perspektywy Rozmówczyni – nie przybrała rangi istotnego problemu, a ewentualne np. bony na zakup pomocy naukowych lub inne formy finansowej pomocy byłyby jedynie uzupełnieniem i pewnego rodzaju zapewnieniem wygody nauki:

Jeśli chodzi o przedmioty humanistyczne, to mimo właśnie, że jest dostęp do biblioteki, to ja lubię książki zbierać i lubię książki mieć – także niektóre książki wypożyczałam, a niektóre kupowałam. Takie, które wiedziałam, że skorzystam z nich więcej niż raz, albo takie, że chciałam je mieć dłużej niż przez miesiąc. No to to wiązało się z pewnymi wydatkami. Tym bardziej, że no właśnie niektóre publikacje są dosyć rzadkie, nie są ogólnodostępne i no... są droższe niż przeciętna książka obyczajowa, literatura obyczajowa w dowolnej księgarni. Tak, że dla humanistów jak najbardziej zakup książek, a dla umysłów ścisłych myślę, że... też by się to mogło przydać – dla biologów, chemików, którzy chcieliby jakoś poeksperymentować w domu, na miarę właśnie tych domowych możliwości.

Wracając jednak do programu „Zdolny uczeń, świetny student” i tego, co można byłoby w nim ulepszyć, Rozmówczyni podzieliła się jeszcze kilkoma spostrzeżeniami. Kolejna z propozycji dotyczyła rozwijania kompetencji językowych uczestników programu:

Ale jeśli mogłabym zasugerować jakąś możliwość wsparcia, to ja uważam, że bardzo dobrym pomysłem byłoby umożliwienie właśnie takim uczniom udziału w jakimś kursie językowym, bo zakładając, że są to uczniowie, którzy chcieliby jakoś się naukowo rozwijać, no to ten angielski właśnie na tym szczeblu akademickim, tym bardziej specjalistycznym, będzie im potrzebny. Nawet nie tylko angielski, no ale to jest teraz powiedzmy taki główny język do udziału chociażby w jakichś konferencjach. Albo do pisania jakichś publikacji. Więc myślę, że to też można by było wziąć pod uwagę, bo nawet na studiach nie nauczą nas, jak napisać referat w języku angielskim, jeśli nie studiujemy filologii angielskiej.

Oprócz tego cenne byłoby także organizowanie:

...takich a'la konferencji interdyscyplinarnych. Dlatego, że często właśnie ci zdolni uczniowie aspirujący właśnie czy do zdobycia wyższych tytułów, czy w ogóle jakieś takiej pracy naukowej, często nie wiedzą, gdzie zacząć. Bo nie na każdym wydziale, nie na każdym kierunku działa jakieś, np. prężne koło naukowe, które mogłoby coś takiego organizować. A taka konferencja, która umożliwiłaby im jakikolwiek start, taka właśnie interdyscyplinarna, na której spotykałoby się studenci, czy uczniowie różnych wydziałów, różnych kierunków, z różnymi zainteresowaniami, to naprawdę mogłoby być ciekawe doświadczenie. Czymś podobnym było właśnie podsumowanie programu „Zdolny uczeń, świetny student”, bo właśnie tam była i literatura, i ekonomia, i języki, i sztuka, i matematyka, i fizyka i to było naprawdę ciekawe.

I też warto byłoby więcej uwagi i czasu w projekcie przeznaczyć na zapewnienie uczestnikom możliwości poznawania się:

Kiedy brałam udział w programie to ta formuła jeden na jeden [uczeń – opiekun naukowy] mi wystarczała. Ale zauważyłam, że można by było zrobić coś więcej, właśnie w momencie tego oficjalnego podsumowania, tej oficjalnej uroczystości. Bo nawet po samym tym wydarzeniu, skontaktowali się ze mną uczestnicy programu i właśnie część z nich nawet powiedziała, że jakby wśród ich znajomych nie ma osób, które też interesują się historią, więc fajnie by było czasem powymieniać się jakimiś spostrzeżeniami. I faktycznie to jest coś czego, czego... co można było by dodać do całego tego programu. Jakieś właśnie takie spotkania, czy to właśnie jakieś takie bardziej integracyjne, czy też skupione na jakichś bardziej konkretnych aspektach

pomagających nam w... docelowo np. pracy naukowej. (...) To też byłoby fajne, bo po pandemii jesteśmy troszeczkę zacoferani społecznie.

Poza tym Rozmówczyni miała jeszcze następującą uwagę pod kątem programu:

Jeśli ideą programu jest zostanie na Uniwersytecie Łódzkim i studiowanie na Uniwersytecie Łódzkim, to dlaczego nie ma dodatkowych punktów do rekrutacji za udział w programie? Bo na pewno to by się przydało, to by było na wagę złota. W rekrutacji na studia liczy się w niektórych przypadkach każdy punkt. To właśnie dlaczego tak nie jest? Albo dlaczego absolwenci tego programu nie dostają listów zapraszających do studiowania w Uniwersytecie Łódzkim? Ja będąc laureatką w gimnazjum dostałam list taki zapraszający, którego właśnie treść opierała się głównie na tym, że „Byłoby nam bardzo miło, gdybyś zechciała przyjść do naszego liceum” i pamiętam, że było to dla mnie takie wyróżnienie, że ja się poczułam ważna. I dlaczego takiej formuły nie stosuje się w tym programie? Skoro tak bardzo temu programowi zależy, żeby zatrzymać tych zdolnych uczniów na uczelni?

Czy udział w programach mentorskich ma wpływ na decyzję o wyborze studiów? W przypadku Rozmówczyni:

Udział w programie to nie był czynnik przeważający, bo tych czynników było kilka, ale na pewno też dzięki temu programowi... jakby uświadomiłam sobie, że... społeczność Uniwersytetu Łódzkiego, to jest naprawdę – nie używam tego słowa często, staram się – ale naprawdę fajna społeczność. Że tam są ludzie naprawdę pomocni, serdeczni, mający taką szeroką perspektywę, zważający nie tylko na taką tylko stricte naukę, ale też na kwestie społeczne. Że sam ten projekt, sama ta idea projektu jest na tyle atrakcyjna, że daje do myślenia, że fajnie by było jednak spędzić trochę więcej czasu w tym otoczeniu.

Jednak przykład koleżanki Rozmówczyni potwierdza, że udział w projekcie może mieć decydujący wpływ na wybór uczelni i dobitnie świadczy o sukcesie tego programu:

Ona właśnie realizowała w Instytucie Historii projekt, a potem wybrała historię jako kierunek swoich studiów. No i... ona była jakby bardzo zadowolona ze swojego projektu. Temat, którym się zajmowała był zupełnie inny od mojego, bo ona koncentrowała się na XX wieku. No ale no na tyle jej się ten program spodobał, na tyle spodobali jej się właśnie ci wykładowcy, że no jakby bez wątplenia wybrała te studia i do tej pory nie żałuje i mówi, że widzi różnicę... niekoniecznie w traktowaniu, ale w tym, jak postrzegają ją na uczelni. Właśnie jak tam poszła, to niektórzy ją znali. Dzięki programowi mogła uzyskać studencki grant badawczy już na drugim roku, co praktycznie jest niemożliwe w innych sytuacjach. I ona program wspomina bardzo dobrze.

Rozmowa nr 3

Trzecim rozmówcą był uczeń III klasy technikum znajdującego się w jednym z miast województwa łódzkiego o profilu technik ekonomista – finanse i rachunkowość; uczestnik wielu programów i projektów naukowych skierowanych do młodzieży (w tym „Zdolny uczeń, świetny student”) oraz wielu konkursów, o czym sam opowiada następująco:

Brałem udział w konkursach. Moim pierwszym konkursem w tej szkole, to już było w pierwszym roku „Wybieramy wybory”. Nie dostałem się dalej, ale nie żałuję, bo zdobyłem w nim jakąś wiedzę. W tym roku właśnie brałem udział w olimpiadzie ZUS, w olimpiadzie przedsiębiorczości i olimpiadzie wiedzy i umiejętności menedżerskich, gdzie właśnie przeszedłem do drugiego

etapu. Brałem również w „Lidze Sprawiedliwości”, gdzie tu jest właśnie nasza piątka, gdzie tu już jesteśmy w jednej czwartej w finale, więc działamy. Konkurs trwa. Olimpiada przedsiębiorczości też trwa, czekamy na wyniki. W „Finansomanii” też udało mi się przejść dalej właśnie do etapu okręgowego. I również realizowałem takie projekty, jak właśnie projekt „Zdolny uczeń, świetny student”, gdzie nadal go realizuję na wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym. Przygotowuję projekt „Dlaczego handlujemy z zagranicą?” i tam różne wskaźniki sobie analizuję.

Jak Rozmówca ocenia udział w programie „Zdolny uczeń, świetny student”?

Myślę, że bardzo fajnie oceniam. Jest to również jakaś nowa zdobyta wiedza, wychodzenie ze strefy komfortu. No i też jakieś znajomości też nowe. To też jakieś relacje się zawiązują. To też jest coś super. Teraz to są wszystkie spotkania online, ale myślę, że gdyby to były takie spotkania stacjonarne, to też byłoby fajnie.

Szczególnie ciekawie prezentuje się jeden z projektów, w którym uczestniczył Rozmówca:

I udało mi się również aplikować i dostać na projekt „Mentoring olimpijski”, który odbywał się właśnie w Warszawie. To było dla uczniów szczególnie uzdolnionych, no i to było sześćdziesiąt osób z całej Polski wybieranych. I można było właśnie aplikować. I udało mi się dostać i cały pobyt, wszystkie koszty związane właśnie z tym „Mentoringiem” pokrywane były właśnie przez... „Mentoring olimpijski”, ale ta fundacja się nazywa Europejska Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości. Tak więc udało mi się właśnie dostać na taki pobyt weekendowy w Warszawie. To było jedno takie weekendowe spotkanie i później jeszcze po tym spotkaniu były trzy spotkania online z mentorami. To byli właśnie studenci, którzy uczą się na SGH, czyli Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. No i cały pobyt polegał na tym, że w pierwszym dniu przyjechaliśmy, zakwaterowaliśmy się i mieliśmy takie spotkanie z rówieśnikami. Następnie w sobotę mieliśmy różne warsztaty, wykłady – związane z ekonomią, było również o uczelni opowiadane. Również było o tym, jak właśnie oni się dostali, jak swoją ścieżkę przebywali, aby być w tym miejscu, w którym są. Właśnie opowiadali również o olimpiadach, jak oni zdobyli różne tytuły. To była właśnie taka wiedza przekazywana, co nie można przeczytać ani w książce, ani w internecie jej zdobyć, więc było naprawdę super. I bardzo ważne też, że nawiązaliśmy nowe relacje z rówieśnikami, że mam teraz znajomych w Zakopanem, w Warszawie i w całej Polsce – to jest ważne.

Jak Rozmówca dowiedział się o tym projekcie?

Nam kadra nauczycielska powiedziała o tym projekcie, nauczyciele. I było więcej osób chętnych, ale się oni nie dostali.

Celem projektu wydaje się głównie promocja uczelni, ponieważ:

Pokazywano tam, jakie są możliwości na SGHu – co daje [studiowanie na tej uczelni], jak się tam dostać, co jest potrzebne – takie rzeczy też były przekazywane nam. Ja np. przed tym „Mentoringiem” nawet nie wiedziałem, że istnieje coś takiego, jak SGH i dzięki temu teraz mam większą wiedzę na ten temat i może w przyszłości uda mi się tam pójść. Zachęcili, bardzo zachęcili możliwościami, jakie dają.

I jeszcze rozwinięcie na temat projektu:

„Liga Sprawiedliwości” z Ministerstwa Sprawiedliwości. To jest taki konkurs, gdzie uczestniczy się w grupie pięcioosobowej i rozwiązujemy różnego rodzaju casusy. No i tutaj nagrywamy

również różne filmiki. Można się było dobrać różnie, ale my się dobraliśmy w grupę pięcioosobową. Nauczyciele nam również pomagają, gdy mamy jakieś problemy. Ale nauczyciel nie ingeruje, wszystko my przygotowujemy. Tylko jeżeli mamy jakieś problemy, czyli nie umiemy znaleźć jakieś informacji, wtedy idziemy do nauczyciela i pytamy się go. Co tydzień dostajemy casus do rozwiązywania i mamy na to kilka dni, aby zdobyć wszelakie informacje odnośnie tego casusu, aby go rozwiązać, wszelakie artykuły i paragrafy na tą sprawę. I musimy to przedstawić w jakiś sposób kreatywny – czy to będzie w komiksie, czy to będzie jakoś przedstawione teatralnie, czy też jakieś... tutaj bajka, wiersz, tym podobne prezentacje – to już zależy od nas, dowolna technika, czy namalowane... Troszkę też potrzeba na to czasu, no ale na razie dobrze nam idzie, bo jesteśmy na drugim miejscu. Do oceny powołana jest komisja. Były chyba... 63 zespoły, teraz zostało 8. Nagroda jest finansowa.

Oraz konkursu „Finansomania”:

To jest konkurs, który polega na tym, że mamy pytania testowe i odpowiadamy na nie. One są z różnych dziedzin ekonomii. Jest etap podstawowy, potem jest okręgowy no i już są finały potem. Jest organizowany przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu. Tu jest właśnie wiedza o finansach. Biorę w nim udział, jestem teraz w drugim etapie.

Rozmówca gorzko wypowiada się natomiast na temat programu „Zawodowcy w Łódzkiem”, ponieważ:

Uczestniczyłem w tym projekcie, aplikowałem dwa razy, ale dwa razy się niestety nie dostałem. Mam takie spostrzeżenie, że ten projekt troszkę jest źle skonstruowany, bo np.... nie są równe szanse. Bo np. osoba, która jest z [profilu] technik ekonomista, to jedna osoba tylko dostała, a już z budowlanki dziesięć-dwanaście osób, bo to jest zawód, który... specyfika zawodu tu jest, bo to już jest zawód deficytowy no i oni dostają dodatkowe punkty. Ja np. miałem średnią 5,75 i nie dostanę tego stypendium, a osoba, która ma średnią 4,90 dostaje to stypendium. Więc to są w ogóle według mnie nierówne szanse, bo tam się dostaje jeszcze punkty za ten zawód deficytowy i jeszcze (...) za Kartę Dużej Rodziny się dostaje punkty różne jeszcze tam są liczniki. I okazuje się, że tak szczerze mówiąc oceny tam nie są brane pod uwagę, tylko punkty. Kto ma więcej punktów, ten dostaje stypendium. A tutaj tak szczerze mówiąc osiągnięcia takie mniejsze nie są brane pod uwagę. No i... to jest tak trochę krzywdząco według mnie, bo np. budowlanka – w pierwszym roku mają trzy przedmioty i założymy, że masz z wszystkiego szóstkę, to masz średnią 6.0 i masz 60 punktów. A u nas w każdym roku po sześć przedmiotów, no to jest o wiele ciężiej. Więc nie ma tutaj możliwości, żeby były równe szanse, bo tylko ekonomia jest zawodem nie deficytowym w naszej szkole. A reszta kierunków są to zawody deficytowe. I to jest około pięć punktów dodatkowo. Gdybym miał te pięć punktów, to już miałbym spokojnie stypendium.

Rozmówca w następujący sposób komentuje również sytuację uczniów ubiegających się o stypendia:

Mam też takie spostrzeżenia do innych stypendiów, bo według mnie... O – w mojej klasie jest taka koleżanka, która dostała już chyba trzecie stypendium, w różnych programach. A jest np. różnica 0,05 między osobą, która dostała, a która nie dostała. To jest szczerze mówiąc mała różnica, no bo 0,05. Więc to już jest też odbierane możliwości. Według mnie powinno być stypendium jeden raz i jeżeli ktoś już dostał jakieś stypendium, to następne powinno być przyznawane komuś innemu. Np. przez jeden rok szkolny, żeby w jednym roku jest np. jedno stypendium. Bo to jest tak, że koleżanka dostała trzy stypendia w jednym roku. Więc to jest też według mnie zabieranie szans innym.

Poza tym Rozmówca uważa, że:

Nie powinno być wyszczególnione, jakie konkursy się uważa [punktuje w rekrutacji], ale powinny być wszystkie konkursy, w których bierzemy udział. (...) Np. taka „Finansomania” jest odrzucana z „Zawodowców”.

Rozmówca brał też udział w dwóch olimpiadach: wiedzy i umiejętności menedżerskich, przedsiębiorczości oraz olimpiadzie ZUS. Przygotowania wyglądały tak:

Jesteśmy zachęcani do udziału przez nauczycieli. Następnie jest etap szkolny, gdzie wybierane są osoby, które przechodzą dalej. No i później już jest takie szczerze mówiąc przygotowywanie, że są utworzone... np. grupa i są różnego rodzaju np. spotkania, zamieszczane jakieś materiały do samodzielnej nauki i gdzie nauczyciel podpowiada nam, co warto byłoby się nauczyć, co tam doczytać, jakieś źródła, z których możemy czerpać wiedzę, więc jesteśmy też pod kątem takim mentalnym przygotowywani.

I choć Rozmówca zaznacza, że:

Tak, są możliwości spotkań indywidualnych z nauczycielem, tylko to już musi być chęć ucznia.

To jednak jako kluczowe dla dobrego przygotowania się do olimpiady Rozmówca wskazuje na bardzo podstawowe narzędzia (literatura) lub działania, które nie stanowią bezpośrednio rozwinięcia zainteresowań naukowych z danej dziedziny, a raczej przyczynek do rozwoju osobowości (być może dlatego, że Rozmówca nie uczestniczył jeszcze w finale żadnego z konkursów i nie miał dotychczas potrzeby poszukiwania wsparcia merytorycznego specjalistów):

Co jest najważniejsze? Dobre nastawienie, to na pewno. Dobra literatura, aby móc czerpać wiedzę z niej. Różne szkolenia. Według mnie szkolenia różne w formie stacjonarnej, wyjazdy – tak jak ja byłem w Warszawie, to jest coś najlepszego – bo tutaj zdobywamy wiedzę, relacje, również, jak odnaleźć się w wielkim mieście. Szczerze mówiąc odwaga, również tutaj wypracowujemy poczucie własnej wartości – wiele rzeczy dzięki temu zyskamy. Nie tylko wiedzę, ale jest jeszcze szereg pozytywnych aspektów tego.

Ogólnie wsparcie szkoły w udziale w programach pozaszkolnych oceniane jest przez Rozmówcę bardzo wysoko:

Szkoła naprawdę dużo pomaga, nauczyciele, kadra, ale w szczególności dyrekcja też bardzo dużo pomaga uczniom, aby osiągnęli coś więcej w życiu. Mogę powiedzieć, że nauczyciele poświęcają uczniom – wszystkim – tym, którzy chcą się rozwijać, to jest ważne, to trzeba podkreślić, że osoby, które chcą się rozwijać, mają możliwość uczestniczenia w różnych konkursach, webinarach, spotkaniach. Na profilu technik ekonomista jest wiele, wiele spotkań, gdzie nauczyciele załatwiają, czy to z Ministerstwa Sprawiedliwości, czy to z różnych instytucji, gdzie są prowadzone przez różne osoby spotkania, które są naprawdę wartościowe, gdzie można pozyskać ogromną wiedzę. (...) Ze szkoły czerpiemy dużo. Mamy pomoc ze strony nauczycieli. Chcę podkreślić, że tutaj w szkole kadra chce ucznia ukierunkować na rozwój i działają. (...) I nauczyciele nam zawsze powtarzają, że startując w konkursach nic nie tracimy, możemy tylko zyskać.

Czego brakuje? Co dodatkowo mogłoby pomóc w przygotowaniach do olimpiad i innych konkursów wiedzy? Rozmówca chyba nie ma potrzeb w tym zakresie lub nie umie ich sprecyzować:

Czego... Według mnie to takie spotkania wyjazdowe. Również szkolenia, które by umożliwiały..., np. online takie o... takiego typu. Również programy wyjazdowe. No i tu już zależy też szczególnie od ucznia – czy on woli po prostu w książce sam sobie podkreślać ważne informacje

i z tego się uczyć, czy woli coś... więcej. To już myślę, że to jest indywidualnie. Tak, jak wspomniałem, że dobra literatura, spotkania jakieś online, albo też... w praktyce i dobre nastawienie. To jest wszystko.

Rozmówca zapytany o kwestie finansowe związane z udziałem w wyjazdowych spotkaniach, opowiedział się jednoznacznie za potrzebą finansowania lub chociażby współfinansowania młodym osobom udziału w projektach:

Np. z mojej strony ja jestem sobie sam w stanie zapewnić wszystko, tylko zależy też... pod względem finansowym – czy to będzie zwracane koszty, czy uczestnik musi we własnym... własnych ramach zapewnić sobie te koszty. Np. ja jak byłem na „Mentoringu olimpijskim”, to hotel mieliśmy z góry wszystko zapewnione, zapłacone. Transport musieliśmy sobie sami załatwić, ale mieliśmy zwracane za to. Czyli po prostu mieliśmy fakturki wypisane – ja miałem np. na pociąg, na busika. Przynosiłem to, wypełniłem deklarację, oddawałem mentorowi i później zostało mi to wszystko zwrócone. Więc ja np. nie mam problemu, żeby sobie załatwić hotel, dojazd, czy też jakieś... wyżywienie. Dla mnie to nie jest problem. Tylko żeby to też było troszeczkę finansowane. Bo jak wiemy teraz koszty są ogromne takich... (...) Nie ukrywajmy koszt pobytu weekendowego np. w Warszawie to powyżej pięciuset złotych. Np. hotel na dwa dni to już jest koszt około pięciuset złotych, wyżywienie około stu pięćdziesięciu – jak nic trzeba liczyć. Również koszty transportu, aby dojechać, to około stu złotych. To już jest dużo. Jeszcze coś dodatkowego, no to... To jest ciężko. Szczególnie jeśli młodzi ludzie nie mają żadnej takiej... pomocy finansowej, że sobie gdzieś pracują, nie mają żadnego stypendia, no to też ciężko jest wygospodarować jakieś tam środki pieniężne na wyjazd taki.

A kim jest zdolny uczeń? Odpowiedź Rozmówcy świetnie ukazuje, jak skomplikowane jest to określenie i jak trudno zdefiniować, co należy uznać za przejaw szczególnych uzdolnień:

Według mnie osoba, która jest zdolna, szczerze mówiąc, to jest osoba, która chce pogłębiać swoją wiedzę dotychczasową na pewno oraz zdobywać nowe umiejętności. Też jest to osoba, która wychodzi ze strefy komfortu – to jest też ważne. Osoba, która wychodzi ze strefy komfortu, czyli musi założyć buty o rozmiar mniejsze i iść w nich. Więc to też jest osoba zdolna. (...) I ukierunkowanie na działanie. „Chcę”, ale musi iść za tym działanie. To jest ważne. (...) Osoba zdolna to osoba, która chce się dzielić tym, co posiada – to jest też ważne. Czyli najlepszy sposób na naukę, bo... dzielenie się wiedzą, którą posiadamy, to jest udoskonalanie jej cały czas. Np. ja założymy, że umiem rachunkowość dobrze i chcę pomóc koleżance. To ja jeszcze bardziej się doszkałam w tym, bo ja muszę to jej wytłumaczyć. To też jest ważne, to też jest uczeń zdolny. Według mnie uczeń zdolny to nie tylko osoba, która posiada laureata w konkursie danym. Są również osoby zdolne, które nie posiadają tytułu laureata. To osoba, która ma określone cele, marzenia. Też w różnych konkursach uczestniczy, ma osiągnięcia. To też jest tutaj ważne, żeby wziąć pod uwagę to przy kryterium zdolny uczeń. Średnia też jest ważna, według mnie, oceny, ale żeby to też nie było takim wyznacznikiem. Szkoła szkoła jest nierówna. Nie ukrywajmy tego, że jedna szkoła ma wysoki poziom, a druga ma taki, że w ogóle nie trzeba się w niej uczyć. Bo w wielu stypendiach średnia to jest wyznacznik. Według mnie to jest błędne myślenie.

Analiza wyników ankiety skierowanej do dyrektorów szkół średnich z województwa łódzkiego

Metodologia badania

W celu zdiagnozowania możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych przeprowadzone zostało badanie ilościowe z zastosowaniem zestandaryzowanego kwestionariusza ankiety (Aneks nr 2). Formularz zawierał 13 pytań, z czego 2 pytania metryczkowe oraz 11 pytań merytorycznych. Zakres narzędzia badawczego przygotowany został przez zespół Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego Wł oraz był konsultowany z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego UM Wł. Formularz – do samodzielnego wypełnienia przez respondentów – rozesłano pocztą elektroniczną jako ankietę on-line (otwierała się po kliknięciu w przesłany link) oraz w załączniku jako plik MS WORD. W treści maila wyjaśniono cel badania oraz zapewniono respondentów o zachowaniu poufności przekazanych danych. Ankieta rozesłana została 31 stycznia b.r. z terminem odesłania do 8 lutego b.r. W tym dniu wysłano monit – mail z prośbą o odesłanie ankiet z terminem do 11 lutego b.r. Łącznie pozyskano 57 wypełnionych kwestionariuszy ankiet – w tym 46 odesłanych zostało przez formularz on-line, a 11 pocztą elektroniczną (ostatnia ankieta wpłynęła 15 lutego).

Pytania zawarte w ankiecie skierowane zostały do dyrektorów szkół średnich zlokalizowanych na obszarze województwa łódzkiego, przy czym przeprowadzono dobór celowy do badania. Z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych (<https://rspo.gov.pl/>) pobrano bazę wszystkich szkół z województwa łódzkiego. Następnie odfiltrowano licea ogólnokształcące oraz technika. Z listy liceów ogólnokształcących (185 placówek), usunięto licea specjalne (4), placówki niepubliczne (37) oraz takie, których liczba uczniów wynosiła 0 (29). Otrzymano w ten sposób listę 115 liceów. W następnym kroku odfiltrowano technika – 127 placówek i dobrano celowo 30 techników – po jednym z każdego powiatu ziemskiego (21), po dwa technika z Piotrkowa Trybunalskiego i Skierniewic (miast na prawach powiatu) oraz 5 z Łodzi. Uzasadnienie wyboru każdego z techników znajduje się w tabeli stanowiącej Aneks nr 1. Z uwagi jednak na fakt, iż szkoły średnie nierzadko funkcjonują w ramach zespołów szkół, wszystkie wytypowane do badania szkoły podzielono na 4 kategorie:

- Licea samodzielne – 73 szkoły
- Licea w zespołach (z technikami, które nie zostały wytypowane do badania, ze szkołami podstawowymi, ze szkołami branżowymi lub szkołami dla dorosłych) – 28 szkół
- Technika, które nie są w zespole z liceum – 16 szkół
- Technika, które są w zespole z liceum – 14 szkół³⁴.

Treść wiadomości mailowej skierowanej do dyrektorów szkół była zróżnicowana w zależności od tego, czy szkoła funkcjonuje w ramach zespołu, czy samodzielnie. Do badania włączono wszystkie działające, publiczne licea ogólnokształcące z województwa łódzkiego (zgodnie z RSPo), a zatem w przypadku liceów funkcjonujących w zespołach szkół proszono respondentów o opis działań dotyczący tylko uczniów liceum. Jeśli natomiast liceum funkcjonowało w zespole razem z wytypowanym do badania technikum – wówczas respondenci mieli wybór – mogli wypełnić dwie osobne ankiety dla każdego typu szkoły. Jeśli jednak ich działania wspierające zdolnych uczniów w liceum i technikum są tożsame, mogli wypełnić jedną ankietę. I tak też było w przypadku wszystkich szkół, które odesłały ankietę – nie zdarzyło się, by jakkolwiek zespół szkół zaproszony do badania odesłał dwie ankiety.

³⁴ 73 licea samodzielne + 28 liceów w zespołach szkół (bez techników wytypowanych do badania) + 14 liceów w zespołach szkół z technikami wytypowanymi do badania = 115 placówek

Prezentacja rozkładów odpowiedzi

Metryczka

Metryczka ankiety ograniczona została do minimum – respondenci proszeni byli o wpisanie jedynie nazwy szkoły oraz gminy, w której znajduje się szkoła. Na tej podstawie wiemy, że ankietę wypełniło 20 dyrektorów szkół z Łodzi, 3 z Pabianic, Zduńskiej Woli oraz z Wielunia, po 2 z Piotrkowa Trybunalskiego, Poddębic, Radomska, Tomaszowa Mazowieckiego i Zgierza i po 1 z Aleksandrowa Łódzkiego, Bełchatowa, Błaszek, Bolimowa, Działoszyna, Główna, Koluszek, Kutna, Łowicza, Opoczna, Pajęczna, Przedborza, Rawy Mazowieckiej, Szczercowa oraz Woli Krzysztoporskiej. Łącznie ankietę wypełniło 57 przedstawicieli szkół zlokalizowanych w 25 gminach województwa łódzkiego.

Do badania zaproszono szkoły średnie, które – jak wspomniano powyżej – podzielono na cztery kategorie:

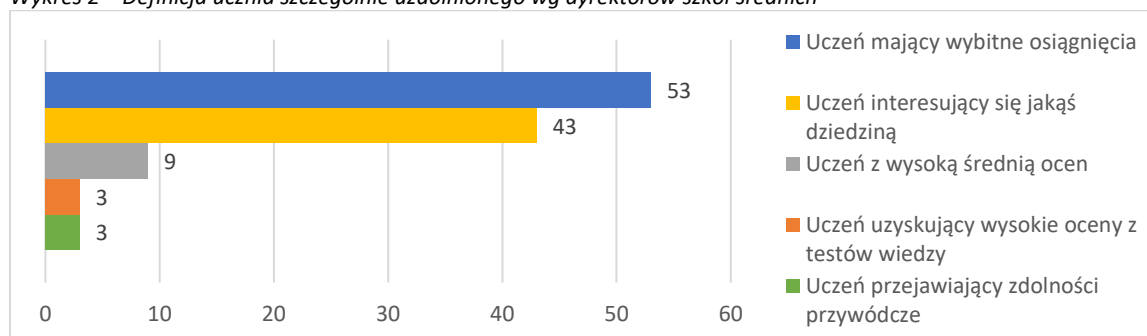
- licea samodzielne – spośród 73 szkół, które otrzymały ankietę, wypełnioną odesłały 34 placówki
- licea w zespołach – ankietę skierowano do 18 szkół, odpowiedziało 8
- techników bez liceum w zespole – do badania włączono 16 szkół, ankietę wypełniło 10
- techników z liceami w zespole – wybrano 14, odpowiedź otrzymano od 5.

A zatem łącznie ankietę wypełniło 15 z 30 wytypowanych do badania techników i – pamiętając o zasadzie, iż zespoły szkół, w ramach których funkcjonują zarówno technika, jak i licea zaproszone do badania mogły wypełnić po 2 ankiety dla każdej ze szkół, lecz wszystkie te zespoły odesłały po jednym kwestionariuszu – uznać można, iż odpowiedź uzyskano także od 47 ze 115 publicznych liceów w województwie łódzkim (przy czym w analizie wyników odpowiedzi zespołów /5 ankiet/ nie będą liczone podwójnie: osobno dla liceów i osobno dla techników).

Pytania merytoryczne

Na początku ankiety poproszono dyrektorów szkół średnich o wyrażenie opinii na temat tego, kogo należy uznać za ucznia szczególnie uzdolnionego. Respondenci mogli wybrać maksymalnie dwie odpowiedzi spośród 6 wariantów zaproponowanych w kafeterii pytania lub podać własną odpowiedź. Najczęściej wskazywano, iż **zdolny uczeń to osoba**, która ma wybitne osiągnięcia w jakiejś dziedzinie (np. zwycięstwa w konkursach wiedzy, status laureata olimpiady) – odpowiedź tę wybrano aż 53 razy. Drugą najbardziej popularną definicją ucznia szczególnie uzdolnionego okazało się stwierdzenie, iż jest to uczeń interesujący się jakąś dziedziną i posiadający w tej dziedzinie obszerną wiedzę – wskazało tak 43 respondentów. Te dwa warianty zdecydowanie zdominowały rozkład odpowiedzi (co ciekawe – również odpowiedzi udzielne przez szkoły z Łodzi, ponieważ takie dwie odpowiedzi łącznie zaznaczyło 14 z 20 łódzkich placówek). Poza tym 9 razy wskazano, iż uczeń szczególnie uzdolniony to uczeń z wysoką średnią ocen oraz po 3 razy wybierano odpowiedzi, że jest to uczeń uzyskujący wysokie oceny z testów wiedzy i sprawdzianów oraz uczeń przejawiający zdolności przywódcze i wysokie kompetencje społeczne. Nie padła żadna dodatkowa odpowiedź, i co dość interesujące – nikt nie wybrał też wariantu jakoby zdolnym uczniem była osoba wyróżniająca się w opinii nauczyciela lub/i wychowawcy.

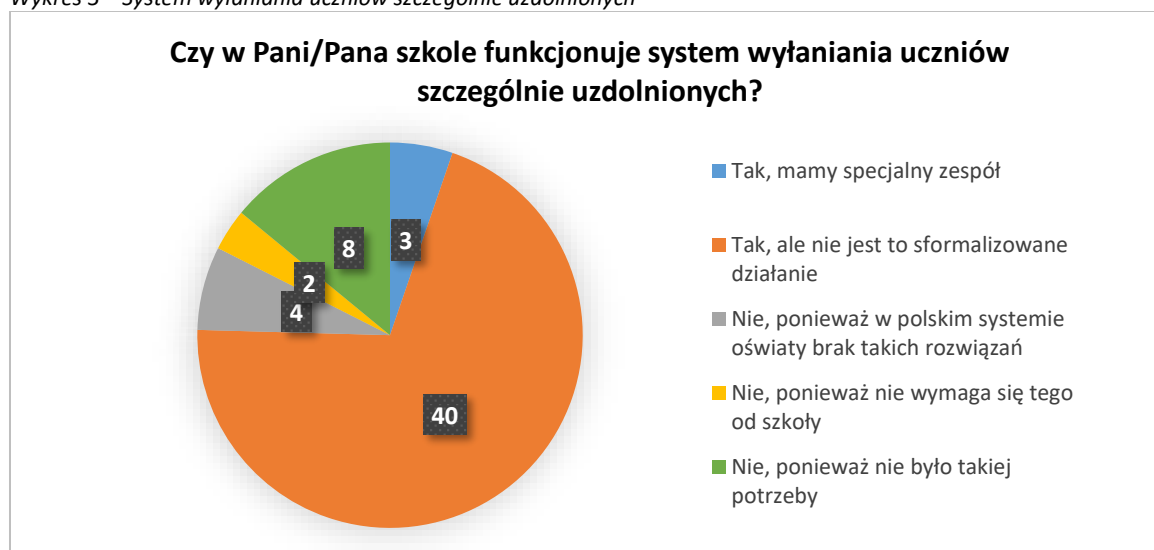
Wykres 2 – Definicja ucznia szczególnie uzdolnionego wg dyrektorów szkół średnich

Źródło: opracowanie własne, N=57

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło kwestii, czy w danej szkole funkcjonuje system wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych. 43 uczestników badania odpowiedziało na to pytanie twierdząco, 14 zaprzeczyło. Przy czym te 43 odpowiedzi potwierdzające, że w szkole funkcjonuje system wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych jest to w przeważającej większości deklaracja realizowania działań niesformalizowanych (40 wskazań), jedynie 3 dyrektorów szkół (są to szkoły zlokalizowane poza Łodzią) wybrało wariant – „Tak. Mamy specjalny zespół”. 8 respondentów odpowiedziało, iż nie mają systemu wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych, ponieważ nie było takiej potrzeby, 4 dyrektorów szkół brak takiego zespołu uzasadniło stwierdzeniem, iż w polskim systemie oświaty brak spójnych, systemowych rozwiązań w zakresie pracy ze zdolnym uczniem, a 2 osoby wybrały odpowiedź „Nie, ponieważ nie wymaga tego od nas ani kuratorium ani organ prowadzący”.

Wykres 3 – System wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych

Źródło: opracowanie własne, N=57

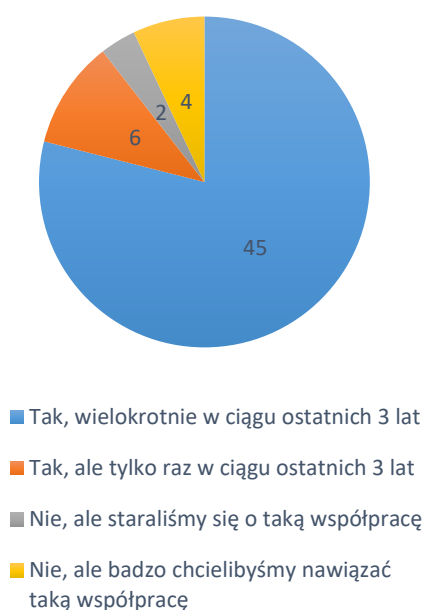
Dyrektorów szkół średnich zapytano również, czy ich szkoła współpracuje lub współpracowała w ciągu ostatnich 3 lat ze szkołami wyższymi – a jeśli tak, to z czyjej inicjatywy podjęta została ta współpraca. Poprzez współpracę rozumiano np. realizację wspólnych projektów naukowych, organizację lekcji prowadzonych przez nauczycieli akademickich lub zgłaszanie uczniów do udziału w programach naukowych realizowanych przez uczelnie. Okazuje się, że zdecydowana większość szkół średnich uczestniczących w badaniu współpracuje lub współpracowała w ciągu ostatnich 3 lat ze szkołami wyższymi – tak zadeklarowało aż 51 dyrektorów szkół, z czego 6 szkół współpracowało tylko raz. Pozostałe 6 szkół nie współpracowało – w przypadku 2 szkół podjęte zostały starania o nawiązanie

współpracy ze szkołą wyższą, jednak bez sukcesów, a 4 dyrektorów, których szkoły nie współpracowały ze szkołą wyższą zaznaczyło odpowiedź, iż bardzo chcieliby taką współpracę nawiązać. W kafeterii znajdował się również wariant odpowiedzi, iż szkoła nie współpracowała ze szkołą wyższą i nie zamierza takiej współpracy podejmować – pozostał on jednak bez wskazania.

Okazuje się ponadto, iż w przypadku 51 szkół średnich współpracujących ze szkołami wyższymi aż 44 respondentów wskazało, że była to obopólna inicjatywa, 4 kolejnych zadeklarowało, że współpraca zainicjowana została przez dyrektora szkoły, a 3 – że stanowiła odpowiedź na ofertę otrzymaną od szkoły wyższej.

Wykres 4 – Współpraca szkół średnich ze szkołami wyższymi

Czy Pani/Pana szkoła współpracuje ze szkołami wyższymi?

Źródło: opracowanie własne, N=57

Wykres 5 – Inicjator współpracy

Z czyjej inicjatywy nawiązana została współpraca szkoły średniej ze szkołą wyższą?

Źródło: opracowanie własne, N=51

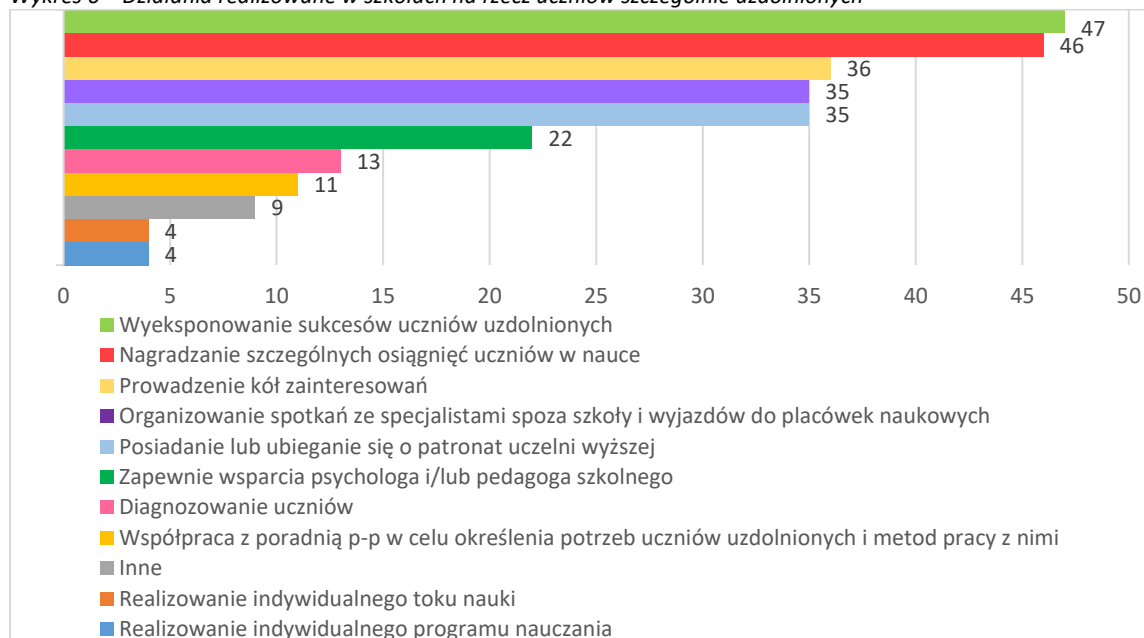
Kolejne pytanie w ankiecie dotyczyło **działań szkoły realizowanych na rzecz uczniów szczególnie uzdolnionych w bieżącym roku szkolnym 2021/22**. Rozbudowana kafeteria tego pytania zawierała aż 10 możliwości odpowiedzi, dodatkowo respondenci mogli również wpisywać działania nieujęte w kafeterii w opcji „Inne”. Nie ograniczano także liczby wskazań odpowiedzi, aby respondenci mieli możliwość pełnego opisu podejmowanych czynności. Z rozkładu odpowiedzi wynika, że najbardziej popularnymi formami działań szkół średnich z województwa łódzkiego na rzecz uczniów szczególnie uzdolnionych jest eksponowanie sukcesów uczniów zdolnych – np. w gablocie, gazetce lub na stronie internetowej szkoły (47 wskazań) oraz nagradzanie szczególnych osiągnięć uczniów w nauce (46 wskazań). W ponad połowie szkół, których dyrektorzy odesłali ankietę prowadzone są także koła zainteresowań (37 wskazań), a po 35 razy zaznaczono odpowiedzi: organizowanie dla uczniów spotkań ze specjalistami spoza szkoły, np. z nauczycielami akademickimi lub też wyjazdów edukacyjnych do placówek naukowych, np. do laboratoriów szkół wyższych oraz posiadanie lub ubieganie się o patronat uczelni wyższej. Jeśli chodzi o zapewnienie uczniom uzdolnionym wsparcia psychologa i/lub pedagoga szkolnego, to takie działania deklarują 22 szkoły. Diagnozowanie lub kierowanie na diagnozę w zakresie szczególnych uzdolnień miało miejsce w bieżącym roku szkolnym w 13 szkołach, natomiast 11 szkół współpracuje z poradnią psychologiczno-pedagogiczną w celu określenia potrzeb uczniów szczególnie

uzdolnionych i metod pracy z nimi. Zaledwie po 4 wskazania otrzymały odpowiedzi dotyczące realizowania przez szkołę indywidualnego programu nauczania i indywidualnego toku nauki. 9 szkół zaznaczyło, iż realizuje również inne działania, takie jak:

- projekty unijne Erasmus+, projekty stypendialne np. Zawodowcy w Łódzkiem
- zajęcia rozwijające uzdolnienia z języka angielskiego
- obozy naukowe z chemii i informatyki
- prowadzenie w szkole przygotowania do certyfikatu językowego DELF B2
- prowadzenie gazetki szkolnej, udział w projekcie CanSat³⁵
- konsultacje z nauczycielami
- kilkakrotne organizowanie wewnątrzszkolnych konkursów matematycznych
- przygotowanie uczniów do konkursów związanych z ich pasjami
- udział w programie mentorskim „Zdolny uczeń, świetny student”.

Natomiast wśród **kół zainteresowań prowadzonych przez uczestniczące w badaniu szkoły** średnie, oprócz tych, które są realizowane w dziedzinie przedmiotów szkolnych (wymieniono: matematyczne, chemiczne, biologiczne, fizyczne, geograficzne, ekonomiczne, przedsiębiorczości, polonistyczne, języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego, rosyjskiego i łacińskiego, WOS, filozoficzne, informatyczne), znalazły się takie odpowiedzi jak: dziennikarskie, fotograficzne, filmowe, teatralne, wokalne, sztuk kuglarskich, druk 3D, Kultur Wschodu, filmu hiszpańskojęzycznego, języka hiszpańskiego i kultury hiszpańskojęzycznej, turystyczno-krajoznawcze, medycyny fizycznej, robotyki i programowania, a nawet Klub Myśli Prospołecznej, debaty oksfordzkie i chórki szkolne. Jedna ze szkół deklaruje także, iż w ramach kół zainteresowań realizuje przygotowanie do olimpiad zawodowych – budownictwo, architektura krajobrazu, ekonomia, geodezja, żywienie, inna szkoła natomiast przygotowanie do matury dwujęzycznej.

Wykres 6 – Działania realizowane w szkołach na rzecz uczniów szczególnie uzdolnionych

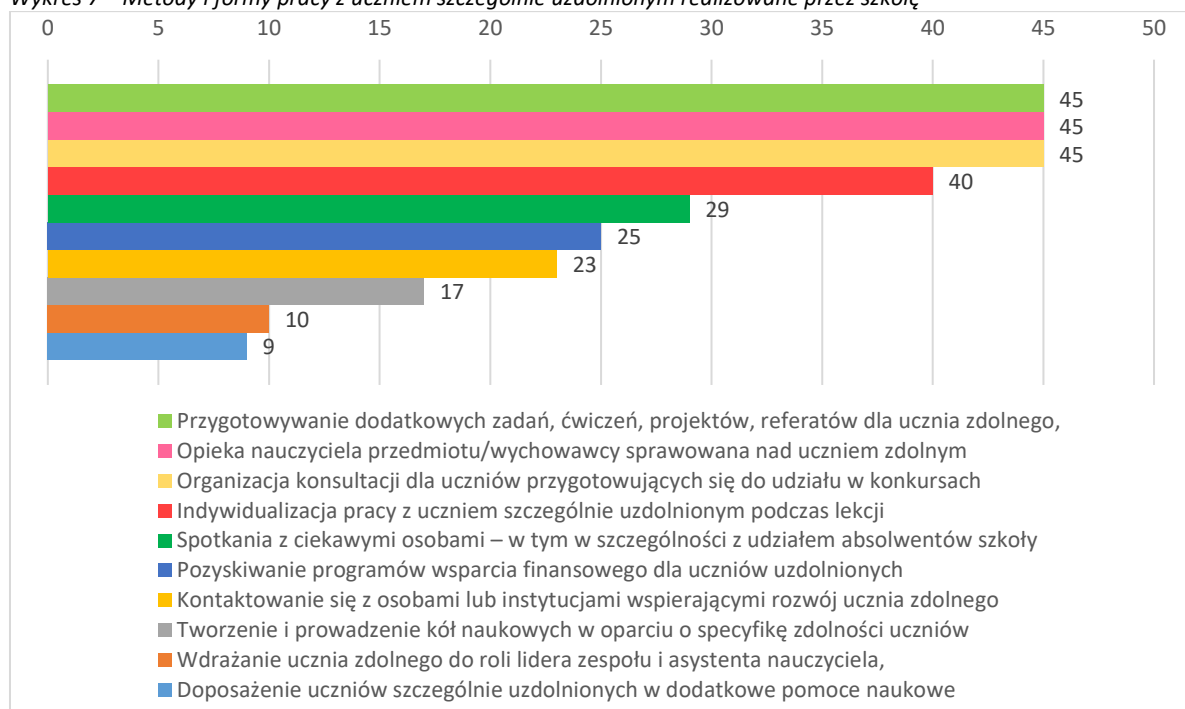
Źródło: opracowanie własne, N=57

³⁵ CanSat to międzynarodowy konkurs Europejskiej Agencji Kosmicznej. Polega on na samodzielnym konstruowaniu symulatorów sond kosmicznych przez uczniów i uczennice oraz przeprowadzeniu za ich pomocą badań naukowych. Dzięki temu młodzież ma szansę zaangażować się w autorski projekt naukowy i inżynierski, już na etapie edukacji szkolnej (<https://esero.kopernik.org.pl/konkurs-cansat/>).

W kolejnym pytaniu poproszono respondentów o wskazanie, **jakie metody i formy pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym są realizowane w ich szkołach**. Podobnie jak powyżej, gdzie również relacjonowane są działania szkoły, nie narzucano konieczności wyboru najważniejszych zadań, ale pozostawiono możliwość wskazania wszystkich działań, które mają miejsce (tu również kateria pytania miała dziesięć punktów), jak również wpisania dodatkowych działań w rubryce „Inne”.

Rozkład odpowiedzi przedstawia się interesująco, ponieważ 3 warianty odpowiedzi uzyskały po 45 wskazań, tj. przygotowywanie dodatkowych zadań, ćwiczeń, projektów jako zadania domowe dla wyróżniających się uczniów, sprawowanie opieki nauczyciela przedmiotu lub wychowawcy nad uczniem szczególnie uzdolnionym oraz organizowanie grupowych lub indywidualnych konsultacji dla uczniów przygotowujących się do udziału w konkursach, olimpiadach, prezentacjach szkolnych i pozaszkolnych. W 40 szkołach ma miejsce indywidualizacja pracy z uczniem uzdolnionym podczas lekcji, w 29 organizowane są spotkania z ciekawymi osobami ze świata nauki, biznesu, sportu – w tym w szczególności z udziałem absolwentów danej szkoły, w 25 realizowane są programy wsparcia finansowego dla uczniów uzdolnionych pod postacią np. stypendiów, pomocy sponsorów, bonów na zakupy pomocy naukowych, czy też nagród, a 23 szkoły kontaktują się z osobami lub instytucjami wspierającymi rozwój ucznia uzdolnionego. Pozostałe warianty odpowiedzi zostały wybrane przez mniej niż 1/3 uczestników badania – 17 wskazań uzyskało stwierdzenie „tworzenie i prowadzenie kół zainteresowań w oparciu o specyfikę zdolności uczniów”, w 10 szkołach uczeń uzdolniony jest wdrażany do roli lidera i asystenta nauczyciela, a 9 szkół doposaża uczniów szczególnie uzdolnionych w dodatkowe pomoce naukowe.

Wykres 7 – Metody i formy pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym realizowane przez szkołę

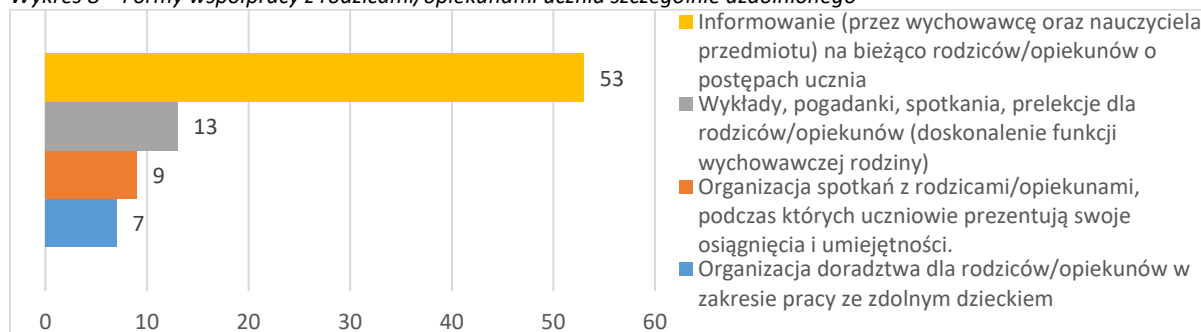

Źródło: opracowanie własne, N=57

Oprócz realizowanych w szkole działań ukierunkowanych na wspieranie rozwoju uczniów szczególnie uzdolnionych, ważnym aspektem budowania systemu wsparcia dziecka wybitnego jest **współpraca szkoły z rodziną ucznia**. W ankiecie zadano więc dyrektorom szkół średnich pytanie, jakie formy współpracy z rodzicami (lub opiekunami) dziecka szczególnie uzdolnionego są realizowane w ich placówkach. Respondenci wybierali dowolną liczbę odpowiedzi – zgodną z faktycznie podejmowanymi działaniami – spośród czterech propozycji odpowiedzi lub mogli wpisać dodatkowe informacje jako

odpowieź „Inne”. Co ciekawe – w przypadku tego pytania czterokrotnie padła odpowiedź „nie realizujemy żadnej formy współpracy z rodzicami/opiekunami uczniów szczególnie uzdolnionych”. Rozkład pozostałych odpowiedzi stanowi więc podsumowanie wskazań 53 placówek. We wszystkich z nich rodzice lub opiekunowie dziecka są informowani przez wychowawcę lub nauczyciela przedmiotu o postępach ucznia. Ale już jedynie w 13 organizowane są wykłady, pogadanki, spotkania i prelekcje dla rodziców/opiekunów w celu doskonalenia funkcji wychowawczej rodziny, tylko w 9 szkołach organizowane są spotkania, podczas których uczniowie prezentują swoje osiągnięcia i umiejętności, a w 7 szkołach organizuje się doradztwo dla rodziców lub opiekunów w zakresie pracy z dzieckiem zdolnym.

Wykres 8 – Formy współpracy z rodzicami/opiekunami ucznia szczególnie uzdolnionego

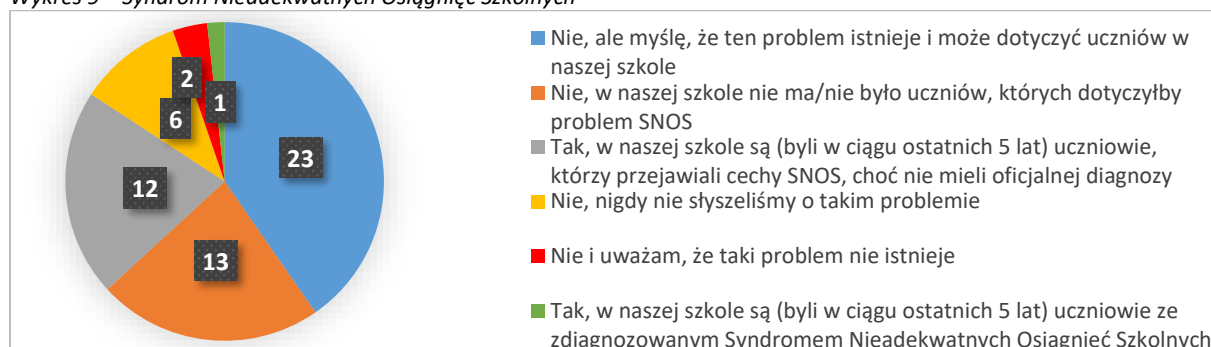

Źródło: opracowanie własne, N=53

W badaniu poruszono także **problem Syndromu Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych (SNOS)**, który określa się jako „swoisty problem niepowodzenia szkolnego dosięgającego uczniów zdolnych, którego podłoże i główna przyczyna nie tkwi w braku możliwości, lecz w ich niewykorzystywaniu. O SNOS mówimy bowiem wtedy, gdy zauważamy duże rozbieżności pomiędzy ocenami i zachowaniami szkolnymi ucznia, a jego wysokim potencjałem, takim jak inteligencja czy twórczość”³⁶. Zapytano dyrektorów szkół średnich, czy spotkali się z takim zjawiskiem lub zaobserwowali jego przejawy wśród swoich uczniów. Najczęściej respondenci wybierali odpowiedź „Nie, ale myślę, że ten problem istnieje i może dotyczyć uczniów w naszej szkole” (23 wskazania). Kolejnych 13 osób zaznaczyło odpowiedź „Nie, w naszej szkole nie ma/nie było uczniów, których dotyczyłby problem SNOS” i niemal tyle samo, bo 12 osób odpowiedź „Tak, w naszej szkole są (byli w ciągu ostatnich 5 lat) uczniowie, którzy przejawiali cechy SNOS, choć nie mieli oficjalnej diagnozy”. 6 razy wybierano odpowiedź „Nie, nigdy nie słyszeliśmy o takim problemie” (przy czym była to odpowiedź jednej ze szkół w Łodzi i 5 szkół spoza stolicy województwa), 2 razy „Nie i uważam, że taki problem nie istnieje”, a tylko jeden respondent (i jest to dyrektor liceum spoza Łodzi) wybrał wariant „Tak, w naszej szkole są (byli w ciągu ostatnich 5 lat) uczniowie ze zdiagnozowanym Syndromem Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych”. Rozkład odpowiedzi wskazywać więc może na dość powszechne jednak wśród respondentów przekonanie, że problem zaniżonych osiągnięć edukacyjnych uczniów istnieje, bo gdyby zsumować odpowiedzi „Nie, ale myślę, że ten problem istnieje i może dotyczyć uczniów naszej szkoły” oraz „Tak, w naszej szkole są/byli uczniowie, którzy przejawiali SNOS, choć nie mieli oficjalnej diagnozy” i oczywiście jedną odpowiedź potwierdzającą zdiagnozowany SNOS, otrzymujemy 36 wskazań, co stanowi ponad połowę wśród uczestniczących w badaniu szkół. Przemawia za tym dodatkowo fakt, iż zdecydowanie negujące zjawisko odpowiedzi („Nie i uważam, że taki problem nie istnieje”) są tylko 2.

³⁶ Dyrda Beata, Syndrom nieadekwatnych osiągnięć, Kraków 2000, za: Bremer Natalia, Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych u dzieci, https://nowastrona.sp5.chorzow.pl/images/stories/kacikedukacyjny/syndrom_nieadekwatnych_osiagniec_szkolnych_u_dzieci.pdf

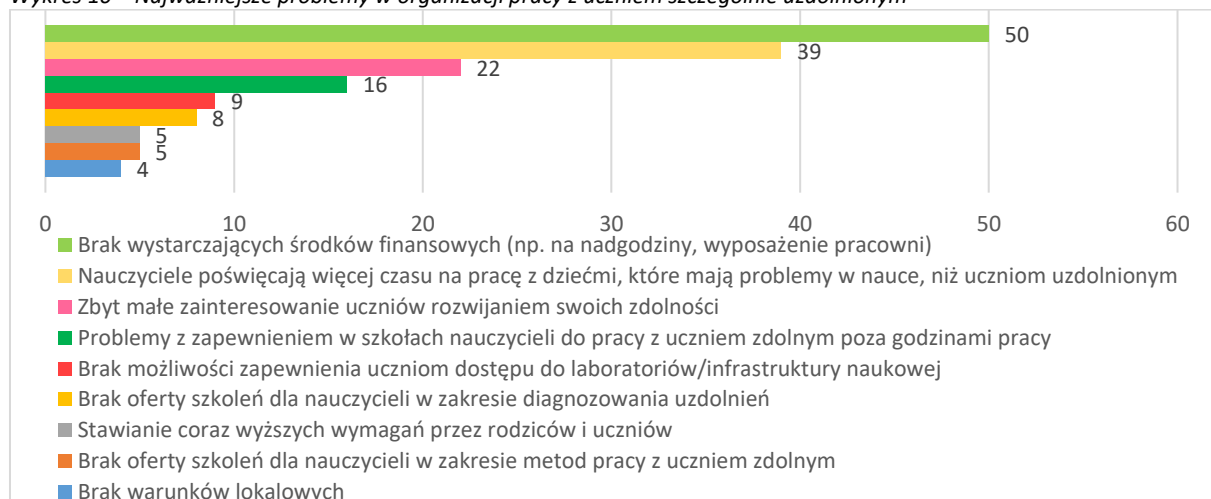
Wykres 9 – Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych

Źródło: opracowanie własne, N=57

W ankiecie respondenci mogli się również wypowiedzieć na temat **problemów, jakie dostrzegają w organizacji pracy z uczniem zdolnym**. Proszono jednak o priorytetyzację i wybór 3 najważniejszych trudności spośród dziewięciu zaproponowanych w kafeterii wariantów odpowiedzi lub ewentualnie wpisanie dodatkowej odpowiedzi w kategorii „Inne” – jednak żaden z respondentów nie zdecydował się na skorzystanie z tej możliwości. Nie jest na pewno zaskakujące, iż najbardziej popularna, bo wybrana przez 50 respondentów odpowiedź to „Brak wystarczających środków finansowych – np. na opłacenie dodatkowych godzin pracy nauczycieli, czy wyposażenie pracowni szkolnych”. Problem, który pod względem liczby wskazań uplasował się na drugim miejscu to fakt, iż nauczyciele poświęcają więcej czasu na pracę z dziećmi, które mają problemy w nauce, niż uczniom szczególnie uzdolnionym – bo tylko na to wystarcza im czasu (39 wskazań). Ale ciekawe jest to, że trzecia najpopularniejsza odpowiedź, którą wybrało 22 dyrektorów szkół, czyli ponad 1/3 uczestniczących w badaniu to stwierdzenie „zbyt małe zainteresowanie uczniów rozwijaniem swoich zdolności”. W następnej kolejności wskazywano najczęściej na: problemy z zapewnieniem w szkołach nauczycieli do pracy z uczniem zdolnym poza godzinami pracy (16 wskazań), brak możliwości zapewnienia uczniom dostępu do laboratoriów i innej infrastruktury naukowej (9 wskazań) oraz brak oferty szkoleń dla nauczycieli w zakresie diagnozowania uzdolnień. Pięciokrotnie wybrane zostały odpowiedzi „Stawianie coraz większych wymagań przez rodziców i uczniów, co w rezultacie często przestaje być współpracą, a staje się presją” oraz „Brak oferty szkoleń dla nauczycieli w zakresie metod pracy z uczniem zdolnym”. 4 dyrektorów szkół zadeklarowało, iż problemem dla jego placówki jest brak warunków lokalowych, tzn. wolnych sal/pomieszczeń, dostępności pracowni przedmiotowych do realizacji kół zainteresowań lub zajęć indywidualnych z uczniem szczególnie uzdolnionym w dogodnych dla ucznia godzinach (np. niezbyt późnym popołudniem).

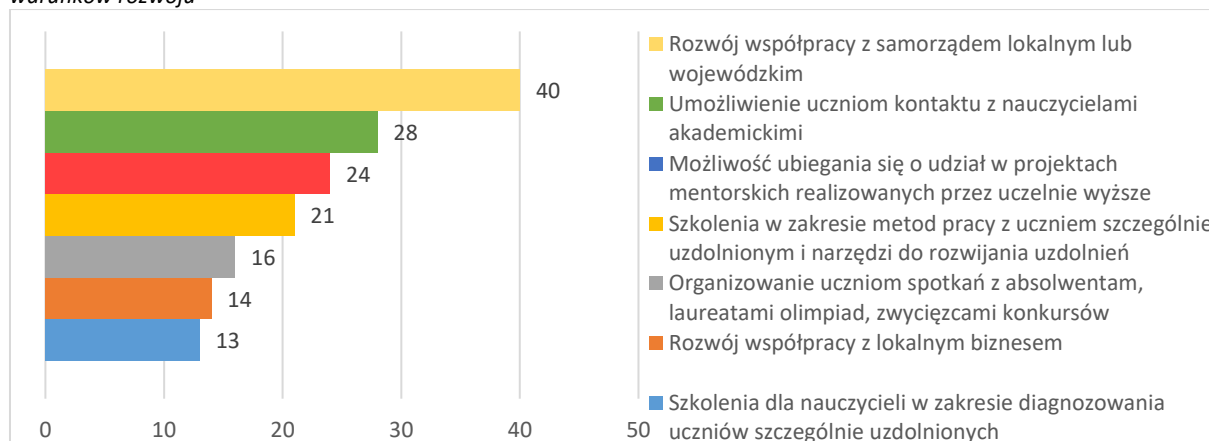
Wykres 10 – Najważniejsze problemy w organizacji pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym

Źródło: opracowanie własne, N=57

Dwa ostatnie pytania ankiety dotyczyły **potrzeb szkół w zakresie zapewnienia uczniom szczególnie uzdolnionym właściwych warunków rozwoju** – pierwsze z nich odnosiło się do działań o charakterze merytorycznym oraz możliwości współpracy na rzecz wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych, drugie – potrzeb finansowych szkół. W każdym z pytań respondenci mogli wybrać maksymalnie dwie odpowiedzi. W każdym też mogli wpisać swoją odpowiedź jako wariant „inne”, jednak takie wpisy nie pojawiły się w odesłanych kwestionariuszach. Spośród możliwości z pierwszego zakresu szkołom najbardziej zależałoby na rozwoju współpracy z samorządem lokalnym lub wojewódzkim, a współpraca ta polegać by mogła np. na otrzymywaniu od samorządu wsparcia finansowego w postaci stypendiów dla najzdolniejszych lub wsparcia organizacyjnego – np. zapewnienia transportu na wyjazdy do ośrodków akademickich, a także na promowaniu osiągnięć uczniów, np. podczas różnego rodzaju uroczystości urzędowych i lokalnych wydarzeń. Ten wariant wybrało 40 uczestników badania. Na drugim miejscu pod względem liczby wskazań (28) uplasowała się odpowiedź „Umożliwienie uczniom kontaktu z nauczycielami akademickimi” – np. poprzez gościnne prowadzenie lekcji lub realizację projektów naukowych na terenie szkoły pod opieką pracowników uczelni. Blisko połowa respondentów wskazała, że byłaby zainteresowana możliwością ubiegania się przez ich uczniów o udział w programach mentorskich realizowanych przez uczelnie wyższe (24 wskazania) i niewiele mniej, bo 21 dyrektorów szkół zaznaczyło potrzebę szkoleń dla nauczycieli w zakresie metod pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym i narzędzi rozwijania uzdolnień dzieci wybitnych, natomiast potrzebę szkoleń w zakresie diagnozowania uczniów szczególnie uzdolnionych wybrało już tylko 13 uczestników badania. Nieco bardziej popularne okazały się odpowiedzi „Organizowanie uczniom spotkań z absolwentami (szkół wyższych, programów stypendialnych, programów mentorskich), laureatami olimpiad, zwycięzcami konkursów” (16 wskazań) oraz „Rozwój współpracy z lokalnym biznesem” – pod postacią np. wsparcia finansowego lub promocji (14 wskazań).

Wykres 11 – Zapotrzebowanie szkół na narzędzi wsparcia w celu zapewnienia uczniom szczególnie uzdolnionym właściwych warunków rozwoju

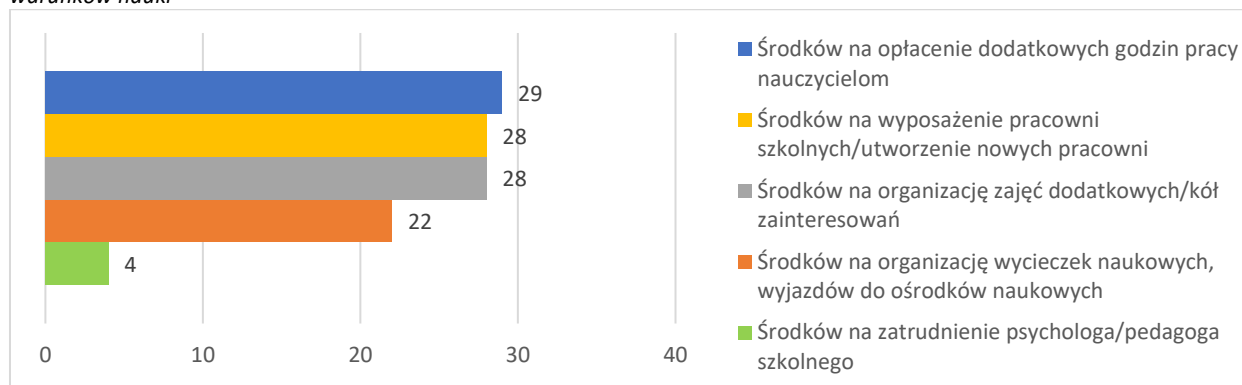

Źródło: opracowanie własne, N=57

W ostatnim pytaniu o **rodzaj wsparcia finansowego, jakiego potrzebowałyby szkoły dla zapewnienia swoim wybitnym uczniom optymalnych możliwości kształcenia** – jak wspomniano już powyżej – również poproszono respondentów o wybór dwóch najbardziej potrzebnych kwestii. W tym pytaniu pojawiła się jedna odpowiedź „Nasza szkoła na chwilę obecną nie deklaruje żadnej z powyższych potrzeb” – dlatego też wykres poniżej prezentuje rozkład odpowiedzi 56 uczestników badania. Wśród 5 pozycji, jakie składają się na kafeterię tego pytania, trzy uzyskały wynik bardzo podobny, oscylujący wokół połowy liczby uczestników badania, czyli 29 wskazań padło na odpowiedź „Środków na opłacenie dodatkowych godzin pracy nauczycielom opiekującym się uczniami szczególnie uzdolnionymi” i po 28 na odpowiedzi: „Środków na organizację zajęć dodatkowych i kół zainteresowań” oraz „Środków na wyposażenie pracowni szkolnych lub utworzenie nowych pracowni”.

Nieco mniej popularna okazała się odpowiedź „Środków na organizację wycieczek naukowych, wyjazdów do ośrodków naukowych, zapewnienie uczniom dostępu do laboratoriów i innej infrastruktury naukowej” – tak zaznaczyła przeszło 1/3 badanych, czyli 22 osoby. I tylko 4 dyrektorów uznało, że potrzebują środków na zatrudnienie lub zatrudnienie w większym wymiarze czasu pracy psychologa lub pedagoga szkolnego – z myślą o objęciu opieką uczniów szczególnie uzdolnionych.

Wykres 12 – Finansowe potrzeby szkół zgłaszane w kontekście zapewnienia uczniom szczególnie uzdolnionym odpowiednich warunków nauki

Źródło: opracowanie własne, N=56

Wnioski

Z analizy zaprezentowanych powyżej odpowiedzi dyrektorów szkół średnich z województwa łódzkiego uczestniczących w badaniu ankietowym płyną następujące wnioski pogrupowane w trzy bloki tematyczne:

Definiowanie ucznia zdolnego

- W kwestii definiowania ucznia szczególnie uzdolnionego dominująca większość respondentów opowiedziała się za **docenieniem przede wszystkim sukcesów uczniów w określonej dziedzinie**, czy nawet po prostu **posiadaniem przez nich sprecyzowanych zainteresowań**, które skutkują obszerną wiedzą. Stwierdzenia nawiązujące do wysokiej średniej ocen, czy ocen ze sprawdzianów wiedzy uplasowały się znacząco niżej w rankingu odpowiedzi.
- Relatywnie wielu zaproszonych do badania dyrektorów szkół wskazało, iż są świadomi występowania zjawiska **Syndromu Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych**, choć brak jest w ich szkołach uczniów, którzy zostali zdiagnozowani w tym zakresie. Stanowczo zaprzeczyło jedynie 8 z 57 respondentów. Można zatem zakładać, iż w badaniu zaobserwowano swoistą elastyczność podejścia kadr pedagogicznych do uczniów szczególnie uzdolnionych – bez szufladkowania ich wg złudnie tylko obiektywnych i sprawiedliwych kryteriów, jakimi są oceny szkolne. Przypuszczalnie docenia się uczniów z pasją, ale też dopuszcza możliwość, że brak sukcesów edukacyjnych może dotyczyć także młodzieży zdolnej i utalentowanej.
- W większości ankietowanych szkół **brak jest sformalizowanych systemów wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych**. Jedynie 3 szkoły wskazały na posiadanie w swoich strukturach specjalnie powołanego w tym celu zespołu.
- W zakresie **wspierania rodziców i opiekunów uczniów szczególnie uzdolnionych** jedynie 7 szkół (na łącznie 57) podejmuje się organizowania doradztwa dla rodziców i opiekunów utalentowanej młodzieży w zakresie pracy z dzieckiem i rozwoju jego potencjału. Większość ankietowanych dyrektorów szkół wskazała, że informują rodziców o postępach danego ucznia.

Te wyniki prowadzą do wniosku, że choć wśród kadr pedagogicznych szkół średnich jest duża otwartość i wrażliwość na dostrzeganie zróżnicowanych przejawów uzdolnień osób młodych, to jednak

brak rozwiązań systemowych i działań sformalizowanych choćby w skali danej placówki stanowi pewne ograniczenie. Aby działania ukierunkowane na rozwijanie potencjału uczniów wybitnych miały rację bytu, ponad indywidualnymi preferencjami nauczycieli, niezależnie od ich osobistych możliwości zaangażowania się w zadania wykraczające poza podstawowe obowiązki zawodowe oraz aby ograniczyć swoistą przypadkowość w odkrywaniu talentów i zdolności uczniów na różnych etapach edukacji, konieczne jest **tworzenie rozwiązań, które zwiększą szanse uzdolnionej młodzieży na właściwą ocenę ich potencjału i osiągnięć.**

Istotne jest by były to **działania zespołowe**, które pozwolą na szerokie i interdyscyplinarne spojrzenie na karierę edukacyjną młodego człowieka. Przejawy nieprzeciętnych możliwości danej jednostki maskować może bowiem wpływ problemów np. emocjonalnych, rodzinnych, czy w relacjach rówieśniczych. W przypadku braku takich instrumentów wsparcia istnieje obawa, iż pewien odsetek uczniów uzdolnionych (w tym także wybitnych) pozostaje niejako w cieniu bardziej przebojowych kolegów i koleżanek, być może wzbudzających większą sympatię nauczycieli lub też o szerszym zakresie zdolności, dzięki czemu mają wysoką średnią ocen.

Uczniowie, którzy z różnych względów osiągają wyniki poniżej swoich możliwości lub też ich uzdolnienia są wąsko określone w ramach pewnej dziedziny, stają się w swoisty sposób grupą defaworyzowaną, ponieważ – nawet jeśli nieświadomie, to zdarza się, że nauczyciele oceniają ich niesprawiedliwie, nie zapewniając im optymalnych możliwości rozwoju – tak ogólnego, jak i w zakresie ich uzdolnień. Uczniowie ci nie są też zapewne w wystarczającym stopniu motywowani do pokonywania kolejnych kroków na drodze do sukcesu edukacyjnego i zawodowego.

Domniemywać można także – na podstawie wyników wielu badań nad rozwojem zdolności u dzieci i młodzieży – iż uczniowie szczególnie uzdolnieni płacą nierzadko wysoką cenę za swoje ponadprzeciętne umiejętności intelektualne, problemami natury emocjonalnej. Bardzo ważne jest zatem, by **młodzieży wybitnej zapewniać też wsparcie psychologiczne**, czego najprawdopodobniej pozbawieni są uczniowie, których nauczyciele nie doceniają lub gdy postrzegają ich zachowanie szkolne jako efekt trudności w nauce lub po prostu lenistwa, a powinni raczej jako skutek np. braku umiejętności zaprezentowania swoich możliwości, braku kompetencji społecznych lub też niskiej sprawności w ukierunkowaniu rozwoju swojego talentu. Niewątpliwie taką świeżość spojrzenia na sytuację danego ucznia i wyjścia poza własne schematy myślenia dostarczyć może **praca zespołowa – wymiana obserwacji, spostrzeżeń i porównanie doświadczeń** z innymi nauczycielami i specjalistami, którzy mieli okazję z danym uczniem pracować. Realne jest bowiem zagrożenie, iż w natłoku zadań wynikających z programu nauczania i trudności innych uczniów w klasie z przyswajaniem wiedzy, jednostka szczególnie uzdolniona nie zostanie dostrzeżona, jeśli w placówce nie istnieje żadna forma niejako metaanalizy postępów uczniów i przyczyn ich zachowań oraz źródeł sukcesów i porażek.

Uczniów szczególnie uzdolnionych należy więc wspierać – przede wszystkim poprzez stwarzanie im możliwości rozkwitu, przekraczania własnych barier (w tym mentalnych) i osiągania wysokich wyników w środowisku już nie tylko szkolnym, ale – w przypadku jednostek wybitnych – także na szerszym polu. Takie rozwinięcie skrzydeł w odniesieniu do uczniów szkół średnich stanowić może **udział w programach oferowanych młodzieży szkolnej przez uczelnie wyższe**. Sposobność, by trafić pod opiekę akademickich mentorów oraz dostęp do profesjonalnej infrastruktury laboratoryjnej w odpowiednim momencie kariery edukacyjnej to doświadczenia, które przesądzić mogą o przyszłym sukcesie zawodowym ucznia szczególnie uzdolnionego. Niezwykle ważne jest więc, by z takiego wsparcia skorzystać mógł każdy młody człowiek przejawiający wybitne zdolności – niezależnie od tego do jakiej chodzi szkoły, gdzie ta szkoła się znajduje i czy kadra danej placówki dostrzega potrzebę analizowania tak sukcesów swoich uczniów, jak również ich braku, przez pryzmat zróżnicowanych predyspozycji i mniej oczywistych przejawów uzdolnień prezentowanych przez młodzież.

Wybitnie uzdolnione dzieci dorastają w rodzinach o zróżnicowanym statusie, a przebieg ich karier szkolnych i szanse na osiągnięcie sukcesu wynikają w znacznej mierze z warunków rozwoju, jakie zapewniono im w szkołach. Najbardziej skuteczne dla osiągnięcia powodzenia naukowego, a w przyszłości zawodowego uzdolnionych jednostek wydaje się być **wsparcie mentorskie**. Opiekunowie naukowcy – oprócz przekazywania wiedzy stwarzają też młodym osobom możliwość nawiązywania kontaktów z ekspertami w danej dziedzinie, jak również poznawania środowiska naukowego oraz metod pracy stosowanych w wybranej dyscyplinie. Dzięki temu uzdolnieni uczniowie mają sposobność rozwijać swoje pasje w otoczeniu, które oddziałuje na nich wieloaspektowo. Takie wsparcie w modelowaniu zainteresowań i talentów jest nie do przecenienia i szansy na jego uzyskanie nie powinien być pozbawiony żaden uczeń – niezależnie od jego sytuacji majątkowej i rodzinnej.

Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych

- Wśród działań realizowanych w placówkach w celu wspierania rozwoju uczniów szczególnie uzdolnionych najbardziej popularne było **eksponowanie sukcesów uczniów zdolnych**, np. w gablotach, na stronie internetowej szkoły, w gazetce szkolnej oraz **nagradzanie szczególnych osiągnięć** uczniów w nauce. Te dość zachowawcze i nie wymagające wielkiego zaangażowania organizacyjnego ze strony nauczycieli i kierownictwa szkoły działania, są niejako wpisane w szkolną codzienność.
- Jak wskazują wyniki badań ankietowych szkół, są również takie placówki, które w swoich działaniach na rzecz uczniów szczególnie uzdolnionych **nie podejmują aktywnych działań**.
- Zdecydowana większość dyrektorów szkół (51 na 57) deklaruje, że **współpracuje ze szkołami wyższymi**, a współpraca ta nawiązywana była także z inicjatywy kadry szkół średnich.
- Blisko 2/3 ankietowanych wskazywało na organizację spotkań ze specjalistami spoza szkoły i wyjazdy do placówek naukowych oraz patronat uczelni wyższej.
- Formą wsparcia utalentowanych uczniów, jaką oferowali nauczyciele w szkołach uczestniczących w badaniu były m.in. **dodatkowe zadania i projekty** rozwijające ich zainteresowania, czy też **pomoc w przygotowaniach do konkursów, olimpiad i wystąpień**.
- Wśród 57 dyrektorów szkół biorących udział w ankiecie 40 zadeklarowało, iż w ich placówce ma miejsce indywidualizacja pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym podczas lekcji. Jest to zastanawiające w świetle obowiązku indywidualizacji w procesie nauczania i wychowania wynikającego bezpośrednio z ustawy Prawo oświatowe. Można jednak przyjąć, że każda forma pomocy uczniowi zdolnemu jest formą indywidualizacji nauczania.

Wyniki badania ankietowego skłaniają do sformułowania tezy, że wśród szkół średnich uczestniczących w tym badaniu są takie, które prezentują przestarzały już model pracy z młodzieżą uzdolnioną, gdzie najlepsi uczniowie są zauważani i wspierani w swoich dążeniach do osiągnięcia sukcesu, a sukces ten – jeśli zostanie przez ucznia osiągnięty, zostanie też przez szkoły nagrodzony. Nie występuje jednak najprawdopodobniej w tych szkołach mechanizm niejako odwrotny – by stwarzać możliwości zaprezentowania swych uzdolnień także uczniom, którzy bez indywidualnego do nich podejścia, nigdy by się ze swoimi umiejętnościami nie zaprezentowali na tyle skutecznie, by zostać dostrzeżonym i objętym zadeklarowanymi właśnie metodami pracy z młodzieżą uzdolnioną.

Trudności oraz potrzeby w organizacji pracy z uczniami szczególnie uzdolnionymi

- Do największych trudności w organizacji pracy z uczniami szczególnie uzdolnionymi zaliczono brak wystarczających środków finansowych m.in. na opłacenie dodatkowych godzin pracy nauczycieli oraz wyposażenie pracowni szkolnych.

- Kolejną istotną trudnością w organizacji pracy ze zdolnymi uczniami jest brak wystarczającego czasu na pracę z tymi uczniami, który wynika m.in. z faktu, że nauczyciele poświęcają więcej czasu na pracę z dziećmi, które mają problemy w nauce, niż uczniom szczególnie uzdolnionym.
- W zakresie największych potrzeb finansowych szkół, których zapewnienie pozwoli stworzyć optymalne warunki rozwoju dla utalentowanych wychowanków, znalazły się środki finansowe na opłacenie dodatkowych godzin pracy nauczycieli i wyposażenie pracowni oraz organizację zajęć dodatkowych.
- W zakresie niefinansowych potrzeb szkół dotyczących wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych najwięcej wskazań dotyczyło rozwijania współpracy z samorządem lokalnym lub wojewódzkim (w ankiecie współpracę tę powiązano też m.in. z możliwością otrzymywania wsparcia finansowego, jak również promowania osiągnięć uczniów).
- Jak wskazują wyniki badań jedynie 28 spośród 57 dyrektorów szkół zainteresowanych było umożliwieniem uczniom kontaktu z nauczycielami akademickimi oraz umożliwieniem uczniom ubiegania się o udział w projektach mentorskich realizowanych przez uczelnie wyższe – niewątpliwie takie działania odciążąby znacząco szkołę w zakresie rozwijania zainteresowań i uzdolnień uczniów.

Z analizy odpowiedzi dyrektorów uczestniczących w badaniu szkół średnich wyłania się obraz współczesnej edukacji uczniów szczególnie uzdolnionych jako **działań realizowanych głównie przez nauczycieli danej placówki**. Oczywiście zainteresowanie wsparciem ze strony uczelni, czy specjalistów jest zauważalne, jednak nie powszechne – jak można by się było spodziewać – badanie dotyczyło bowiem nie wspierania nauczania ogółu uczniów, ale młodzieży szczególnie uzdolnionej, która – nawet w polskiej nomenklaturze prawnej określana jest jako „specjalne potrzeby edukacyjne”.

Placówki koncentrują się głównie na potrzebach finansowych, by móc własnymi zasobami wspierać utalentowaną młodzież. Działania ukierunkowane na podjęcie współpracy z podmiotami zewnętrznymi stanowią raczej działania uzupełniające, niż nowy model funkcjonowania szkół w odniesieniu do młodzieży uzdolnionej, mimo iż – zwłaszcza w starszych klasach – stoją oni już u progu kariery akademickiej i przekazywanie – zwłaszcza osób uzdolnionych – pod opiekę nauczycieli akademickich, wydaje się być jak najbardziej właściwe i wskazane.

Niewątpliwie respondenci dokonując wyboru – czy to najważniejszych potrzeb szkoły w zakresie wspierania utalentowanej młodzieży, czy wskazując trudności w organizacji pracy z uczniem zdolnym, określają w ten sposób swoje deficyty – kadrowe, czasowe, finansowe, a może też i bardziej złożone – o czym świadczy wysoka przecież pozycja w rankingu odpowiedzi o trudności w pracy z uczniem uzdolnionym. Wzmocnieniu ulega więc przypuszczenie, iż nierzadkie mogą być przypadki uczniów, których wyniki szkolne są poniżej ich możliwości intelektualnych – zarówno w odniesieniu do uczniów przeciętnych, jak i w ten sposób defaworyzowane mogą być osoby wybitnie, których uzdolnienia pozostają niezauważane przez kadrę nauczycielską. Z jednej strony dlatego, że rzadkością w szkołach średnich jest sformalizowany system swoistej analizy umiejętności i postępów uczniów wykraczający poza skalę ocen szkolnych. Z drugiej dlatego, że jednak powszechniejsze wydaje się podejście, by wspierać dostępnymi w ramach zasobów własnych szkoły tych uczniów, którzy sami do sukcesu dążą. Dzięki temu szkoła może skupić się na codziennej pracy, w której nie brakuje wyzwań na przeciwnym krańcu kontinuum zdolności, czyli w pomocy uczniom z problemami w nauce.

Podsumowanie

Badanie „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych” przedstawia formy pomocy, jakie są udzielane młodym utalentowanym osobom w rozwijaniu ich naukowych pasji i zainteresowań. Z jednej strony są to programy stypendialne oferowane przez Urząd Marszałkowski Województwa

Łódzkiego, z drugiej programy mentorskie realizowane przez łódzkie uczelnie publiczne. Obie te formy są wysoko oceniane i tworzą swoiście komplementarny system wsparcia finansowo-merytorycznego. Dlatego też wypowiedzi uczestników badania stanowią potwierdzenie, iż istnieje **duże zapotrzebowanie na kontynuowanie realizowanych programów**, jak również ich ewentualne rozszerzanie – zwłaszcza z myślą o uczniach, których uzdolnienia nie przekładają się na wysoką średnią ocen lub spektakularne sukcesy w konkursach wiedzy.

Także znaczna część dyrektorów szkół średnich, którzy wypełnili ankietę, deklaruje gotowość do wspierania uczniów w ubieganiu się o **udział w programach mentorskich i stypendialnych**, jak również jest zainteresowana możliwością zapewnienia swoim uczniom kontaktu ze specjalistami – w tym nauczycielami akademickimi oraz dostępu do infrastruktury naukowej. Jednakże takie działania nie wypełnią **luki, jaką szkoły średnie posiadają w zakresie sposobów wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych** – rzadkością jest bowiem sformalizowany system typowania uczniów wybitnych³⁷. A jak pokreślono w raporcie Najwyższej Izby Kontroli „Proces identyfikacji i wspierania uczniów zdolnych zależy od przyjętych kryteriów ich wyszukiwania”³⁸ – niezwykle ważne jest więc by odbywało się to w sposób obiektywny i sprawiedliwy. Jednocześnie warto podkreślić, iż możliwości szkół w tym aspekcie niewątpliwie wynikają także z ich sytuacji, którą obrazuje także sformułowany po niniejszej kontroli wniosek: „Barierą do stosowania indywidualizacji w kształceniu zdolnych uczniów było ograniczenie wymiaru dodatkowych zajęć, wynikające z rygorów finansowych narzuconych przez organy prowadzące oraz z niewystarczającej liczby nauczycieli, którzy mogliby podjąć się prowadzenia zajęć wykraczających poza podstawę programową”³⁹.

Merytoryczne i organizacyjne wsparcie szkół programami mentorskimi oraz stypendialnymi może być cenną pomocą – ma bowiem potencjał tworzenia uczniom bardzo dobrych warunków rozwoju przekraczające możliwości ich szkół, jak również okazji do zaprezentowania nieprzeciętnych umiejętności i wiedzy, jakiej być może niektórzy młodzi ludzie nigdy by nie mieli.

A jak definiowali „ucznia zdolnego” uczestnicy badania „Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych”? Na to pytanie udzielono wielu interesujących, choć niekoniecznie zgodnych odpowiedzi. W odniesieniu do osób uczących się oczywiście wielokrotnie zwracano uwagę na oceny, co przekłada się w głównej mierze na utrzymywanie kryterium średniej ocen w dostępie do różnych form wsparcia. Tym niemniej na podstawie zarówno otwartej postawy wielu uczestniczących w badaniu dyrektorów szkół w odniesieniu do występowania wśród młodych ludzi Syndromu Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych, jak również wyników ankiety oraz wypowiedzi pozostałych interlokutorów, należy wnioskować, że **o istocie uzdolnień stanowi posiadanie sprecyzowanych zainteresowań, które przekładają się na szeroką wiedzę w teście dziedzinie**. Koresponduje to bardzo silnie ze stanem rozwoju nauk we współczesnych świecie, które są na tyle już szczegółowo rozbudowane, że można zostać specjalistą w coraz bardziej wąsko wydzielonej problematyce. Dlatego też warto **dostrzegać i wspierać młode, utalentowane osoby**, które nie zawsze potrafią zaprezentować swoje umiejętności w szkole potwierdzając to czerwonym paskiem na świadectwie i dyplomem wyeksponowanym w szkolnej gablotce. Potrzeba ogromnej uważności i szerokiego, wieloaspektowego spojrzenia na młodzież i jej potrzeby, by w szkołach tworzyć młodym ludziom takie warunki rozwoju, aby każdy uczeń miał możliwość rozwinąć swój talent i kreować satysfakcjonującą go ścieżkę kariery edukacyjnej, a następnie zawodowej. Dbałość o rozwój dzieci twórczych i szczególnie uzdolnionych ma

³⁷ Uczestniczące w badaniu szkoły nie są w tym względzie odosobnione – analogiczny wniosek został sformułowany po kontroli szkół z województwa dolnośląskiego przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli, „Wspieranie uczniów uzdolnionych w województwie dolnośląskim”, 2016 r., s. 9

³⁸ Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli „Indywidualizacja kształcenia po wprowadzaniu zmian w przepisach oświatowych”, 2020 rok, s. 68

³⁹ Tamże, s. 18

tym większe uzasadnienie i ogromne znaczenie w dobie niezmiernie szybkiego postępu technologicznego oraz rosnącej roli innowacyjności i konkurencyjności w rozwoju społecznym i gospodarczym.

Aneks

Aneks nr 1 – Uzasadnienie wyboru techników do badania ankietowego

L.p.	Powiat	Nazwa Szkoły	Uzasadnienie wyboru
1.	Łódź	Technikum Nr 2 w Zespole Szkół Ekonomii i Usług w Łodzi	Drugie miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” z województwa łódzkiego – złota tarcza
2.	Łódź	Technikum Nr 10 w Zespole Szkół Elektroniczno-Informatycznych im. Jana Szczepanika	Siódme miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” z woj. łódzkiego – srebrna tarcza
3.	Łódź	Technikum Nr 1 w Zespole Szkół Ekonomiczno-Turystyczno-Hotelarskich im. Wł. Grabskiego	Dwunaste miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” z woj. łódzkiego – srebrna tarcza
4.	Łódź	Technikum Nr 9 w Zespole Szkół Politechnicznych im. Komisji Edukacji Narodowej	Trzynaste miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” z woj. łódzkiego – srebrna tarcza
5.	Łódź	Technikum Nr 13 w Zespole Szkół Geodezyjno-Technicznych im. Sybiraków	Dwudzieste pierwsze miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” z województwa łódzkiego – brązowa tarcza
6.	Piotrków Tryb.	Technikum Mechaniczno-Elektryczne im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Zespole Szkół Ponadpodstawowych Nr 1 w Piotrkowie Trybunalskim	Technikum we wszystkich 4 edycjach „Zawodowców w Łódzkiem” znajdowało się w pierwszej „10” szkół, które zgłosiły najwięcej uczniów
7.	Piotrków Tryb.	Technikum Menedżersko-Usługowe w Zespole Szkół Ponadpodstawowych Nr 6 im. Królowej Jadwigi w Piotrkowie Trybunalskim	To technikum jest najwyżej w rankingu „Perspektyw” spośród techników z Piotrkowa Trybunalskiego
8.	Skierniewice	Technikum im. Wisławy Szymborskiej w Zespole Szkół Nr 3 w Skierniewicach	Trzecie miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” z woj. łódzkiego – złota tarcza
9.	Skierniewice	Technikum im. Ppłk. Romualda Sulińskiego w Zespole Szkół Nr 4 w Skierniewicach	Technikum z drugą lokatą ze skierniewickich techników – miejsce 36 – bez tarczy
10.	bełchatowski	Technikum Nowoczesnych Technologii im. Jana Pawła II w Kleszczowie w Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Kleszczowie	Najlepsze technikum w 2022 roku z województwa łódzkiego w rankingu „Perspektyw” – złota tarcza
11.	brzeziński	Technikum im. Stulecia Odzyskania Niepodległości Polski w Brzezinach w Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Brzezinach	Jedyne technikum z powiatu pajęczańskiego, które znalazło się w rankingu „Perspektyw” – miejsce 49 – bez tarczy
12.	kutnowski	Technikum Nr 3 w Kutnie w Zespole Szkół Nr 3 im. Wł. Grabskiego w Kutnie	To technikum ma najwyższą lokatę w rankingu „Perspektyw” spośród techników z powiatu kutnowskiego – miejsce 45 – bez tarczy
13.	łaski	Technikum Nr 1 w Zespole Szkół Ponadpodstawowych Nr 1 w Łasku	Jedyne technikum z łaskiego, które znalazło się w rankingu „Perspektyw” – miejsce 30 – brązowa tarcza
14.	łęczycki	Technikum Nr 2 w Łęczycy w Zespole Szkół im. J. Grodzkiej	To technikum ma najwyższą lokatę w rankingu „Perspektyw” spośród techników z powiatu łęczyckiego - miejsce 35 – bez tarczy

15.	łódzki wschodni	Technikum Nr 2 w Koluszkach w Zespole Szkół Nr 2 w Koluszkach	Jedyne technikum z powiatu łódzkiego wschodniego, które znalazło się w rankingu „Perspektyw” – miejsce 31 – brązowa tarcza
16.	łowicki	Technikum Nr 4 w Łowiczu w Zespole Szkół Ponadpodstawowych Nr 4 im. Władysława Grabskiego w Łowiczu	Piąte miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
17.	opoczyński	Technikum w Zespole Szkół Powiatowych im. Stanisława Staszica w Opocznie	Jedenaste miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
18.	pabianicki	Technikum Zawodowe w Zespole Szkół Nr 2 im. Prof. J. Groszkowskiego w Pabianicach	Szóste miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
18.	pajęczański	Technikum w Działoszynie w Zespole Szkół im. M. Skłodowskiej-Curie	Jedyne technikum z powiatu pajęczańskiego, które znalazło się w rankingu „Perspektyw” – miejsce 46 – bez tarczy
20.	piotrkowski	Technikum w Wolborzu w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego	Jedyne technikum z powiatu piotrkowskiego, które znalazło się w rankingu „Perspektyw” – miejsce 28 – brązowa tarcza
21.	poddębicki	Technikum im. Jana Pawła II w Poddębicach	Technikum zajmuje 20 miejsce w rankingu „Perspektyw” dla woj. łódzkiego – brązowa tarcza
22.	radomszczański	Technikum w Radomsku w Zespole Szkół Ekonomicznych W Radomsku	Technikum we wszystkich 4 edycjach „Zawodowców w Łódzkiem” znajdowało się w pierwszej „10” szkół, które zgłosiły najwięcej uczniów
23.	rawski	Technikum w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Władysława Reymonta w Rawie Mazowieckiej	Ósme miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
24.	sieradzki	Technikum Nr 2 w Sieradzu w Powiatowym Zespole Szkół Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej	Szesnaste miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
25.	skierniewicki	Technikum w Bolimowie w Zespole Szkół W Bolimowie	W powiecie skierniewickim jest jeszcze jedno technikum w Głuchowie, ale połączone ze szkołą branżową. Wybrano więc szkołę w zespole z liceum.
26.	tomaszowski	Technikum Nr 5 w Zespole Szkół Ponadpodstawowych Nr 6 w Tomaszowie Mazowieckim	Dziesiąte miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
27.	wieluński	Technikum w Zespole Szkół Nr 1 w Wieluniu	Dziewiąte miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
28.	wieruszowski	Technikum w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Stanisława Staszica W Wieruszowie	Czwarte miejsce w rankingu najlepszych techników „Perspektyw” (z województwa łódzkiego)
29.	zduńskowolski	Technikum Nr 2 w Zduńskiej Woli w Zespole Szkół Elektronicznych im. Stanisława Staszica w Zduńskiej Woli	Technikum we wszystkich 4 edycjach „Zawodowców w Łódzkiem” znajdowało się w pierwszej „10” szkół, które zgłosiły najwięcej uczniów
30.	zgierski	Technikum w Zespole Szkół im. Jakuba Stefana Cezaka w Zgierzu	To technikum ma najwyższą lokatę w rankingu „Perspektyw” spośród techników z powiatu zgierskiego - miejsce 34 – bez tarczy

Źródło: opracowanie własne

Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych

Dyspozycje do wywiadów ze zdolnymi uczniami

Problemy badawcze:

1. Przebieg kariery edukacyjnej
2. Zakres otrzymanego wsparcia w zakresie rozwijania zainteresowań naukowych – dobre praktyki
3. Potrzeby/brak wsparcia w zakresie rozwijania zainteresowań naukowych – rekomendacje

Pytania do Rozmówcy:

1. Proszę na początek opowiedzieć, w jakich olimpiadach lub innych konkursach wiedzy brał(a) P.) udział? Z jakim wynikiem?
2. Od jak dawna interesuje się P. tą dziedziną (w której bierze/brał(a) udział w konkursach wiedzy)? Jak zaczęło się P. zainteresowanie akurat tą dziedziną nauki?
3. Jak to się stało, że uczestniczył/a P. w olimpiadzie/olimpiadach/konkursach? Kto P. poinformował o możliwości uczestniczenia? Ewentualnie kto namówił P. do udziału? Przekonał, że ma P. szanse na osiągnięcie sukcesu, że warto spróbować?
4. Co było najtrudniejsze w dobrym przygotowaniu się merytorycznym do olimpiady?
5. A tak organizacyjnie – miał/a P. trudności, by uczestniczyć w olimpiadzie np. z powodu braku informacji o przebiegu poszczególnych etapów konkursu/braku dojazdu na finał itp. – może problemy lub obowiązki rodzinne?
6. Czego P. brakowało, by możliwie najlepiej przygotować się do olimpiady/konkursu (brak dostępu do Internetu, biblioteki, fachowej literatury)?
7. Kto lub co było najbardziej pomocne w przygotowaniach do olimpiady?
8. A co sądzi P. o następujących formach wspierania uczniów zdolnych w ramach rozwijania ich zainteresowań oraz przygotowywania się do olimpiad i innych konkursów wiedzy?
 - a. udział w zajęciach organizowanych na uczelniach wyższych (dostęp do laboratoriów)
 - b. udział w naukowych zimowiskach/zielonych szkołach/warsztatach weekendowych organizowanych przez uczelnie wyższe
 - c. opieka mentora akademickiego
 - d. bony na zakup pomocy naukowych (jeśli tak, to jakiego typu zakupy byłyby najbardziej potrzebne – sprzętowe, szkoleniowe, inne?)
9. Czy gdyby teraz mógł/mogła Pan(i) skorzystać ze wsparcia w rozwijaniu naukowych pasji, to jaka forma byłaby najodpowiedniejsza?
10. Jak – P. zdaniem – powinno się definiować „ucznia zdolnego”? Kto to jest „uczeń zdolny”? Wg jakiego klucza wybierać uczniów do udziału w programach wsparcia?
11. Może ma P. rady dla przyszłych uczestników olimpiad i osób, które chcą rozwijać swoje zainteresowania naukowe ponad wymagania programu szkolnego? Gdzie szukać pomocy? W jaki sposób organizować sobie naukę? Gdzie zdobywać pomoce naukowe, dostęp do laboratoriów? Lub inne rady?

Ankieta do dyrektorów szkół średnich z województwa łódzkiego
w ramach badania:
„Możliwości wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych”
(w zakresie przedmiotów ścisłych i humanistycznych, z wyłączeniem uczniów uzdolnionych sportowo i artystycznie)

1. Nazwa szkoły:
2. Gmina, w której znajduje się szkoła:
3. Kogo, Pani/Pana zdaniem, należy uznać za ucznia szczególnie uzdolnionego?
(proszę wskazać max. 2 odpowiedzi)
 - ☐ ucznia z wysoką średnią ocen
 - ☐ ucznia mającego wybitne osiągnięcia w jakiejś dziedzinie (np. zwycięstwa w konkursach wiedzy, status laureata olimpiady)
 - ☐ ucznia uzyskującego wysokie oceny z testów wiedzy, sprawdzianów
 - ☐ ucznia interesującego się jakąś dziedziną i posiadającego w tej dziedzinie obszerną wiedzę
 - ☐ ucznia wyróżniającego się – w opinii nauczyciela lub/i wychowawcy
 - ☐ ucznia przejawiającego zdolności przywódcze, wysokie kompetencje społeczne
 - ☐ inne kryteria, proszę podać jakie:
4. Czy w Pani/Pana szkole funkcjonuje system wyłaniania uczniów szczególnie uzdolnionych?
 - ☐ tak, mamy specjalny zespół
 - ☐ tak, ale nie jest to sformalizowane działanie
 - ☐ nie, ponieważ w polskim systemie oświaty brak spójnych, systemowych rozwiązań w zakresie pracy z uczniem zdolnym
 - ☐ nie, ponieważ nie wymaga tego od nas ani kuratorium oświaty, ani organ prowadzący
 - ☐ nie, ponieważ nie było takiej potrzeby
5. Czy Pani/Pana szkoła współpracuje ze szkołami wyższymi (np. realizując wspólne projekty naukowe, organizując lekcje prowadzone przez nauczycieli akademickich lub zgłaszając uczniów do udziału w programach naukowych realizowanych przez uczelnie wyższe)?
 - ☐ Tak, wielokrotnie w ciągu ostatnich 3 lat
 - ☐ Tak, ale tylko raz w ciągu ostatnich 3 lat
 - ☐ Nie, ale staraliśmy się o taką współpracę, jednak nie doszła ona do skutku
 - ☐ Nie, ale bardzo chcielibyśmy nawiązać współpracę ze szkołą wyższą → *proszę przejść do pytania nr 7*
 - ☐ Nie i nie zamierzamy takiej współpracy podejmować → *proszę przejść do pytania nr 7*
6. Z czyjej inicjatywy nawiązana została współpraca (próba współpracy) Pani/Pana szkoły ze szkołą wyższą?
 - ☐ Zawsze z inicjatywy naszej szkoły (mojej, nauczycieli)
 - ☐ Za każdym razem jest to odpowiedź na ofertę otrzymaną od szkoły wyższej

- ☐ Zarówno z inicjatywy naszej szkoły, jak również uczelni wyższej
7. Proszę wskazać, które z poniższych działań są realizowane w Pani/Pana szkole w bieżącym roku szkolnym 2021/22 (*dowolna liczba odpowiedzi*):
- ☐ diagnozowanie (kierowanie na diagnozę) uczniów w zakresie szczególnych uzdolnień
 - ☐ współpraca z poradnią psychologiczno-pedagogiczną w celu określania potrzeb uczniów szczególnie uzdolnionych i metod pracy z nimi
 - ☐ zapewnienie uczniom uzdolnionym wsparcia psychologa i/lub pedagoga szkolnego
 - ☐ organizowanie dla uczniów spotkań ze specjalistami spoza szkoły (np. nauczycielami akademickimi), wyjazdów edukacyjnych do placówek naukowych (np. laboratoriów szkół wyższych)
 - ☐ posiadanie lub ubieganie się o patronat uczelni wyższej
 - ☐ nagradzanie szczególnych osiągnięć uczniów w nauce
 - ☐ wyeksponowanie sukcesów uczniów uzdolnionych (gablota, strona internetowa, gazetka szkolna)
 - ☐ realizowanie indywidualnego programu dla ucznia/uczniów zdolnych
 - ☐ realizowanie indywidualnego toku nauki dla ucznia/uczniów zdolnych
 - ☐ prowadzenie kół zainteresowań – jeśli tak, proszę podać jakich:
 - ☐ realizujemy inne działania – proszę podać jakie:
 - ☐ w bieżącym roku szkolnym nie realizujemy żadnego z powyższych działań
8. Proszę wskazać, które metody i formy pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym są realizowane w Państwa szkole (*dowolna liczba odpowiedzi*):
- ☐ opieka nauczyciela przedmiotu/wychowawcy sprawowana nad uczniem zdolnym
 - ☐ tworzenie i prowadzenie kół naukowych w oparciu o specyfikę zdolności uczniów
 - ☐ organizacja konsultacji grupowych lub indywidualnych dla uczniów przygotowujących się do udziału w konkursach, olimpiadach, prezentacjach szkolnych i pozaszkolnych
 - ☐ indywidualizacja pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym podczas lekcji
 - ☐ wdrażanie ucznia zdolnego do roli lidera zespołu i asystenta nauczyciela
 - ☐ przygotowywanie dodatkowych zadań, ćwiczeń, projektów, referatów jako zadanie domowe dla ucznia zdolnego
 - ☐ kontaktowanie się z osobami lub instytucjami wspierającymi rozwój ucznia zdolnego
 - ☐ doposażenie uczniów szczególnie uzdolnionych w dodatkowe pomoce naukowe
 - ☐ pozyskiwanie programów wsparcia finansowego dla uczniów uzdolnionych (sponsorzy, stypendia, bony na zakupy pomocy naukowych, nagrody)
 - ☐ spotkania z ciekawymi osobami ze świata nauki, biznesu, sportu – w tym w szczególności z udziałem absolwentów szkoły
 - ☐ inne metody – proszę podać jakie:
 - ☐ nie realizujemy żadnych szczególnych form pracy z uczniem uzdolnionym
9. Proszę wskazać, które z form współpracy z rodzicami/opiekunami w zakresie wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych prowadzi Państwa szkoła (*dowolna liczba odpowiedzi*):
- ☐ informowanie (przez wychowawcę oraz nauczyciela przedmiotu) na bieżąco rodziców/opiekunów o postępach ucznia

- ☐ wykłady, pogadanki, spotkania, prelekcje dla rodziców/opiekunów (doskonalenie funkcji wychowawczej rodziny)
- ☐ organizacja doradztwa dla rodziców/opiekunów w zakresie pracy ze zdolnym dzieckiem
- ☐ organizacja spotkań z rodzicami/opiekunami, podczas których uczniowie prezentują swoje osiągnięcia i umiejętności
- ☐ Inne formy – proszę podać jakie:.....
- ☐ nie realizujemy żadnej formy współpracy z rodzicami/opiekunami uczniów szczególnie uzdolnionych

10. Czy w swojej pracy spotkał/a się Pani/Pan z Syndromem Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych (SNOS)*? *(proszę wybrać jedną odpowiedź)*

- ☐ tak, w naszej szkole są (byli w ciągu ostatnich 5 lat) uczniowie ze zdiagnozowanym Syndromem Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych
- ☐ tak, w naszej szkole są (byli w ciągu ostatnich 5 lat) uczniowie, którzy przejawiali cechy SNOS, choć nie mieli oficjalnej diagnozy
- ☐ nie, w naszej szkole nie ma/nie było uczniów, których dotyczyłby problem SNOS
- ☐ nie, ale myślę, że ten problem istnieje i może dotyczyć uczniów w naszej szkole
- ☐ nie i uważam, że taki problem nie istnieje
- ☐ nie, nigdy nie słyszeliśmy o takim problemie

* Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych (SNOS) – to swoisty problem niepowodzenia szkolnego dosięgającego uczniów zdolnych, którego podłoże i główna przyczyna nie tkwi w braku możliwości, lecz w ich niewykorzystywaniu. O SNOS mówimy bowiem wtedy, gdy zauważamy duże rozbieżności pomiędzy ocenami i zachowaniami szkolnymi ucznia, a jego wysokim potencjałem, takim jak inteligencja czy twórczość.

Źródło: Dyrda B., Syndrom nieadekwatnych osiągnięć, Kraków 2000, za: Bremer N., Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych u dzieci,

https://nowastrona.sp5.chorzow.pl/images/stories/kacikedukacyjny/syndrom_nieadekwatnych_osiagniec_szkolnych_u_dzieci.pdf

11. Jakie najważniejsze problemy dostrzega Pan/Pani w organizacji pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym?

(proszę wskazać max. 3 odpowiedzi)

- ☐ brak oferty szkoleń dla nauczycieli w zakresie diagnozowania uzdolnień
- ☐ brak oferty szkoleń dla nauczycieli w zakresie metod pracy z uczniem zdolnym
- ☐ brak wystarczających środków finansowych (np. na opłacenie dodatkowych godzin pracy nauczycieli, wyposażenie pracowni szkolnych)
- ☐ nauczyciele poświęcają więcej czasu na pracę z dziećmi, które mają problemy w nauce, niż uczniom szczególnie uzdolnionym (bo tylko na to wystarcza im czasu)
- ☐ zbyt małe zainteresowanie uczniów rozwijaniem swoich zdolności
- ☐ problemy z zapewnieniem w szkołach nauczycieli do pracy z uczniem zdolnym poza godzinami pracy
- ☐ brak warunków lokalowych (brak wolnych sal/pomieszczeń, dostępności pracowni przedmiotowych) do realizacji kół zainteresowań lub zajęć indywidualnych z uczniem szczególnie uzdolnionym w dogodnych dla ucznia godzinach (np. niezbyt późnym popołudniem)

- ☐ brak możliwości zapewnienia uczniom dostępu do laboratoriów/infrastruktury naukowej
- ☐ stawianie coraz wyższych wymagań przez rodziców i uczniów, co w rezultacie często przestaje być współpracą, a staje się presją
- ☐ inne, proszę podać jakie:.....
- ☐ nie dostrzegam żadnych problemów w organizacji pracy z uczniem uzdolnionym

12. Które z poniższych propozycji byłyby, w Pani/Pana ocenie, najistotniejsze z punktu widzenia zapewnienia uczniom szczególnie uzdolnionym właściwych warunków rozwoju?

(proszę wskazać max. 3 odpowiedzi)

- ☐ możliwość ubiegania się o udział w projektach mentorskich realizowanych przez uczelnie wyższe polegających na realizowaniu badań naukowych pod opieką nauczycieli akademickich
- ☐ umożliwienie uczniom kontaktu z nauczycielami akademickimi (gościnne prowadzenie lekcji, realizacja projektów naukowych na terenie szkoły)
- ☐ organizowanie uczniom spotkań z absolwentami (szkół wyższych, programów stypendialnych, programów mentorskich), laureatami olimpiad, zwycięzcami konkursów
- ☐ szkolenia dla nauczycieli w zakresie diagnozowania uczniów szczególnie uzdolnionych
- ☐ szkolenia w zakresie metod pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym i narzędzi do rozwijania uzdolnień dzieci wybitnych
- ☐ rozwój współpracy z samorządem lokalnym lub wojewódzkim (otrzymywanie wsparcia finansowego w postaci np. stypendiów dla najzdolniejszych lub wsparcia organizacyjnego, np. zapewnienie transportu na wyjazdy do ośrodków akademickich, promowanie osiągnięć uczniów, np. podczas różnego rodzaju uroczystości urzędowych i lokalnych wydarzeń)
- ☐ rozwój współpracy z lokalnym biznesem (wsparcie finansowe, promocja)
- ☐ inne – proszę podać jakie:.....
- ☐ żadna – nasza szkoła nie jest zainteresowana powyższymi propozycjami

13. Czego potrzebowałaby Państwa szkoła, aby zapewnić uczniom szczególnie uzdolnionym odpowiednie warunki nauki?

(proszę wskazać max. 2 odpowiedzi)

- ☐ środków na wyposażenie pracowni szkolnych/utworzenie nowych pracowni
- ☐ środków na organizację zajęć dodatkowych/kół zainteresowań
- ☐ środków na organizację wycieczek naukowych, wyjazdów do ośrodków naukowych, zapewnienie uczniom dostępu do laboratoriów/infrastruktury naukowej
- ☐ środków na opłacenie dodatkowych godzin pracy nauczycielom opiekującym się uczniami szczególnie uzdolnionymi
- ☐ środków na zatrudnienie (zatrudnienie w większym wymiarze czasu pracy) psychologa/pedagoga szkolnego – z myślą o objęciu opieką uczniów szczególnie uzdolnionych
- ☐ inne potrzeby – proszę podać jakie:.....
- ☐ nasza szkoła na chwilę obecną nie deklaruje żadnej z powyższych potrzeb

